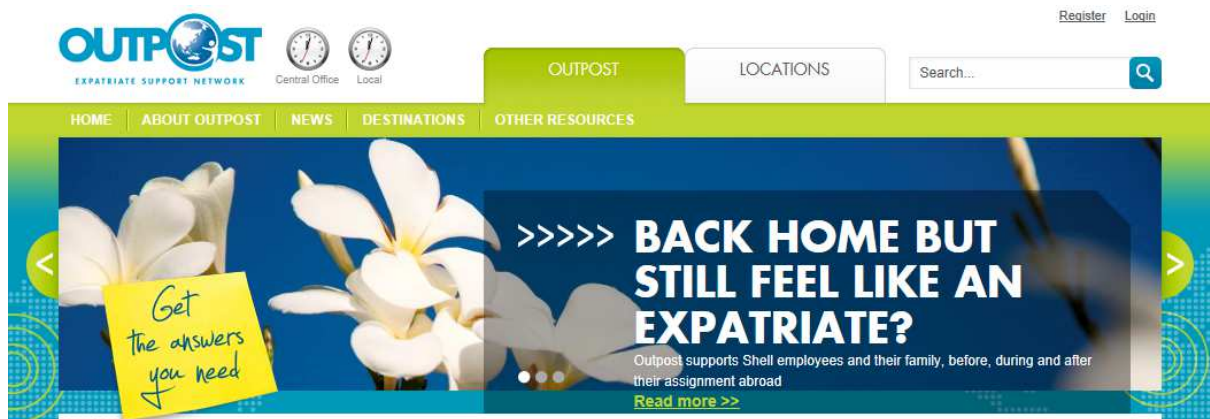


# “één van de moeilijkste postings”

*Een kwalitatief onderzoek naar factoren van invloed op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate*



1

Janneke Burks  
3342751  
april 2014  
Master Interculturele Communicatie  
Faculteit Geesteswetenschappen  
Universiteit Utrecht  
Eerste begeleider: Dr. J.D. ten Thije  
Tweede begeleider: Dr. P.M. Kester

# Inhoud

<b>VOORWOORD</b> .....	<b>4</b>
Samenvatting.....	5
Abstract .....	5
Keywords .....	5
<b>1. INLEIDING</b> .....	<b>6</b>
<b>2. SHELL &amp; OUTPOST</b> .....	<b>7</b>
2.1 Shell.....	7
2.1.1 Shell wereldwijd .....	7
2.1.2 Shell Nederland .....	8
2.2 Global Outpost Services.....	8
2.2.1 Outpost The Hague .....	9
<b>3. RE-ENTRY</b> .....	<b>10</b>
3.1 Terugkeren naar het vaderland .....	10
3.1.1 W-curve .....	10
3.1.2 'Re-entry adjustment' .....	11
3.1.3 'The Expectations Model' .....	12
3.1.4 Definitie re-entry.....	12
3.2 Partner van de corporate repatriate .....	13
3.2.1 'Expatriate Assignment Life Cycle' van de partner.....	13
3.2.2 Type partner .....	14
3.2.3 Traditionele partner .....	14
3.2.3 Als partner werken in het buitenland .....	15
3.2.4 Mannelijke partners .....	15
3.3 Factoren van invloed op re-entry.....	15
3.3.1 Categorieën .....	16
3.3.2 Persoonlijke factoren .....	17
3.3.3 Sociale factoren.....	19
3.3.4 Professionele factoren .....	20
3.3.5 Postinggerelateerde factoren .....	20
3.4 Re-entry in verschillende disciplines.....	21
<b>4. HOOFD- &amp; DEELVRAGEN</b> .....	<b>23</b>
4.1 Probleemstelling .....	23
4.2 Deelvragen .....	23

<b>5. METHODE.....</b>	<b>24</b>
5.1 Data.....	24
5.1.1 Interviews.....	24
5.1.2 Topiclist .....	25
5.1.3 Transcripten .....	26
5.1.4 Betrouwbaarheid .....	26
5.2 Informanten.....	26
5.2.1 Profiel .....	26
5.2.2 Verzameling .....	27
5.2.3 Personalialia.....	27
5.2.4 Opleidingsniveau.....	27
5.2.5 Postings .....	28
5.3 Inhoudsanalyse .....	30
5.3.1 Bottom-up .....	30
5.3.2 Operationalisatie factoren .....	30
5.3.3 Top-down .....	32
<b>6. RESULTATEN &amp; ANALYSE.....</b>	<b>34</b>
6.1 Rol van de onderzoeker.....	34
6.2 Factoren uit de literatuur .....	35
6.2.1 Persoonlijke factoren .....	35
6.2.2 Sociale factoren.....	42
6.2.3 Professionele factoren .....	50
6.2.4 Postinggerelateerde factoren .....	52
6.2.5 Factoren uit de literatuur in het corpus.....	62
6.3 Mogelijke nieuwe factoren.....	62
6.3.1 Kwantitatieve analyse .....	62
6.3.2 Kwalitatieve analyse.....	63
Altijd voorkomend .....	63
Vaak voorkomend .....	66
Weinig voorkomend .....	69
6.3.3 Categorisering mogelijke nieuwe factoren .....	72
6.4 Aanvullende informatie uit corpus.....	73
6.4.1 Kinderen en Nederlandbeeld .....	75
<b>7. CONCLUSIE.....</b>	<b>80</b>
<b>8. DISCUSSIE.....</b>	<b>83</b>
8.1 Advies.....	84
<b>9. LITERATUUR.....</b>	<b>86</b>

## BIJLAGEN

- 1) transcriptconventies
- 2) e-mails, verzoek om aanvullende informatie
- 3) oproep op forum Global Outpost Services

1 Afbeelding op voorblad: [Aanbieding van informatie voor repatriates] (z.j.). Overgenomen van [https://www.globaloutpostservices.com/home/\\_Laatst\\_geraadpleegd\\_op\\_15\\_februari\\_2014](https://www.globaloutpostservices.com/home/_Laatst_geraadpleegd_op_15_februari_2014).

## Voorwoord

Waar een wil is, is een weg...

...maar niet zonder de hulp van velen.

Dank aan mijn ouders die, door de weg die zij hebben belopen, mij de wil hebben bezorgd om me op dit onderwerp te storten,

Dank aan mijn vader voor de hulp bij het inslaan van de weg die bij deze wil hoort,

Dank aan Shell, het Expat Archive Centre, Outpost The Hague en in het bijzonder Mary voor de begeleiding bij de eerste stappen op die weg,

Dank aan Jan D. ten Thije die ervoor heeft gezorgd dat ik het juiste pad bleef bewandelen,

Dank aan Claire, Qing Yi en Maxime voor hun niet aflatende steun, vertrouwen en geloof...,

Dank aan mijn moeder, Claire en Marianne voor een de taalchecks,

Dank aan al mijn vrienden, familie en collega's die voor afleiding, gezelligheid en een schouder hebben gezorgd.

Zonder jullie steun was het niet gelukt mijn onderzoek af te ronden, maar zonder een aantal mensen was het mij niet eens gelukt mijn onderzoek te beginnen. Special thanks to those who took me on a trip down their memory lane by which they enriched my future lane.

Forever grateful,

Janneke

## *Samenvatting*

Binnen Human Resource Management ligt de focus in toenemende mate op het inzicht krijgen in de 're-entry' van de partner van de corporate repatriate. Daarnaast is binnen de Master Interculturele Communicatie het fenomeen re-entry steeds vaker een onderwerp voor onderzoek. In deze scriptie is kwalitatief onderzoek gedaan naar factoren van invloed op de re-entry van de Nederlandse partners van corporate repatriates. Met acht informanten, gevonden via Outpost The Hague van Shell Nederland, zijn biografische interviews gehouden. Op basis daarvan is gekeken naar de factoren waarvan uit de literatuur bekend is dat deze van invloed kunnen zijn op een succesvolle re-entry. Ook is bekeken of in de interviews andere relevante factoren genoemd worden. Achttien van de veertig factoren uit de literatuur lijken van invloed te zijn op de re-entry en er zijn elf mogelijke nieuwe factoren geformuleerd. Tot slot is een advies voor Outpost opgesteld. Het geven van praktische informatie en het bieden van gelegenheid om in contact te treden met gelijkgestemden staan daarin centraal.

## *Abstract*

In Human Resource Management there has been an increase in interest for the re-entry of the partner of the corporate repatriate. Additionally, researching the phenomenon of re-entry is an upcoming trend in the Master Intercultural Communication. The explorative research in this thesis focuses on factors that influence the re-entry of Dutch partners of the corporate repatriates. With the help of Outpost The Hague, part of Royal Dutch Shell, eight informants were interviewed. The analysis focuses on discovering how many factors, and in which way, can be of influence on the re-entry, according to these informants. Also additional, possible factors were found. Eighteen of the fourteen factors found in the literature seem to be a factor of influence on the re-entry and eleven possible new factors were formulated. The advice for Outpost, with which this thesis concludes, is to give the partner practical information and offer him or her the possibility to meet other repatriates.

## *Keywords*

partner van de corporate repatriate, repatriëren, factoren van invloed op de re-entry

## 1. Inleiding

In 1991 zijn mijn ouders en ik vertrokken naar Colombia. Vanwege mijn vaders werk hebben wij daar drieënhalve jaar gewoond. Ik was drie jaar toen wij daarheen gingen en zeven toen wij terug naar Nederland kwamen, dus echt veel weet ik er niet meer van. Ook de terugkeer en hoe dat voor mij en mijn ouders was, kan ik mij niet precies voor de geest halen. Wel heb ik altijd het idee gehad dat mijn moeder als 'partner van' de terugkeer anders heeft ervaren dan mijn vader, de corporate repatriate.

In één van de colleges van de cursus Meertalige Competenties & Mediation van de Master Interculturele Communicatie kwam het onderwerp 're-entry' naar voren. Bij het doornemen van de collegestof (Szkudlarek, 2010) en tijdens het college leek er een kwartje te vallen. Gelijk dacht ik aan mijn ouders en vroeg ik me af of de hele buitenlandervaring en de terugkeer anders is ervaren door mijn moeder dan door mijn vader door de verschillende rollen die zij hadden of simpelweg doordat zij persoonlijk van elkaar verschillen.

Dat er een verschil is tussen de meereizende partner en de corporate repatriate wordt een aantal keer genoemd in de data die ik in het kader van dit onderzoek onder partners van corporate repatriates verzamelde.

*“als partner (1.3) want héél vaak vind ik dat (.) eh (0.8) de (.) partner die meereist (.) die heeft het eigenlijk vind ik veel moeilijker (0.7) dan degene die gaat werken (.) hi (0.7) ja (.) vind ik echt”*

(Informant 5, rr. 413-415)

Daarnaast is uit de literatuur gebleken dat vele factoren van invloed kunnen zijn op re-entry van verschillende typen repatriates (Szkudlarek, 2010). Naar de partner blijkt er echter nog relatief weinig onderzoek te zijn gedaan (Szkudlarek, 2010) terwijl het geluk van de partner wel van grote invloed is op de re-entry van de corporate repatriate (Ait Taleb, 2011; Cole, 2011, p.1506; Linehan, zoals geciteerd in Cole, 2011, p.1506; Punnett, 1997; Stroh, Gregerson & Black, 1998) en dus ook indirect van invloed is op de 'commitment' van hem of haar voor de organisatie (Stroh et al., 1998). Om deze reden is de volgende hoofdvraag opgesteld:

*Welke factoren kunnen van invloed zijn op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate en in welke mate?*

Om deze vraag te beantwoorden zijn biografische interviews afgenomen met acht Nederlandse partners van corporate repatriates van Shell. De interviews zijn uitgewerkt en er zijn parafaserende beschrijvingen van gemaakt. Deze zijn vervolgens gecodeerd met behulp van een vooropgestelde lijst met factoren die zijn gevonden in de literatuur, aangevuld met codes voor nieuw geformuleerde factoren. Hiermee is een inhoudsanalyse uitgevoerd op het corpus om meer inzicht te krijgen in factoren die van invloed kunnen zijn op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate.

In het volgende hoofdstuk wordt de casus Shell besproken. In hoofdstuk drie komt de theorie over de re-entry shock, de partner van de corporate repatriate en factoren die van invloed kunnen zijn op de terugkeer aan bod. Daarna worden de hoofd- en deelvragen besproken met de bijbehorende verwachtingen. In het vijfde deel wordt ingegaan op de methode voor de dataverzameling en de inhoudsanalyse. In hoofdstuk zes worden de resultaten en analyse besproken en in hoofdstuk zeven de conclusie. Tot slot volgt de discussie met een advies gericht aan Shell.

## 2. Shell & Outpost

In dit onderzoek is specifiek gekeken naar factoren die van invloed zijn op de partner van de corporate repatriate. Aangezien dit een brede groep is en de condities van het buitenlandverblijf en de terugkeer sterk kunnen verschillen per organisatie is ervoor gekozen om slechts binnen één organisatie informanten te vinden. De gekozen organisatie is Shell. De keuze is op Shell gevallen omdat zij een toonaangevende organisatie is die wereldwijd opereert en daardoor ook lang ervaring heeft opgedaan met expatriates en repatriates. Bovendien was het aantrekkelijk om Shell – de organisatie met een bijzonder groot aantal expatriates – te kiezen vanwege de toegang tot het netwerk dat mijn vader mij kon verschaffen.

In dit hoofdstuk wordt eerst kort de geschiedenis van Shell toegelicht en vervolgens de huidige situatie behandeld. Daarna komen Global Outpost Services (GOS), een internationaal onderdeel van Shell met het hoofdkantoor in Den Haag en Outpost The Hague, het lokale Outpost office in Den Haag die expats en repats in Nederland ondersteunt, aan bod. Deze informatie moet inzicht geven in Shell als organisatie en wat Shell door middel van Global Outpost Services en Outpost The Hague doet voor expatriates en repatriates.

### 2.1 Shell

Het Amerikaanse bedrijf Standard Oil Trust had eind 19e eeuw een monopolie op ruwe olie. Om de concurrentie aan te gaan zijn de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij voor de Exploitatie van Petroleumbronnen en de Britse Shell Transport & Trading Company opgericht. De twee bedrijven fuseerden in 1907 tot De Koninklijke/Shell-groep, het begin van het Nederlands-Britse bedrijf Shell (Exel, 2011; Shell, z.j.b).

Deze fusie was echter meer een nauwe samenwerking tussen beide bedrijven. Zo werden de aandelen nog gescheiden verhandeld en de bedrijfsstructuur kende twee hoofdkantoren en één centrale leiding (Exel, 2011). Deze dualiteit bleef gehandhaafd tot 2004, toen bleek dat de constructie niet voldoende transparant was, Shell niet voldoende aanspreekbaar en niet flexibel genoeg werd gevonden voor het moderne zakendoen (Shell, z.j.b). Vanaf 20 juli 2005 wordt dan ook gehandeld in het aandeel Royal Dutch Shell plc (Shell, z.j.b). Hiermee is het begin gemarkeerd van het ontstaan van één onderneming, 'geïncorporeerd' in Engeland en Wales met het hoofdkantoor in Nederland (Exel, 2011).

#### 2.1.1 Shell wereldwijd

In de loop der jaren is Shell als organisatie enorm gegroeid (Exel, 2011). Vandaag de dag is Shell wereldwijd een zeer toonaangevend bedrijf op het gebied van energie (Shell, z.j.a). De groep energie- en petrochemiebedrijven waaruit Shell bestaat is op vrijwel alle continenten actief (Exel, 2011; Shell, z.j.a). Daarbij is de organisatie in drie kenmerkende onderdelen te verdelen, de Upstream-organisatie (zoekt naar ruwe olie en aardgas), de Downstream-organisatie (bewerking en distributie van ruwe olie, petrochemicaliën en andere producten) en de Projects & Technology (projecten begeleiden en onderzoek en innovatie). De kernwaarden die bij Shell centraal staan zijn eerlijkheid, integriteit en respect voor anderen (Shell, z.j.a).

In totaal was Shell in 2013 in ruim 70 landen actief, waren er ongeveer 92.000 mensen in dienst, was 50% van de productie gas, is 19.6 miljoen ton LNG (Liquefied Natural Gas; vloeibaar aardgas) verkocht, werd er dagelijks gemiddeld 3,2 miljoen vaten olie-equivalent geproduceerd, waren er 44.000 Shell-servicestations wereldwijd, waren er meer dan 30 raffinaderijen en chemische fabrieken in het beheer van Shell, was de omzet \$451.2 miljard en is er \$16.5 miljard winst gemaakt (Shell, z.j.a).

### 2.1.2 Shell Nederland

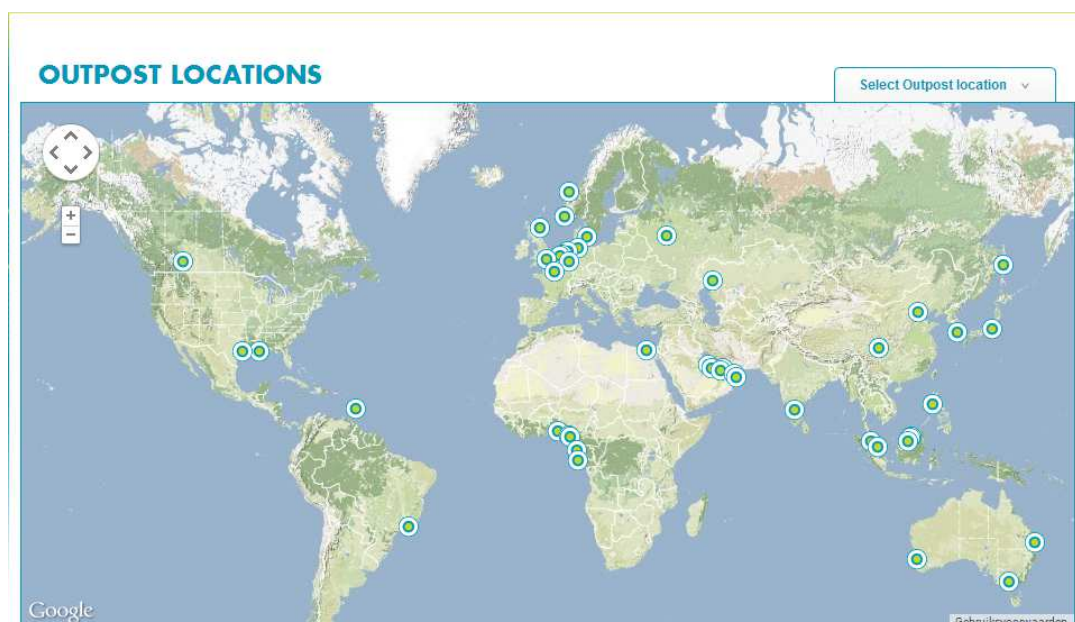
Shell Nederland is een onderdeel van Royal Dutch Shell plc en bestaat uit ongeveer 300 bedrijven. Hier valt ook een groot aantal bedrijven onder die wel onder Shell Nederland vallen maar die niet langer personeel in Nederland hebben of activiteiten in Nederland uitvoeren. Er zijn ongeveer 30 actieve bedrijven die fiscaal-juridisch gezien onder Shell Nederland vallen en er zijn ongeveer 8.000 mensen in Nederland in dienst van Shell Nederland (Shell, z.j.a).

Wat betreft de kernactiviteiten van Shell Nederland zijn zowel upstream, zoals de NAM (Nederlandse Aardolie Maatschappij), downstream, zoals de raffinaderij en de chemie-installaties in Moerdijk en Pernis, als andere bedrijfsonderdelen vertegenwoordigd in Nederland. Het hoofdkantoor van Royal Dutch Shell plc zit in Den Haag, en verzorgt ondersteunende functies wereldwijd. Ook Projects & Technology is gevestigd in Nederland, te weten in het belangrijke Technology Centre (STCA) van Shell in Amsterdam (Shell, z.j.a).

### 2.2 Global Outpost Services

Global Outpost Services (GOS) is een onderdeel van Shell dat een aanvullende rol heeft op het gebied van uitzending van medewerkers. Hiervoor geldt dat GOS een aanvulling is op HR en niet de rol van HR overneemt. Bij GOS ligt de focus niet alleen op de medewerkers maar ook hun families en zij voorzien hen van niet-arbeidsvoorwaardelijke en niet-zakelijke informatie over een (mogelijke) 'posting' (Global Outpost Services, z.j.a).

Global Outpost Services (GOS) is gevestigd in Den Haag en is het zogeheten hoofdkantoor van alle Outpost offices. In totaal zijn er tussen de 45 en 55 lokale vestigingen van Outpost over de hele wereld (Global Outpost Services, z.j.a). Zie Afbeelding 2 voor een overzichtelijke weergave van de verspreiding van de Outpost offices wereldwijd.



Afbeelding 2: [Locaties van Outpost offices wereldwijd] (z.j.). Overgenomen van <https://www.globaloutpostservices.com/locat/> Laatst geraadpleegd op 15 maart 2014.



Voor ruim 7.000 medewerkers, hun partners en families biedt het uitgebreide netwerk van GOS steun ("Global Outpost Services", 2012). Onder die steun worden een aantal niet-HR zaken bedoeld, zoals:

- medewerkers en hun families hulp bieden bij het nemen van de beslissing om te expatriëren en repatriëren,
- medewerkers en hun families helpen om te 'settelen' op de posting,
- medewerkers en hun families voorzien van informatie over mogelijke nieuwe postings,
- en partners ondersteunen met hun carrière en ontwikkeling op de posting en voorbereiden op toekomstige postings (Global Outpost Services, z.j.a).

Daarnaast bieden de verschillende Outpost offices op locatie praktische informatie over het leven in het land van de posting. Daarvoor worden verschillende middelen ingezet zoals online ondersteuning in de vorm van een Inside Guide, de Business Brief, een Newsletter en de lokale website. Verder is het lokale kantoor een contactpunt gedurende het gehele buitenlandverblijf, is er de daadwerkelijke ontvangst van nieuwe expatriates en worden er evenementen, workshops en netwerkbijeenkomsten georganiseerd. Tot slot is er de mogelijkheid tot steun bij vertrek (Global Outpost Services, z.j.a).

### **2.2.1 Outpost The Hague**

Het hoofdkantoor van Global Outpost Services (GOS) is gevestigd in Den Haag. Naast de rol van overkoepelend orgaan voor de vele vestigingen wereldwijd van Outpost, heeft de vestiging in Den Haag ook de rol van lokaal Outpost office en maakt dus deel uit van het 'global Outpost netwerk' (Outpost The Hague, 2013).

Outpost The Hague heeft dezelfde doelen als GOS, namelijk medewerkers en hun families voorzien van niet- arbeidsvoorwaardelijke en niet-zakelijke informatie betreffende een (mogelijke) posting, hulp bieden bij het nemen van de beslissing om te expatriëren en repatriëren en steun bieden tijdens een verblijf in Nederland als expatriate en bij terugkeer naar Nederland als repatriate (Outpost The Hague, 2013).

### 3. Re-entry

In deze scriptie staan factoren van invloed op de re-entry van de partner van de corporate repatriate centraal. De probleemstelling hierbij luidt:

*Welke factoren kunnen van invloed zijn op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate en in welke mate?*

Om bovenstaande vraag te kunnen beantwoorden is eerst vastgesteld wat het fenomeen re-entry inhoudt, oftewel welke definitie in deze scriptie gehanteerd wordt. Het tweede deel van dit hoofdstuk is toegespitst op de relevantie van dit onderzoek naar de re-entry van de partner van de corporate repatriatie met aansluitend de factoren die van invloed kunnen zijn op re-entry van de partner van de corporate repatriate en andere typen repatriates. Tot slot wordt in kaart gebracht vanuit welke wetenschappelijke disciplines het fenomeen re-entry is bekeken.

#### 3.1 Terugkeren naar het vaderland

De vertaling van re-entry is 'terugkeren naar het vaderland' (van Dale, 2013a). Volgens de literatuur is re-entry een uitgebreider concept dan het simpelweg teruggaan naar het vaderland (Martin, 1984; Sussman, 1986). Desondanks is er relatief weinig wetenschappelijk onderzoek naar gedaan (Edelkoort, 2011; Maybarduk, 2008; Stroh et al., 1998; Sussman, 1986; Szkudlarek, 2010) en wordt er in de praktijk ook niet veel aandacht aan besteed (Maybarduk, 2008, p. 330). Dit is opvallend aangezien het vandaag de dag steeds vaker voorkomt dat mensen een periode in het buitenland verblijven met als gevolg dat ook steeds meer mensen terugkeren naar hun vaderland (Edelkoort, 2011; Szkudlarek, 2010).

Niet alleen is het fenomeen re-entry relatief weinig onderzocht, ook de heftigheid en gevolgen ervan voor het individu worden vaak onderschat. Er wordt vaak vanuit gegaan dat het vaderland bekend is bij de repatriate, maar in de werkelijkheid lijkt dit niet altijd het geval.

*“Although researchers have pointed to the importance of managing this stage, companies have tended to assume that “coming home” should be easy. This is not the case.”*  
(Punnett, 1997, p. 253)

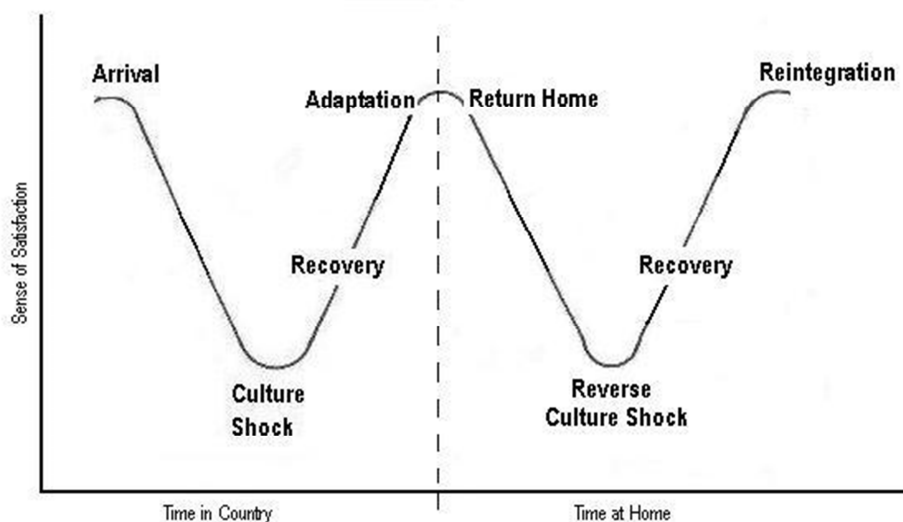
Zowel het vaderland als de repatriate zijn tijdens het verblijf in het buitenland veranderd waardoor er weinig of geen sprake is van herkenning (Sussman, 1986; Szkudlarek, 2010). Daarbij komt ook nog eens kijken dat de repatriate en zijn of haar omgeving deze veranderingen niet verwachten (Sussman, 1986, p. 235).

##### 3.1.1 W-curve

Zoals hierboven aangegeven is de vertaling van re-entry volgens de Van Dale beperkter dan in de literatuur naar voren komt. Er zijn een aantal theorieën beschikbaar om de terugkeer naar het vaderland te beschrijven. Eén van de theorieën is de W-curve (Gullahorn & Gullahorn, 1963). Deze theorie is een aanvulling op de theorie van de U-curve.

De U-curve geeft de vier fasen weer die vaak gepaard gaan met een buitenlandverblijf. Deze fasen zijn 1) de 'honeymoonstate': de nieuwe omgeving fascineert het individu; 2) de cultuurschok: het 'echte' leven begint met alle hindernissen van dien, wat kan zorgen voor een negatieve houding ten opzichte van het gastland; 3) de acculturatie: het individu leert omgaan en leven in de nieuwe omgeving en 4) de stabiele toestand: wanneer de acculturatiefase met succes is afgerond, is het individu zo goed mogelijk aangepast aan de nieuwe omgeving (Oberg, 1960).

De theorie van de W-curve is een aanvulling op de U-curve, omdat deze in wezen een dubbele U-curve is. De re-entry kan namelijk, net als het vertrek naar het buitenland, in een aantal fasen worden verdeeld. De vier fasen van de U-curve worden bij terugkeer nogmaals doorlopen en is daardoor een UU-curve, oftewel de W-curve (Gullahorn & Gullahorn, 1963).



Figuur 1: [Schematische weergave van de fasen van de W-curve] (z.j.). Overgenomen van [http://www.uwec.edu/cie/studyabroad/index.cfm?FuseAction=Abroad.ViewLink&Parent\\_ID=95F88D74-5056-B565-C48698587A39D7A4&Link\\_ID=48A29CD3-5056-B565-C42A4953982A7A94&pID=3&lID=13](http://www.uwec.edu/cie/studyabroad/index.cfm?FuseAction=Abroad.ViewLink&Parent_ID=95F88D74-5056-B565-C48698587A39D7A4&Link_ID=48A29CD3-5056-B565-C42A4953982A7A94&pID=3&lID=13) Laatst geraadpleegd op 15 maart 2014.

### 3.1.2 'Re-entry adjustment'

Hoewel het individu zich moet aanpassen aan de cultuur van thuis alsof het een vreemde cultuur betreft, is de theorie van de W-curve niet accuraat (Maybarduk, 2008, p. 16). Uit verder onderzoek blijkt namelijk dat het individu vaak geen rekening houdt met of weet heeft van de veranderingen die in het vaderland hebben plaatsgevonden tijdens zijn of haar afwezigheid.

Daarnaast is het individu zich vaak niet bewust van de veranderingen die hij of zij zelf heeft ondergaan (Maybarduk, 2008). Het fundamentele verschil zit dus in het feit dat de cultuurshock en de omgekeerde cultuurshock niet hetzelfde zijn doordat het individu van te voren niet verwacht had dat het vaderland bij terugkeer een onbekende omgeving zou kunnen zijn, terwijl hij of zij dat bij vertrek naar het buitenland wel verwachtte (Ait Taleb, 2011, p.37; Maybarduk, 2008, pp. 16-17).

Daarnaast is 'cross-cultural re-entry' vergelijkbaar met andere 'transition experiences', er vindt namelijk een fundamentele verandering plaats in het leven van het individu. De betreffende persoon moet zichzelf zogeheten 'new sets of behaviors and ways of being' aanleren om succesvol in de nieuwe omgeving te kunnen functioneren (Mathews, 1990, p. 17). Ook Mathews (1990, p. 23) geeft aan dat terugkeren naar het vaderland een langzaam en pijnlijk proces kan zijn, aangezien het individu probeert terug te keren in een sociaal systeem waar hij of zij ooit deel van heeft uitgemaakt.

Doordat de cultuurshock en de omgekeerde cultuurshock niet vergelijkbaar zijn doordat de terugkeer naar het vaderland vaak onvoorziene problemen met zich meebrengt, is een andere term nodig. Sussman (1986, p. 243) spreekt bijvoorbeeld over 're-entry adjustment' in plaats van de omgekeerde cultuurshock. Deze term omvat de veranderingen die het individu heeft meegemaakt, de veranderingen in het vaderland en de verwachtingen van het individu omtrent deze

veranderingen. Deze term is daardoor passender omdat deze de verwachtingen van het individu en de rol die deze bij re-entry kunnen spelen, in acht neemt (Maybarduk, 2008).

*“Observing this feature of cross-cultural transition, one author (Paige, 1984) thus refers to culture shock as “the expected confrontation with the unfamiliar” and reentry shock as “the unexpected confrontation with the familiar.””*

(Mathews, 1990, pp. 17-18)

In bovenstaand citaat komt naar voren hoe verschillend de cultuurshock en de omgekeerde cultuurshock zijn, maar dat deze toch met elkaar verbonden zijn. Daarnaast wordt duidelijk dat verwachtingen een groot deel uitmaken van de shock die bij het proces expatriëren en repatriëren komt kijken. Dit sluit aan op de notie van Maybarduk (2008) waarin gesteld wordt dat ook verwachtingen van het individu een rol spelen bij de re-entry en bij 'The Expectations Model'.

### **3.1.3 ‘The Expectations Model’**

Uit literatuur over ‘The Expectations Model’ blijkt dat het verschil tussen de verwachtingen over de terugkeer en de realiteit van de terugkeer effect kunnen hebben op het re-entryproces (Szkudlarek, 2010), dit komt echter niet eenduidig naar voren in het overzicht dat Szkudlarek (2010) geeft. Wel blijkt uit onderzoek onder studenten uit New Zeeland, die na een buitenlandverblijf weer teruggekeerd zijn naar hun vaderland, dat verschillen tussen verwachtingen en ervaringen psychologische gevolgen kunnen hebben. De ervaren sociale problemen, wanneer onverwacht, kunnen gelinkt worden aan psychologische problemen met de aanpassing van het individu in het vaderland. Hierbij moet gesteld worden dat dit alleen geldt voor grote verschillen, zowel positief als negatief, tussen de verwachting en de werkelijke ervaring (Rogers & Ward, 1993). Uitgekomen verwachtingen spelen echter geen rol bij de re-entry. Wat betreft re-entry kan daarom gesteld worden dat verwachtingen in combinatie met de ervaring invloed kunnen hebben op de psychologische aanpassing van het individu.

Ook Maybarduk (2008) noemt verwachtingen als één van de oorzaken van problemen met re-entry, om precies te zijn de verschillen tussen de ervaring en de verwachting. In het onderzoek wordt vooral gesproken over ervaren moeilijkheden die niet geanticipeerd waren. Mathews (1990) geeft aan dat een veel voorkomende valse verwachting van repatriates is dat de terugkeer naar het vaderland gelukkig en probleemvrij zal zijn, zeker in vergelijking met de cultuurshock die de repatriate heeft doorstaan bij vertrek naar het buitenland.

### **3.1.4 Definitie re-entry**

Uit bovenstaande bespreking van de literatuur is de volgende omschrijving van re-entry opgesteld die in dit onderzoek gehanteerd wordt. Re-entry bestaat uit acht fasen, die voortkomen uit de theorie van de W-curve (Gullahorn & Gullahorn, 1963). Hierbij worden de eerste vier fasen doorlopen bij het vertrek naar en het verblijf in het buitenland (Oberg, 1960) en de laatste vier fasen worden doorlopen in de periode voorafgaand aan de terugkeer en de daadwerkelijke terugkeer naar het vaderland (Gullahorn & Gullahorn, 1963). Hierbij wordt rekening gehouden met de veranderingen die hebben plaatsgevonden in het vaderland en de veranderingen die het individu heeft doorgemaakt tijdens het buitenlandverblijf (Maybarduk, 2008). Ook de impact van het verschil tussen de verwachtingen en de ervaringen van het individu bij terugkeer op de re-entry (Rogers & Ward, 1993) maken deel uit van de definitie van re-entry die gehanteerd wordt in deze scriptie.

### 3.2 Partner van de corporate repatriate

De meest onderzochte groep binnen het veld van re-entry zijn de corporate repatriates oftewel mensen die voor een organisatie een periode in het buitenland hebben gewoond en gewerkt en inmiddels weer terug zijn in hun vaderland (Szkudlarek, 2010). De reden dat er relatief veel onderzoek is gedaan naar de re-entry van deze groep is vooral economisch, aangezien organisaties baat hebben bij een soepele re-entry van hun medewerkers. Als de re-entry van de repatriate zonder al te grote problemen verloopt, is hij of zij namelijk meer begaan met de organisatie en zet zich meer in voor de organisatie (Stroh et al., 1998). Daarnaast is het aantal repatriates dat de organisatie waarvoor ze in het buitenland heeft gezeten verlaat voor een andere organisatie na terugkeer groot (Szkudlarek, 2010). Wanneer de re-entry soepel verloopt, is de medewerker minder snel geneigd om de organisatie te verlaten en kan deze dus optimaal profiteren van de opgedane kennis en ervaring van de repatriate (Stroh et al., 1998; Szkudlarek, 2010).

Naast de corporate repatriates zelf zijn de partners van de repatriates ook een groep die voor organisaties interessant is om te helpen repatriëren. Uit onderzoek is namelijk gebleken dat verwachtingen van de partner van grote invloed zijn op de inzet van de corporate repatriate (Stroh et al., 1998; Linehan, zoals geciteerd in Cole, 2011, p. 1506). Al met al blijkt dat de individuele re-entry van de partners grote invloed op elkaars re-entry heeft (Ait Taleb, 2011; Cole, 2011, p. 1506; Punnett, 1997).

#### 3.2.1 'Expatriate Assignment Life Cycle' van de partner

In tegenstelling tot de W-curve van Gullahorn en Gullahorn (1963) die uit 8 fasen bestaat, geeft Punnett (1997) aan dat de 'Expatriate Assignment Life Cycle' (de cyclus van een posting) in vier fasen te omschrijven is. Ook zij stelt dat het vertrek en de terugkeer onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. De vier fasen die Punnett (1997, p. 250) onderscheidt zijn de 'pre-assignment', 'early assignment', 'late assignment' en 'post-assignment'.

In de eerste fase is het vooral van belang dat de partner bereid is om mee te gaan naar het buitenland. Hierbij kan het helpen om met al teruggekeerde expatriates en partners te praten over hun ervaringen. Ook trainingen kunnen heel behulpzaam zijn, net als een bezoek brengen aan de bestemming voorafgaand aan het daadwerkelijke vertrek om uit te zoeken waar alles is (Punnett, 1997).

De tweede fase noemt Punnett (1997) de 'honeymoonstate', net als Oberg (1960). Punnett (1997) geeft aan dat in deze fase hulp met de taal en gewoontes van belang is. Verder verloopt deze fase voor partners van expatriates die niet de ambitie hebben om in het buitenland te gaan werken redelijk soepel, doordat hij of zij geniet van het nieuwe land en de cultuur. Voor partners die willen werken in het buitenland kan deze fase lastiger zijn wanneer ze nog geen werk hebben gevonden. In de derde fase kan gesproken worden van een succesvolle posting. Voor de partners is het wel van belang om contact te houden met het thuisfront en op de hoogte te blijven van actualiteiten in het vaderland.

De vierde fase, de terugkeer, is wederom lastig. Partners van repatriates kunnen tegen dezelfde problemen aanlopen als in de pre-assignment en de early assignment fase. Ze moeten zich echt opnieuw vestigen in de nieuwe situatie en gaan wederom door de cyclus van een cultuurshock. Daarbij is 'thuiskomen' vaak moeilijker doordat ze verwachten het vaderland te kennen terwijl dit niet altijd het geval is, zoals eerder omschreven.

*"All of this is especially hard to deal with because this is home and it seems that it should be easy to reestablish one's life."*

(Punnett, 1997, p. 253).

In de post-assignment fase kan het helpen wanneer de teruggekeerde partner van de corporate repatriate contact houdt met andere partners die nog op de posting zijn. Hierdoor ontstaat namelijk een wisselwerking van hulp waarbij de teruggekeerde partner uitdrukking kan geven aan de cultuurschok bij terugkeer en daarmee gelijk de nog achtergebleven partners voorbereidt op hun terugkeer (Punnett, 1997, p. 253).

Onderstaande tabel overgenomen uit het artikel van Punnett (1997, p. 253) geeft overzichtelijk weer wat de voornaamste behoeften voor partners van expatriates zijn per fase.

**Table 2**  
**Major Needs of Spouses**

---

<p>A. Pre-Assignment Spousal Interviews, Psychological Tests Realistic Preview of Culture Shock &amp; Foreign Location, On-Site Visit Language and Cultural Training, Job/Employment Issues</p>
<p>B. Early Assignment Assistance with Daily Activities Administrative Support and Networking Assistance re Job/Employment Financial Support for Education/Research/Other Productive Activities Counselling for Culture Shock Crisis</p>
<p>C. Late Assignment Recognition of Contribution Maintain Ties to Home</p>
<p>D. Post Assignment Assistance Reestablishing Home &amp; Family Life Assistance with Job/Employment Support in Dealing with Culture Shock</p>

---

Figuur 2: Table 2: Major Needs of Spouses. Overgenomen van "Punnett, B. J. (1997). Towards effective management of expatriate spouses. *Journal of World Business*, 32(3), p. 253"

### 3.2.2 Type partner

Naast de verschillende behoeften van de partner van de expatriate per fase om het vertrek naar het buitenland en de terugkeer naar het vaderland soepeler te laten verlopen, zijn er ook verschillen te vinden in behoeften tussen verschillende typen partners. Punnett (1997) maakt in haar artikel onderscheid tussen drie typen partners: de traditionele partner die thuisblijft, de partner die wil werken in het buitenland en de mannelijke partner.

### 3.2.3 Traditionele partner

Onder traditionele partner verstaat Punnett (1997, p. 247) de partner die in het buitenland de rol van huisvrouw op zich neemt en geen baan buitenshuis ambieert. Deze groep krijgt vaak te maken met een grote cultuurschok in het buitenland. Om dit soepel te laten verlopen wordt organisaties aangeraden om goede begeleiding te bieden. De goed begeleide partner kan op zijn of haar beurt dan weer andere partners begeleiden bij hun aankomst in het buitenland. Voor deze groep is de terugkeer wederom heftig.

*"Once a successful transition occurs, these spouses very often becomes an integral part of the system-providing support for others who arrive and providing realistic previews once they return home. Of course, returning home is not as simple as it sounds, and returning wives need to be aware that they will again face culture shock, and they will need initial support in reestablishing a life at home."*

(Punnett, 1997, p. 247)

### 3.2.3 Als partner werken in het buitenland

Een steeds groter wordende groep is die van partners die willen werken in het buitenland tijdens de posting (Punnett, 1997, p. 247). Niet alleen krijgt deze groep te maken met de cultuurschok en de vier fasen van de 'Expatriate Assignment Life Cycle' volgens Punnett (1997), maar ook met de zorgen die horen bij het vinden en behouden van een baan. Een belangrijke behoefte voor dit type partner is dan ook hulp bij het vinden van werk vanuit de organisatie van de corporate expatriate aangeboden. Als werken door omstandigheden zoals het ontbreken van een visum niet mogelijk is, kan het zinvol zijn om als organisatie de optie te bieden een opleiding te volgen of onderzoek te gaan doen. Voor het soepel verlopen van de re-entry is het voor dit type partner bij terugkeer naar het vaderland wederom van belang dat hulp wordt geboden bij het vinden van werk en het hervatten van de carrière van de partner (Punnett, 1997, p. 248).

### 3.2.4 Mannelijke partners

Zoals uit onderstaand citaat blijkt komt het steeds vaker voor dat de partner van de corporate expatriate man is.

*"Male Spouses-appear to be a relatively small group at present (about 10% of U.S. spouses according to Solomon, 1994b) but all indications are that this group will grow as more women reach middle management levels and seek international assignments."*

(Punnett, 1997, p. 248)

De obstakels voor mannelijke partners lijken tijdens de posting groter door moeilijkheden met sociale acceptatie, zowel door zichzelf als door de omgeving en omdat er emoties mee gemoeid zijn. Wanneer een mannelijke partner niet de mogelijkheid heeft om te werken tijdens de posting, wordt deze voor hem aanzienlijk veel moeilijker (Punnett, 1997). De meeste partners zijn vrouw en dus is de mannelijke partner een vreemde eend in de bijt. Daarbij wordt huisvader zijn niet in alle sociale cirkels volledig geaccepteerd, door zowel de omgeving als de mannelijke partner zelf. Hierdoor kan er gesteld worden dat mannelijke partners van expatriates voornamelijk op emotioneel vlak goed begeleid moeten worden (Punnett, 1997, p. 248). Uit onderzoek blijkt dat mannen en vrouwen de re-entry vaak anders ervaren (Rohrlich & Martin, zoals geciteerd in Szkudlarek, 2010, p. 5). Volgens Punnett (1997) is bij terugkeer voor mannelijke partners van corporate repatriates vooral financiële steun in het begin belangrijk. Als ze financiële steun krijgen om de periode net na terugkeer te overbruggen en daardoor de tijd krijgen om een baan te vinden kan de terugkeer voor dit type partner soepeler verlopen.

Uit bovenstaande literatuurbespreking blijkt dat de re-entry van de partners invloed op elkaar uitoefenen (Linehan, zoals geciteerd in Cole, 2011, p. 1506; Punnett, 1997; Stroh et al., 1998) en het dus van belang is om de terugkeer van alle participanten zo soepel mogelijk te laten verlopen. Desondanks is er over de re-entry van de partner van de corporate repatriate relatief weinig bekend (Stroh et al, 1998; Szkudlarek, 2010). Daarbij moeten de corporate repatriate en zijn of haar partner wel als twee aparte groepen worden beschouwd, ondanks dat zij vaak samen het buitenlandverblijf en de terugkeer hebben ervaren (Punnett, 1997). Er zijn namelijk factoren die van invloed kunnen zijn op de re-entry van de partner, die niet per se van invloed zijn op de re-entry van de corporate repatriate. Hierop wordt in het volgende deel uitgebreider ingegaan.

## 3.3 Factoren van invloed op re-entry

In dit deel van het theoretisch kader wordt verder ingegaan op factoren die van invloed kunnen zijn op de re-entry van partners van corporate repatriates en andere typen repatriates. Van een aantal factoren is bekend dat deze specifiek op de re-entry van de partner van invloed zijn. Dit blijkt uit de review van literatuur over de re-entry van de partner van de corporate repatriate van Punnett



(1997) en uit de scriptie van Maybarduk (2008) voor de Master of Social Work. Naast partner specifieke factoren is er nog een groot aantal andere factoren waarvan bekend is dat deze van invloed kunnen zijn op de terugkeer naar het vaderland. In de review van Szkudlarek (2010) binnen de discipline organisatie en personeelsmanagement wordt een overzicht gepresenteerd van allerlei factoren die van invloed kunnen zijn op de re-entry van verschillende typen repatriates.

### 3.3.1 Categorieën

Mathews (1990, p. 28) geeft aan dat re-entry stress gerelateerd kan zijn aan persoonlijke factoren, sociale factoren en professionele (werkgerelateerde) factoren. Deze verdeling (Mathews, 1990) is gebruikt als uitgangspunt voor de verdeling per categorie van de gevonden factoren in de literatuur. Als aanvulling hierop is de categorie ‘postinggerelateerde factoren’ opgesteld.

In deze scriptie vallen onder persoonlijke factoren zowel demografische gegevens, de gezinssamenstelling en de invloed van het buitenlandverblijf op de informant. Onder sociale factoren worden niet alleen de sociale status en het ‘social support system’ verstaan maar ook relaties en communicatie, zowel in het buitenland als in het vaderland. Met professionele factoren worden werkgerelateerde factoren bedoeld zoals hulp bij het vinden van werk of de mogelijkheid bieden tot het volgen van een opleiding. Postinggerelateerde factoren hebben betrekking op zaken rondom het buitenlandverblijf. Hieronder vallen alle factoren die voor, tijdens en na de posting van invloed kunnen zijn op de re-entry. In Tabel 1 wordt een overzichtelijke verdeling van de factoren uit de literatuur per categorie weergegeven.

#### Factoren gevonden in de literatuur per categorie

persoonlijke factoren	Gender
	Leeftijd
	binding gastland & terugkeer moeilijkheden
	persoonlijke verandering /culturele identiteit
	flexibiliteit en vermogen aan te passen
	aantal kinderen
	leeftijd kinderen
	hulp bij omgaan met cultuurshock
	traditionele partner: realistische verwachtingen
	verwachtingen bij terugkeer
	verwachtingen in combinatie met ervaringen bij terugkeer
sociale factoren	werkende versus meereizende partner
	contact met gelijkgestemde
	type contact met vaderland tijdens buitenlandverblijf
	bezoek aan vaderland
	beschikbare communicatiemiddelen
	type contact in het buitenland
	sociale leven in buitenland
	mannelijke partner: sociale acceptatie in het buitenland
veranderd ‘social support system’ bij terugkeer	
professionele factoren	sociale leven bij terugkeer naar vaderland
	veranderde sociale status
	werkende partner: helpen bij het vinden en behouden van een baan in het buitenland
	werkende partner: helpen bij het vinden en behouden van een baan bij terugkeer
	mannelijke partner: financiële steun bieden bij terugkeer voor tijd voor het vinden van een baan



postinggerelateerde factoren	bereidheid om mee te gaan naar het buitenland
	goede voorbereiding bij vertrek: bezoeken, training, contact
	traditionele partner: goede begeleiding in het buitenland
	mannelijke partner: goede begeleiding op emotioneel vlak in het buitenland
	duur posting
	verschil buitenland en vaderland
	traditionele partner: goede begeleiding bij terugkeer
	terugkeren naar bekende plek in vaderland
	ervaren problemen in dagelijks leven bij terugkeer
	ervaren problemen met gezin bij terugkeer
	verwachting omgeving over individu en rol van individu bij terugkeer
	lengte verstreken tijd sinds terugkeer
	aantal buitenlandervaringen
	meerdere re-entries
hulp bij hervatten 'home & family life'	

*Tabel 1: overzicht van de factoren uit de literatuur per categorie*

### 3.3.2 Persoonlijke factoren

In de literatuur zijn twaalf factoren gevonden die volgens de gehanteerde verdeling in deze scriptie onder de categorie 'persoonlijke factoren' vallen. Wat betreft gender blijkt uit verschillende onderzoeken dat mannen en vrouwen hun re-entry verschillend ervaren (Szkudlarek, 2010). Maybarduk (2008) geeft aan geen significant verschil te hebben gevonden tussen de re-entryshock van mannen en vrouwen. Hierbij moet echter wel gesteld worden dat het aantal mannen in dit onderzoek aanzienlijk kleiner was dan het aantal vrouwen. Ook uit onderzoek van von Eije (2013) blijkt er wat betreft gender geen verschil te zijn. Alserda (2011) geeft echter aan dat er wel een verschil is in de re-entry tussen mannen en vrouwen, waarbij vrouwen een lagere score hadden op de Homecomer Culture Shock Scales (HCSS) dan mannen en dus minder last zouden hebben van de re-entry shock. Ook Brabant, Palmer en Gramling (1990) geven aan dat er een verschil is tussen de re-entry van mannen en vrouwen, waarbij vrouwen vaker aangeven dat zij vinden dat hun vrienden zijn veranderd, wat ook gekoppeld kan zijn aan de verandering die zij zelf hebben doorgemaakt (Brabant et al., 1990). Wel moet hierbij gesteld worden dat deze onderzoeken (Alserda, 2011; von Eije, 2013; Brabant et al., 1990) andere typen repatriates dan partners van corporate repatriates als focusgroep hebben.

Hoewel Maybarduk (2008, pp. 18-19) aangeeft dat in de theorie een verband lijkt te bestaan tussen leeftijd en re-entry stress, blijkt uit haar vergelijking van het onderzoek van Black en Gregerson (1991) en Gregerson en Stroh (1997) leeftijd voor de partner van de corporate repatriate niet per se een rol te spelen (Maybarduk, p. 33). Ook von Eije (2013) geeft aan dat in haar onderzoek leeftijd geen significante correlatie tot het ervaren van de re-entry shock aanduidt. Uit het overzicht van Szkudlarek (2010, pp. 5-6) blijkt er wel samenhang te zijn tussen leeftijd en re-entry voor repatriates in het algemeen. Hier geldt: hoe jonger de persoon, des te heviger de re-entry is. In het onderzoek van Alserda (2011) komt dit ook naar voren.

Een mogelijke verklaring voor leeftijd als factor van invloed op de re-entry kan zijn dat jongere mensen zich makkelijker aanpassen aan een nieuwe cultuur tijdens het buitenlandverblijf. Hierdoor kan het voor hen dan ook weer lastiger zijn om terug te keren naar het vaderland en te wennen aan de daar heersende cultuur (Cox, 2004, p. 215). Dit sluit aan op onderzoeken waaruit een correlatie tussen de mate van vervreemding van het vaderland en de re-entry stress naar voren komt (von Eije, 2013; Alserda, 2011; Maybarduk, 2008). Uit onderzoek van Sussman (2002) komt de binding met het

gastland echter niet naar voren als factor van invloed op de re-entry. Aansluitend op de binding met het gastland en de persoonlijke verandering noemt Punnett (1997) de flexibiliteit en het vermogen om zich aan te passen van de partner van de corporate repatriate als een belangrijke factor voor het al dan niet soepel verlopen van de re-entry.

De persoonlijke verandering die de repatriate in het buitenland heeft doorgemaakt en de mate waarin hij of zij bij terugkeer vervreemd is van de vaderlandse identiteit lijkt wel van invloed te zijn op de re-entry. Uit onderzoek (von Eije, 2013; Sussman, 2002) blijkt namelijk dat hoe zwakker de zogeheten 'culturele identiteit', dus hoe minder het individu zich vereenzelvigd met de heersende cultuur in het vaderland, des te moeizamer de terugkeer verloopt.

Een andere factor die van invloed is op de re-entry van de partner van de corporate repatriate heeft te maken met de gezinssamenstelling (Maybarduk, 2008). Zo blijkt uit het onderzoek van Maybarduk (2008, pp. 100-101) dat zowel het aantal kinderen en als de leeftijd van de kinderen van invloed is op de terugkeer. Hiervoor geldt dat hoe meer kinderen het gezin telt bij terugkeer, des te soepeler de terugkeer verloopt. Wat betreft de leeftijd van de kinderen geldt dat hoe jonger de kinderen zijn bij terugkeer, des te groter de shock is. Dit komt volgens Maybarduk (2008, pp. 101-102) doordat in het vaderland vaak geen huishoudelijke hulp en hulp bij de opvoeding is. De problemen bij re-entry toegerekend aan de leeftijd van de kinderen hangt daardoor ook nauw samen met de sociaal economische factoren die van invloed kunnen zijn op de re-entry van de partner (Maybarduk, 2008).

Verder blijkt uit de literatuur (Punnett, 1997) dat hulp bij het omgaan met de cultuurshock van belang is voor de re-entry van de partner. Hiervoor geldt dat dit zowel in het buitenland als bij terugkeer van belang is. Daarnaast noemt zij ook dat voor de traditionele partner realistische verwachtingen van invloed kunnen zijn op de re-entry. Rogers en Ward (1993) geven daarentegen aan dat realistische verwachtingen niet als factor beschouwd kan worden. Volgens hen hebben uitgekomen verwachtingen namelijk geen invloed op de re-entry. Hier geldt wel dat het onderzoek van Rogers en Ward (1993) onder studenten is gedaan en dat het artikel van Punnett (1997) toegespitst is op de partner van de corporate repatriate.

Zoals in 3.1.3 al aan bod is gekomen spelen ook verwachtingen een rol bij de re-entry. Zo geeft Mathews (1990) aan dat een veel voorkomende valse verwachting van repatriates is dat de terugkeer naar het vaderland gelukkig en probleemvrij zal zijn, zeker in vergelijking met de cultuurshock die de repatriate heeft doorstaan bij vertrek naar het buitenland. Sussman (1986) is hier specifiek over en geeft aan dat de verandering(en) die het individu zelf en het vaderland hebben doorgemaakt vaak niet verwacht worden door het individu en daardoor een rol kunnen spelen bij de re-entry.

Verder heeft ook Maybarduk (2008) het over verwachtingen, maar dan in combinatie met de ervaring. In haar onderzoek wordt vooral gesproken over ervaren moeilijkheden waarop niet geanticipeerd was, specifiek gericht op de partner. Ook voor andere typen repatriates lijken verwachtingen in combinatie met de werkelijkheid een rol te spelen bij de re-entry (Mathews, 1990; Rogers en Ward, 1993, Szkudlarek, 2010). Mathews (1990) spreekt daarbij over een onverwachte confrontatie met het bekende. Rogers en Ward (1993) geven aan dat zowel overtroffen als niet behaalde verwachtingen van invloed kunnen zijn op de re-entry, zij het wel dat deze verschillen groot moeten zijn. In het overzicht dat Szkudlarek (2010) biedt staat echter dat er nog geen eenduidig resultaat gevonden is dat de verwachting in combinatie met ervaringen van invloed is.

Tot slot komt in onderzoek (Ait Taleb, 2011) het verschil tussen de corporate repatriate en zijn of haar gezin naar voren als factor van invloed op de re-entry. Hierbij geldt dat de meereizende partners en de gezinnen gemiddeld een 6,9 scoren op een schaal van 10 en zijn daarmee één punt minder gelukkig dan de werkende (Ait Taleb, 2011, p. 47).

### 3.3.3 Sociale factoren

Volgens de indeling in categorieën zijn er tien sociale factoren gevonden in de literatuur. Punnett (1997) noemt het belang van contact met gelijkgestemden als van invloed op de re-entry van de partner van de corporate repatriate. Hieronder valt zowel contact met expatriates als repatriates. Specifiek wordt het houden van contact met expatriates die nog op de posting verblijven genoemd als van belang voor de terugkeer.

Daarnaast blijkt het type contact met het vaderland tijdens het buitenlandverblijf van grote invloed (Ait Taleb, 2011; Edelkoort, 2011; Sussman, 2002; Szkudlarek, 2010).

*“Research shows that maintaining personal relationships with home-country individuals during foreign sojourns can have a substantial influence on reducing the distress of reentry.”*  
(Szkudlarek, 2010, p. 7)

Hieronder moet ook op de hoogte blijven van actualiteiten en contact met het thuisfront als belangrijk voor een soepele re-entry genoemd worden (Punnett, 1997).

Naast contact met mensen in het vaderland, is ook het bezoeken van het vaderland van invloed op de re-entry (Szkudlarek, 2010; Brabant et al., 1990). Hierbij blijkt kwaliteit belangrijker dan kwantiteit (Cox, 2004), niet alleen bij bezoek aan het vaderland maar ook bij al het andere contact. Verder vergemakkelijken technologische ontwikkelingen zoals telefonie en internet het behouden van contact. Communicatiemiddelen kunnen dus ook een rol spelen bij terugkeer naar het vaderland (Cox, 2004, p. 215).

Het type contact met lokalen in het buitenland lijkt van invloed te zijn op de re-entry van verschillende typen repatriates (Szkudlarek, 2010, p. 7), hoewel empirisch onderzoek hiernaar nog ontbreekt. Verder is het sociale leven in het buitenland een factor van invloed op de re-entry van de corporate repatriate (Maybarduk, 2008) en dan met name wat betreft vriendschappen. Het gemis hiervan en het soort vriendschap wordt vaak genoemd door informanten.

Zoals in 3.2.4 is omschreven, is een belangrijke factor van invloed op de re-entry van de mannelijke partner van de corporate repatriate dat hij geholpen wordt met de sociale acceptatie in het buitenland. Hiermee bedoelt Punnett (1997) dat ‘huismannen’ soms als vreemde eend en als niet volwaardig beschouwd worden, iets wat de man zelf ook kan gaan denken gedurende de posting.

Wat Mathews (1990, p. 18) noemt als belangrijke factor bij re-entry heeft te maken met het ‘social support system’ dat veranderd is tijdens het buitenlandverblijf. Ook Cox (2004) noemt de sociale moeilijkheden die bij terugkeer naar het vaderland kunnen bestaan als invloed op de re-entry. Daarnaast komt uit onderzoek van Maybarduk (2008, p. 113) naar voren dat ondanks de vele voor- en nadelen die partners van repatriates noemen, vooral het gemis van vriendschap als een belangrijk nadeel van het expatriate leven wordt genoemd. Wel geven de informanten uit dat onderzoek aan dat de vriendschappen die in het buitenland gesloten zijn vaak betekenisvoller zijn.

Verder kan de sociaal economische status van invloed zijn op de re-entry van de partner van de corporate repatriate. Dit blijkt uit de vergelijking die Maybarduk (2008) maakt tussen het onderzoek van Black en Gregerson (1991) en Gregerson en Stroh (1997).

*“The results of the two studies agreed that a lower social status upon return home and poorer housing had a negative relationship to reentry adjustment for both employees and spouses.”*

(Maybarduk, 2008, p. 33)

De sociaal economisch gerelateerde verschillen zoals een kleiner huis, minder financiële voordelen en niet langer hulp in het huishouden kan de terugkeer naar het vaderland bemoeilijken (Maybarduk, 2008; Szkudlarek, 2010). Dit blijkt echter niet eenduidig uit eerdere onderzoeken (Szkudlarek, 2010). Ook genieten de corporate repatriate en zijn of haar partner in het buitenland vaak meer aanzien dan in het vaderland. Dit verschil kan van invloed zijn op de re-entry (Maybarduk, 2008).

### **3.3.4 Professionele factoren**

In de literatuur komen slechts drie factoren naar voren die vallen onder de categorie professionele factoren. De factoren uit het onderzoek van Punnett (1997) zoals genoemd in 3.2.3 over het ondersteunen van het type werkende partner in het buitenland en bij terugkeer naar het vaderland, is van invloed op de re-entry. Voor het ondersteunen in het buitenland stelt Cole (2011, pp. 1518-1519) dat hulp bij het vinden van een baan voor partners die gewerkt hebben in het buitenland niet significant van invloed is op de ervaring in het buitenland. Wel wordt ook aangegeven dat hulp bij het opzetten van een netwerk en het vinden van een baan in het buitenland vanuit de organisatie als wenselijk wordt ervaren. Ook de partner van de corporate repatriate de mogelijkheid bieden een opleiding te volgen of onderzoek te doen in zowel het buitenland als bij terugkeer kan van invloed zijn. De derde factor, die onder deze categorie valt, is de mannelijke partner financiële steun bieden bij terugkeer om de periode te overbruggen om zijn carrière in het vaderland te hervatten (Punnett, 1997). Dit is in 3.2.4 uitgebreid besproken.

### **3.3.5 Postinggerelateerde factoren**

Vijftien factoren gevonden in de literatuur vallen onder de categorie postinggerelateerde factoren. Hierbij hebben twee factoren betrekking op de periode voorafgaand aan de posting, vier zijn van invloed tijdens het buitenlandverblijf en negen factoren spelen bij terugkeer een rol.

Zoals in 3.2.1 aan bod is gekomen komt uit het onderzoek van Punnett (1997) naar voren dat de bereidheid om mee te gaan en een goede voorbereiding bij vertrek naar het buitenland van invloed kan zijn op de re-entry van de partner van de corporate repatriate. Deze factoren hebben betrekking op de periode voorafgaand aan een posting.

Tijdens de posting blijkt de traditionele partner baat te hebben bij goede begeleiding (Cole, 2011; Punnett, 1997). De mannelijke partner moet goed begeleid worden op emotioneel vlak om het buitenlandverblijf soepel te laten verlopen, aldus Punnett (1997).

De duur van de posting lijkt in de literatuur niet eenduidig naar voren te komen als van invloed op de re-entry in de vergelijking die getrokken wordt door Maybarduk (2008, p. 33). Ook Szkudlarek (2010, pp. 6-7) geeft aan dat er geen eenduidige resultaten zijn over de invloed van de duur van de posting op de re-entry, noch op die van de partner van de corporate repatriate, noch op die van andere typen repatriates. Uit onderzoek van Alserda (2011) naar studenten die terugkeren hun vaderland Nederland, blijkt er echter een negatief effect te zijn van de duur van het buitenlandverblijf op de re-entry van Nederlandse studenten. Zij stelt dat hoe langer de duur van het buitenlandverblijf, des te heftiger de cultuurshock (Alserda, 2011, p. 63).

Verder blijkt uit onderzoek dat de verschillen tussen het buitenland en het vaderland van grote invloed zijn op de re-entry (Szkudlarek, 2010, p. 7). Hierbij geldt dat hoe groter het verschil, hoe groter de kans op een moeilijke re-entry. Ook deze factor heeft betrekking op de periode ten tijde van de posting.

Bij terugkeer is goede begeleiding voor de traditionele partner van belang voor een soepele re-entry (Punnett, 1997). Daarnaast is uit onderzoek (Maybarduk, 2008, p. 126) gebleken dat de re-entry shock kleiner is wanneer de repatriate terugkeert naar zogeheten 'familial surroundings', oftewel naar een stad, plek of huis waar hij of zij eerder heeft geleefd.

Uit onderzoek (Brabant et al., 1990) blijkt dat vrouwen vaker rapporteren over problemen met het gezin en het dagelijks leven. Daarop aanvullend kan wat betreft problemen met het gezin gesteld worden dat net als de invloed van de partners op elkaars re-entry (Linehan, zoals geciteerd in Cole, 2011, p. 1506; Punnett, 1997; Stroh et al., 1998) ook de re-entry van het gezin van invloed kan zijn op de re-entry van de partner. Ook de verwachting van de omgeving op de repatriate kan van invloed zijn op de re-entry (Brabant et al., 1990). Hierbij moet wel als kanttekening gesteld worden dat het onderzoek van Brabant et al. (1990) zich richt op studenten en niet op de partner van de corporate repatriate.

De lengte van de verstreken tijd sinds terugkeer blijkt niet eenduidig naar voren te komen als invloed op de re-entry (Maybarduk, 2008, p. 33), dit blijft echter onduidelijk. Van het aantal buitenlandervaringen kan ook niet stellig worden gezegd dat dit van invloed is op de terugkeer (Szkudlarek, 2010, p. 6). In de theorie wordt verondersteld dat eerdere interculturele ervaringen en eerdere re-entry ervaringen de terugkeer naar het vaderland versoepelen, maar in empirisch onderzoek (Cox, 2004; Sussman, 2002) is dit niet naar voren gekomen. In het onderzoek van von Eije (2013) naar de impact van de culturele identiteit van artsen en artsen in opleiding op de re-entry shock blijkt echter wel dat eerdere buitenlandervaringen van invloed kunnen zijn op de mate waarin de repatriate de re-entry shock ervaart. Maybarduk (2008, p. 110) geeft aan dat de eerste keer terugkeren als veel moeilijker wordt ervaren dan de daaropvolgende re-entries.

Tot slot blijkt bij terugkeer hulp bij het hervatten van 'home & family life' van invloed op de re-entry van de partner van de corporate repatriate (Punnett, 1997). Zoals in 3.2.1 besproken, wordt het hervatten van het leven bij terugkeer namelijk als zeer moeilijk ervaren (Punnett, 1997, p. 253).

### *3.4 Re-entry in verschillende disciplines*

Uit bovenstaande bespreking van de literatuur blijkt dat er twaalf persoonlijke, tien sociale, drie professionele en vijftien postinggerelateerde factoren gevonden zijn. Hiervan zijn achttien factoren gevonden in literatuur specifiek over de partner (Cole, 2011; Maybarduk, 2008; Punnett, 1997), tien factoren in literatuur over zowel de partner als over andere typen repatriates en de overige twaalf factoren komen alleen voor in literatuur betreffende andere typen repatriates dan de partner.

Van de drie artikelen die specifiek betrekking hebben op de partner is er slechts één onderzoek dat betrekking heeft op de periode in het buitenland (Cole, 2011). Ook Punnett (1997) bespreekt in haar review de re-entry voor de partner van de corporate repatriate. Hierin betreft zij zowel de periode voor, tijdens als na het buitenlandverblijf. Het laatste werk wat specifiek de partner betreft is de scriptie van Maybarduk (2008). In haar scriptie is uitvoerig onderzoek gedaan naar factoren van invloed op de re-entry van in dit onderzoek 158 partners van Amerikaanse Foreign Service repatriates. De beperkte literatuur en het feit dat één van de werken een scriptie betreft bekrachtigt het argument dat dit een relatief weinig onderzocht veld is.

Verder blijkt dat het fenomeen re-entry binnen de wetenschap niet in één discipline geplaatst kan worden, maar dat vanuit verschillende hoeken onderzoek gedaan is naar de re-entry. Zo is de U-curve een fenomeen dat besproken wordt in de antropologie (Oberg, 1960) en deze is door sociologen Gullahorn en Gullahorn (1963) uitgebreid tot de theorie van de W-curve. De partner specifieke literatuur is afkomstig uit Human Resource Management (Cole, 2011), Culture studies, Development Studies, International Studies & Business (Punnett, 1997) en de Sociologie en Maatschappelijk Werk (Maybarduk, 2008). Ook het onderzoek van Brabant et al. (1990) naar de re-entry van studenten is verricht vanuit de Sociologie, evenals de review die Martin (1984) geeft. Verder heeft Cox (2004) vanuit Humanities & Social Sciences gekeken naar de invloed van demografische gegevens, communicatie en culturele identiteit op de re-entry van Amerikanen.

Daarnaast is ook Psychologie een discipline waarin de re-entry steeds meer aan bod komt. Zo hebben Rogers en Ward (1993) gekeken naar de re-entry van studenten uit New Zeeland, gerelateerd aan verwachtingen, ervaringen en psychologische aanpassing. Sussman (1986; 2002) heeft vanuit de psychologie een review geschreven over de re-entry van studenten en zakenlui (Sussman, 1986) en het Cultural Identity Model voor de re-entry bij Amerikaanse docenten nader bekeken (Sussman, 2002). Verder is gebruik gemaakt van een scriptie waarin critical incidents van Canadese repatriates nader zijn bekeken in relatie tot de 'reverse culture shock' (Mathews, 1990).

Ook binnen studies betreffende organisatie en Human Resource Management komt dit thema aan bod. Zo blijkt uit het onderzoek van Stroh et al. (1998) dat re-entry als thema voor organisaties hoger op de agenda moet komen te staan. In de review van Szkudlarek (2010) wordt een uitgebreid overzicht gegeven van eerdere werken over re-entry waarin het fenomeen, verschillende factoren en verschillende typen repatriates aan bod komen.

Verder blijkt dat re-entry binnen de Master Interculturele Communicatie aan de Universiteit Utrecht een opkomend onderwerp is. In dit onderzoek zijn vier scripties van masterstudenten Interculturele Communicatie gebruikt (Ait Taleb, 2011; Alserda, 2011; Edelkoort, 2011; von Eije, 2013). De scripties van Edelkoort (2011) en van Ait Taleb (2011) hebben betrekking op de repatriate. Edelkoort (2011) concentreert zich daarbij op de rol van communicatie bij het buitenlandverblijf en de terugkeer, Ait Taleb (2011) bekijkt de factoren van invloed op het geluk en succes van expats gerelateerd aan trainingen bij onder andere het KIT. Alserda (2001) heeft de invloed van de omgekeerde cultuurshock op de re-entry van Nederlandse studenten onderzocht. Von Eije (2013) onderzoekt op haar beurt de invloed van de culturele identiteit op de re-entry shock bij artsen en artsen in opleiding die een periode in het buitenland hebben gewerkt.

De eigen scriptie sluit aan op bovengenoemde trend binnen de Master Interculturele Communicatie. Uit de artikelen vanuit HRM blijkt er vraag te zijn naar informatie over de factoren van invloed op de re-entry van de partner van de corporate repatriate. Hoewel het fenomeen re-entry vanuit meerdere disciplines bekeken is, lijkt er nog veel ruimte voor aanvullend en overkoepelend onderzoek. Met name onderzoek naar factoren van invloed op de re-entry van de partner van de corporate repatriate is schaars. Dit is een van de redenen voor het toespitsen van het eigen onderzoek op factoren van invloed op de re-entry van de partner van de corporate repatriate.

## 4. Hoofd- & deelvragen

### 4.1 Probleemstelling

Zoals eerder aangegeven is re-entry een nog weinig onderzocht fenomeen (Edelkoort, 2011; Maybarduk, 2008; Stroh et al., 1998; Sussman, 1986; Szkudlarek, 2010), waarbij de re-entry van de partner van de corporate repatriate nog onbekender terrein is (Maybarduk, 2008; Stroh et al., 1998; Szkudlarek, 2010). Om meer inzicht te krijgen in het re-entryproces van de partner van de corporate repatriate is daarom onderstaande probleemstelling geformuleerd.

*Welke factoren kunnen van invloed zijn op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate en in welke mate?*

### 4.2 Deelvragen

Op basis van de bestaande literatuur zijn de volgende twee deelvragen opgesteld.

- 1. Welke persoonlijke, sociale, professionele en postinggerelateerde factoren die volgens de literatuur van invloed kunnen zijn op de re-entry van zowel de partner van de corporate repatriate als van andere typen repatriates komen in welke mate en op welke manier in de interviews met de Nederlandse partners van corporate repatriates voor?*
- 2. Welke factoren kunnen geformuleerd worden aan de hand van de interviews met de Nederlandse partners van corporate repatriates?*

Bovenstaande deelvragen moeten inzicht geven in de factoren van invloed op de re-entry die partners van corporate repatriates noemen wanneer hen gevraagd wordt te vertellen over hun ervaringen als expatriate en repatriate. Daarbij moet de eerste deelvraag inzicht geven in hoeverre de huidige kennis over de re-entry van de partner van de corporate repatriate ook voor de Nederlandse partner kan gelden, gekeken naar de verhalen van de informanten. De tweede deelvraag heeft betrekking op nieuwe informatie die de informanten geven als aanvulling op bestaande onderzoeken.

Bij de eerste deelvraag wordt verwacht dat een groot aantal factoren die door Punnett (1997) en Maybarduk (2008) genoemd worden in hun onderzoek naar de partner, in het eigen corpus bevestigd worden als zijnde van invloed. Wat betreft de factoren die in de literatuur aan bod komen voor andere typen repatriates dan de partner wordt hetzelfde verwacht. In welke mate en op welke manier de factoren gevonden in de literatuur naar voren komen in de data is nog onzeker en zal blijken uit hoofdstuk zes. Bij de tweede deelvraag is geen verwachting opgesteld aangezien dit nieuw te formuleren factoren betreft.

Om de probleemstelling met bijbehorende deelvragen te kunnen beantwoorden zijn biografische interviews afgenomen om een corpus bestaande uit transcripten te verzamelen. De data, verzameling van de data, informanten en onderzoeksmethoden komen in het volgende hoofdstuk aan bod.



## 5. Methode

In dit hoofdstuk wordt de gehanteerde methode voor het onderzoek uiteengezet. Allereerst worden de data besproken. Hierin komt de methode voor de verzameling aan bod en de eigenlijke data. Het daaropvolgende deel geeft een overzicht van de informanten. Daarna worden de factoren die gebruikt zijn voor de inhoudsanalyse van de data per factor toegelicht. Afsluitend komt uitgebreid aan bod op welke wijze de analyse is uitgevoerd.

### 5.1 Data

Uit de literatuur blijkt dat er relatief weinig onderzoek gedaan is naar de re-entry van de partner van de corporate repatriate (Edelkoort, 2011; Maybarduk, 2008; Stroh et al., 1998; Sussman, 1986; Szkudlarek, 2010). Om deze reden is ervoor gekozen om kwalitatief onderzoek te doen naar het fenomeen re-entry bij de partner (Boeije, 2005). Geerdink (2008) geeft aan dat deze methode zeer geschikt is wanneer er nog relatief weinig bekend is over het te onderzoeken terrein. Verder noemt hij complexe situaties door een samenhang van factoren en situaties met een proceskarakter als belangrijke kenmerken van een onderzoeksterrein voor de keuze voor biografische interviews (Geerdink, 2008, p. 29). Aangezien uit de literatuur blijkt dat een groot aantal factoren van invloed kan zijn op de re-entry van de partner of op de re-entry van andere typen repatriates is deze methode passend gebleken voor de dataverzameling voor dit onderzoek.

Omdat in dit onderzoek het in kaart brengen van factoren die van invloed kunnen zijn op de re-entry van de partner van de corporate repatriate centraal staat, is gekozen om biografische interviews af te nemen. De reden hiervoor komt duidelijk naar voren in onderstaand citaat.

*“Het is belangrijk dat de informanten zelf veel aan het woord komen omdat de onderzoeker op zoek is naar meer onderliggende of verborgen aspecten. De subjectieve betekenisgeving van de sociale situatie is belangrijk.”*

(Geerdink, 2008, p. 29)

#### 5.1.1 Interviews

Het corpus bestaat uit acht ongestructureerde interviews (Boeije, 2005) met partners van corporate repatriates van Shell. Van de acht interviews zijn twee interviews face-to-face afgenomen en is er één via FaceTime afgenomen. De overige vijf interviews hebben plaatsgevonden via Skype. Tijdens één interview bleek de verbinding helaas zodanig slecht, dat het interview telefonisch is afgemaakt. Aangezien niet alle informanten binnen een fysiek te overbruggen afstand van de interviewer wonen, is gekozen voor het communicatiemiddel Skype om de interviews af te nemen. Daarbij is in acht genomen dat het bij biografische interviews van belang is dat er een vertrouwensband ontstaat en die is makkelijker te creëren in een gesprek waarbij de gespreksdeelnemers elkaar kunnen zien.

Tijdens het interview is de interviewer weinig aan het woord. De informant krijgt alle gelegenheid zijn of haar verhaal te vertellen. Door de aard van het onderzoek is niet alleen de inhoud van de uitingen van belang, maar ook de constructie van het verhaal. De informanten worden gevraagd hun verhaal te vertellen waarbij ze alle vrijheid krijgen om de gebeurtenissen te ordenen en thematiseren. Hierdoor beslist de informant zelf welke herinneringen hij of zij deelt. Kanttekening hierbij is dat een geïnterviewde altijd bezig is met de toehoorder. Ook zijn alle data subjectief omdat de verhalen bestaan uit herinneringen, interpretaties en meningen (Geerdink, 2008).

Doordat een interview een interactiesituatie is, levert de interviewer een belangrijke bijdrage in de constructie van het verhaal. De rol van de interviewer in biografische interviews luidt dan ook als volgt:



*“Een goede onderzoeker toont en heeft interesse in de persoon en zijn verhalen en denkt niet meteen dat hij wel weet hoe het zit. Hij moet zich opstellen als actieve, niet beoordelende luisteraar en observator die voldoende vertrouwen uitstraalt, opdat de informant zich op zijn gemak voelt. Hij moet een situatie kunnen scheppen waarin de geïnterviewde zich voldoende kwetsbaar durft op te stellen en alle belangrijke informatie kan, wil en durft te vertellen. Tegelijkertijd moet hij bewaken dat de informant meer zegt dan nodig is.”*

(Geerdink, 2008, p. 30)

### 5.1.2 Topiclist

De keuze voor ongestructureerde interviews (Boeije, 2005) voor de dataverwerking heeft als reden dat dit soort interviews de informant uitnodigt uit te weiden. Zo is aan het begin van elk interview, aansluitend op het bespreken van de topiclist, de informant met een algemene opmerking verzocht zijn of haar verhaal te vertellen (Rosenthal, 1993). Tijdens deze vertelling over het vertrek naar het buitenland tot aan de terugkeer naar het vaderland is het volgende gehanteerd om ervoor te zorgen dat de narratief authentiek is.

*“The ensuing story, or ‘main narrative’, is not interrupted by further questions but is encouraged by means of nonverbal and paralinguistic expressions of interest and attention, such as ‘mhm’.”*

(Rosenthal, 1993, p. 1)

Doordat de vraag niet als beperkende factor meespeelt en beperkt sturend is, heeft de informant de ruimte te vertellen wat hij of zij belangrijk acht. Naast de rol van de interviewer om te bewaken of alle topics aan bod zijn gekomen, heeft de interviewer ook geprobeerd om spreekdwang te creëren. Hierbij geldt het volgende:

*“Bijzonder aan het biografische interview is dat het vertellen van de eigen (Trabant)belevissen er toe leidt dat de verteller zó betrokken raakt bij de uit zijn herinnering opgeroepen belevissen, dat er een zogenaamde spreekdwang (‘Zugzwang’) kan ontstaan: de spreker wil zijn verhaal afmaken en de hoorder deelgenoot maken van zijn eigen succes of ongeluk (Schütze 1983), of anders geformuleerd de hoorder wordt uitgenodigd het perspectief van de spreker over te nemen (Rehbein 1989).”*

(ten Thije, 2003, p. 435)

Wanneer deze spreekdwang optreedt, vertelt de informant meer dan hij of zij van te voren had bedacht. Dit kan veroorzaakt worden doordat de spreker tijdens de ‘Zugzwang’ zowel aan het nadenken als aan het handelen is. De mentale activiteit die verbonden is met de talige handeling vindt dan gelijktijdig plaats (Ehlich & Rehbein, 1993, pp. 223-224).

Voorafgaand aan het interview is een zogeheten topiclist opgesteld. Deze luidde als volgt:

Kunt u/kun jij vertellen over:

- het vertrek naar en verblijf in het buitenland;
- de terugkeer naar Nederland;
- uw/jouw re-integratie;
- jouw/uw beeld van Nederland;
- of je/u je/uzelf beschouwt als een repatriate;
- ontvangen trainingen?

Heb je tips voor mensen die terugkeren naar Nederland na een buitenlandverblijf?

Nog iets anders toe te voegen?

Dan rest mij alleen nog te vragen wat uw leeftijd is?

Nogmaals bedankt voor het meewerken aan mijn scriptie. Heeft u vragen voor mij?

De informanten hebben voorafgaand aan het interview de topiclist gezien. Wanneer zij de topiclist niet hebben kunnen bekijken of niet kort voorafgaand aan het interview hebben bekeken, is aan het begin de lijst gezamenlijk doorgenomen. Gedurende het interview is door de interviewer bijgehouden of alle onderwerpen aan bod zijn gekomen. De informant had hier geen omkijken naar.

In het tweede deel van het interview heeft de interviewer doorgevraagd naar één of meerdere gedane uitingen van de informant (Rosenthal, 1993). Hierbij is de vraag wederom open en breed gesteld, bijvoorbeeld: 'kunt u/kun je nog wat meer vertellen over...' of 'hoe zat het nu precies met...'. Ook is er naar onderwerpen gevraagd die in eerdere interviews aan bod waren gekomen en die niet in de topiclist stonden. De vraag betreffende de leeftijd van de informant is niet tijdens het interview maar na afloop per e-mail gesteld. Belangrijk is dat er in de interviews en in de topiclist niet specifiek naar factoren is gevraagd, enkel naar onderwerpen waarvan de onderzoeker verwachtte dat dit te maken had met de re-entry.

### **5.1.3 Transcripten**

Bij de analyse wordt de nadruk gelegd op de inhoud van de interviews. Om duidelijk in beeld te hebben welke thema's aan bod komen en de grote hoeveelheid materiaal goed te kunnen gebruiken zijn alle gesprekken uitgewerkt. Alle acht interviews zijn met het transcribeerprogramma EXMARaLDA uitgewerkt. Hierbij zijn alle gesproken woorden in kaart gebracht. Omdat het vertellingen betreft is hierbij gebruik gemaakt van spreektaal. Ook de stiltes zijn in de uitwerking opgenomen. Veel van de prosodie (Houtkoop & Koole, 2000, p. 116) en continueerders (Houtkoop & Koole, 2000, p. 72) zijn echter buiten beschouwing gelaten aangezien deze voor de inhoudsanalyse niet van belang zijn. In Bijlage 1 zijn de gebruikte transcriptconventies opgenomen. In totaal is 10 uur, 1 minuut en 36 seconden aan opgenomen interviews uitgewerkt. De duur varieert van 27 minuten en 55 seconden tot 1 uur, 49 minuten en 56 seconden.

### **5.1.4 Betrouwbaarheid**

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van de biografische onderzoeksmethode. Hierbij zijn wat betreft de betrouwbaarheid twee zaken van belang. Voor de replicerbaarheid van het onderzoek is een nauwkeurige omschrijving van de analyse en dan in het bijzonder de codering van de transcriptfragmenten zeer belangrijk door de rol die de onderzoeker hierin heeft. Zoals hierboven aangegeven is het proces van codering interpretatie gevoelig (Geerdink, 2008, p. 31; Mathews, 1990, pp. 44-45). Daarbij speelt de onderzoeker door het interactieve karakter van een interview een rol in de constructie van het verhaal van de informant (Geerdink, 2008).

## *5.2 Informanten*

In dit deel van het onderzoek wordt uiteengezet welke kenmerken de mensen hebben die hebben meegewerkt aan de biografische interviews. Om de anonimiteit van de informanten te bewaken is de informatie over hen alleen globaal gepresenteerd. De gegevens betreffende de leeftijd van de informant ten tijde van het interview, de locaties, duur en data van de postings en het opleidingsniveau voor, tijdens en na verblijf in het buitenland zijn verzameld via een tweetal e-mails na afloop van het interview (Bijlage 2). De overige gegevens zijn uit de interviews gehaald.

### **5.2.1 Profiel**

Voorafgaand aan het zoeken van informanten is een profiel opgesteld. Dit profiel is eenvoudig gehouden om ervoor te zorgen dat de informanten verschillend genoeg zijn, maar toch voldoende overeenkomsten hebben. Bij het profiel was het vooral van belang dat de corporate repatriate tijdens de posting voor Shell werkzaam was. Hieronder is de rest van het profiel zichtbaar.

Voor de Nederlandse partner van een repatriate golden de volgende criteria:

- minimaal 3 jaar in het buitenland gewoond;
- in Nederland geboren;
- getrouwd met een Nederlander die voor Shell werkt en uitgezonden is.

### 5.2.2 Verzameling

Via verschillende kanalen is geprobeerd informanten te vinden. Zo is via Shell Outpost contact gelegd met een aantal informanten. Ook is via Outpost contact gelegd met een groep partners van repatriates in Nederland genaamd Repat NL. Via beide kanalen is contact gelegd met informanten via persoonlijke contacten, advertenties op websites, in nieuwsbladen, op Social Media en via een oproep op het forum van Global Outpost Services (Bijlage 3).

Daarnaast is via Shell Outpost ook contact gelegd met het Expat Archive Centre in Den Haag. Via deze organisaties is in hun database gericht gezocht naar mogelijke informanten. Via hen is toen het contact gelegd waar ook een aantal interviews uit voortgekomen is. Tot slot is ook een aantal informanten gevonden dankzij het sneeuwbaaleffect, waarbij informanten persoonlijke contacten hebben aangehaald.

### 5.2.3 Personalialia

In totaal hebben acht Nederlandse partners van corporate repatriates meegewerkt aan dit onderzoek door hun verhaal te vertellen. Hiervan waren zeven informanten vrouw en één man. Alle informanten zijn nog getrouwd met de partner waarmee ze naar het buitenland zijn vertrokken en hebben één of meer kinderen. Ten tijde van het interview waren de Nederlandse informanten gemiddeld 48,6 jaar oud en was de spreiding van 39 jaar tot 57, zie Tabel 2.

Leeftijd ten tijde van het interview	
	Leeftijd
	39
	44
	45
	47
	50
	53
	54
	57
<b>gemiddelde leeftijd</b>	<b>48,6</b>

Tabel 2: leeftijd in jaren van de Nederlandse informanten

### 5.2.4 Opleidingsniveau

Van de acht informanten uit deze groep hebben drie mensen een universitaire opleiding als hoogste opleidingsniveau. Vier van de acht informanten heeft een hbo-opleiding afgerond waarvan één door aanvullende opleidingen een hbo+ niveau heeft bereikt. Eén van de informanten heeft als hoogste opleidingsniveau een mbo-opleiding. Daarnaast hebben alle Nederlandse partners van repatriates tijdens één of meerdere postings opleidingen afgemaakt en/of aanvullende opleidingen gedaan. Van de acht hebben vijf sinds de terugkeer geen opleidingen of cursus meer gevolgd.

### 5.2.5 Postings

Het aantal postings per informant is redelijk uiteenlopend, van één posting tot vijf postings per persoon, zie Tabel 3. Gemiddeld hebben de Nederlandse informanten iets meer dan drie postings per persoon gehad. Tussen postings in het buitenland in hebben vijf van de acht Nederlandse informanten voor een periode van minimaal drie maanden in het vaderland gewoond. Zij zijn dus eigenlijk twee keer teruggekeerd naar hun vaderland en hebben dus twee re-entry ervaringen. Ook moet hier als kanttekening geplaatst worden dat de duur van het buitenlandverblijf kan verschillen per posting en per informant.

Aantal postings	
Aantal postings	Informanten
1	1
2	-
3	4
4	2
5	1
<b>gemiddeld aantal postings</b>	<b>3¼</b>

Tabel 3: aantal postings per informant

In Tabel 4 is te zien dat het totale aantal jaren in het buitenland voor postings bij de Nederlandse informanten redelijk uiteenlopend is van ongeveer 10½ jaar tot 18½ jaar. Het gemiddeld aantal jaren dat de informanten in het buitenland verbleven bij wijze van posting ligt op ongeveer 13 jaar. Wel moet gesteld worden dat een aantal van de informanten niet aaneengesloten in het buitenland is geweest, maar tussentijds een periode van minimaal drie maanden in het vaderland heeft gewoond, zoals al eerder aangegeven.

Duur verblijf in buitenland voor posting	
Jaren in buitenland	Informanten
10½	2
11½	1
12	2
14	1
16	1
18½	1
<b>gemiddeld aantal jaren in buitenland voor posting</b>	<b>13</b>

Tabel 4: duur totale verblijf in buitenland voor posting(s) per informant in jaren

Voor de duur van het verblijf in het buitenland gold bij de selectie van de informanten dat ze minimaal drie jaar in het buitenland moeten hebben gewoond als partner van een corporate repatriate van Shell. Slechts één van de acht informanten heeft een posting van minder dan 18 maanden gehad (short-term). Daarnaast heeft deze informant ook een aantal klassieke postings gehad. De overige zeven informanten hebben allemaal één of meerdere klassieke postings gehad van achttien maanden of langer. Er is bij de selectie van de informanten dus geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende soorten uitzendingen, namelijk die van de klassieke expat, 18 maanden of langer, en de short-term expat, maximaal 18 maanden (Ait Taleb, 2011, p. 23).



*Afbeelding 3: locaties bij benadering van de postings van de Nederlandse informanten gemarkeerd*

In Afbeelding 3 zijn de locaties van de postings van de informanten gemarkeerd op een wereldkaart met rode pinnen. Uit Afbeelding 3, ondersteund door Tabel 5, blijkt dat deze locaties redelijke divers zijn en verspreid over de wereld liggen. Daarbij is de meest genoemde posting de Verenigde Staten van Amerika. De duur van de posting kan per locatie per informant verschillen.

Locaties van de postings	
Land	Aantal postings
Nigeria	1
Egypte	2
Brunei	2
Rusland	1
Schotland	3
Engeland	3
Duitsland	1
Venezuela	2
Gabon	1
Maleisië	3
Singapore	1
Australië	1
Verenigde Staten	4
Oman	1

*Tabel 5: locaties van de postings per informant*

Uit Tabel 6 blijkt dat vier van de acht informanten relatief kort geleden zijn teruggekeerd naar Nederland, namelijk in 2012. Ook de informant die in 2011 is teruggekeerd, is relatief kort terug in het vaderland. Daarnaast zijn twee informanten al een aantal jaren terug en is één informant al geruime tijd geleden gerepatriëerd naar Nederland.

Jaar van terugkeer naar vaderland	
Jaartal terugkeer	Informanten
2003	1
2004	-
2005	-
2006	-
2007	-
2008	1
2009	1
2010	-
2011	1
2012	4

Tabel 6: jaartal waarin teruggekeerd naar vaderland door de informanten

### 5.3 Inhoudsanalyse

Voor het beantwoorden van de eerste deelvraag is gekozen voor een inhoudsanalyse met als uitgangspunt de verticale analyse zoals Geerdink (2008) omschrijft. Hierbij worden de transcripten in fragmenten opgedeeld die vervolgens gecodeerd worden. Beide delen van de verticale analyse worden uitgevoerd door de onderzoeker en zijn dus onderhevig aan de interpretatie van de onderzoeker (Geerdink, 2008, p. 31; Mathews, 1990, pp. 44-45).

#### 5.3.1 Bottom-up

In de verticale analysemethode wordt er bottom-up gewerkt, oftewel vanuit de data. In de analyse in dit onderzoek is zowel bottom-up als top-down naar de data gekeken. Allereerst zijn de transcripten van de biografische interviews opgedeeld in fragmenten. De fragmenten zijn allemaal voorzien van een korte omschrijving van de discourse. Deze bottom-up manier om met de verzamelde data aan slag te gaan, namelijk door vanuit de data te werken, is vergelijkbaar met de aanpak zoals gehanteerd in de verticale analyse (Geerdink, 2008). Deze zogeheten parafraserende beschrijving van het discourse heeft een overzichtelijke weergave van de inhoud van de interviews opgeleverd.

#### 5.3.2 Operationalisatie factoren

Voor de inhoudsanalyse is een lijst met factoren uit de literatuur (3.1; 3.2; 3.3) opgesteld. Hieronder vallen zowel factoren die betrekking hebben op de periode bij vertrek naar en verblijf in het buitenland als bij terugkeer naar het vaderland. Uit de literatuur bleek dat re-entry al begint voor vertrek (Edelkoort, 2011; Szkudlarek, 2010), daarom kunnen de factoren die betrekking hebben op het buitenlandverblijf beschouwd worden als van invloed op de re-entry.

In Tabel 7 worden de factoren per groep met vermelding van de auteur(s) weergegeven. Hier is een afwijkende indeling gehanteerd van die in hoofdstuk drie en in hoofdstuk zes. De factoren die zowel op de partner als op verschillende typen repatriates van invloed kunnen zijn, zijn hier apart genoemd. Dit omdat door de indeling in Tabel 7 helder naar voren komt welke factoren gevonden zijn in literatuur die betrekking heeft op de partner van de corporate repatriate en welke in onderzoeken naar andere typen. Ook wordt de invloed van een factor in sommige gevallen bevestigd en in andere gevallen in twijfel getrokken door resultaten van onderzoeken naar andere typen repatriates.

Groep	Factor	Auteur	
factoren van invloed op de re-entry van de partner van de corporate repatriate	traditionele partner: goede begeleiding bij terugkeer	Punnett (1997)	
	werkende partner: helpen bij het vinden en behouden van een baan bij terugkeer		
	mannelijke partner: goede begeleiding op emotioneel vlak in het buitenland		
	mannelijke partner: financiële steun bieden bij terugkeer voor tijd voor het vinden van een baan		
	mannelijke partner: sociale acceptatie in het buitenland		
	hulp bij omgaan met cultuurshock		
	hulp bij hervatten 'home & family life'		
	contact met gelijkgestemden		
	bereidheid om mee te gaan naar het buitenland		
	goede voorbereiding bij vertrek: bezoeken, training, contact		
	flexibiliteit & vermogen aan te passen		
	aantal kinderen		Maybarduk (2008)
	leeftijd kinderen		
terugkeren naar bekende plek in vaderland			
factoren van invloed op de re-entry van de partner van de corporate repatriate en op andere typen repatriates	meerdere re-entries	Punnett (1997); Cole (2011)	
	sociale leven in buitenland		
	werkende partner: helpen bij het vinden en behouden van een baan in het buitenland		
	traditionele partner: goede begeleiding in het buitenland		
	veranderde sociale status		Maybarduk (2008); Szkudlarek (2010)
	duur posting		
	gender		Maybarduk (2008); Szkudlarek (2010); Alserda (2011)
	leeftijd		Maybarduk, 2008; Brabant et al. (1990); Szkudlarek (2010); Alserda (2011); von Eije (2013)
	leeftijd		Maybarduk (2008); Szkudlarek (2010); Cox (2004); Alserda (2011); von Eije (2013)
	sociale leven bij terugkeer naar vaderland		Maybarduk (2008); Cox (2004)
persoonlijke verandering /culturele identiteit	Maybarduk (2008); Sussman (2002); Sussman (1986); Alserda (2011); von Eije (2013); Brabant et al. (1990)		
lengte verstreken tijd sinds terugkeer	Maybarduk (2008); Szkudlarek (2010)		
verwachtingen in combinatie met ervaringen bij terugkeer	Maybarduk (2008); Punnett (1997); Szkudlarek (2010); Rogers en Ward (1993)		
traditionele partner: realistische verwachtingen	Punnett (1997); Rogers en Ward (1993)		
type contact met vaderland tijdens buitenlandverblijf	Punnett (1997); Szkudlarek (2010); Cox (2004); Sussman (2002); Ait Taleb (2011); Edelkoort (2011)		

<b>factoren van invloed op de re-entry van repatriates, andere dan de partner van de corporate repatriate</b>	verwachting omgeving over individu en rol van individu bij terugkeer	Brabant, et al. (1990)
	ervaren problemen met gezin bij terugkeer	
	ervaren problemen in dagelijks leven bij terugkeer	
	verschil buitenland en vaderland	Szkudlarek (2010)
	type contact in het buitenland	
	aantal buitenlandervaringen	Szkudlarek (2010); Sussman (2002); Cox (2004); von Eije (2013)
	bezoek aan vaderland	Szkudlarek (2010); Cox (2004); Brabant et al. (1990)
	binding gastland & terugkeer moeilijkheden	Cox (2004); von Eije (2013); Sussman (2002); Alserda (2011);
	verandert 'social support system' bij terugkeer	Cox (2004); Mathews (1990);
	beschikbare communicatiemiddelen	Cox (2004)
verwachtingen bij terugkeer	Sussman (1986); Mathews (1990)	
werkende vs. meereizende partner	Ait Taleb (2011)	

*Tabel 7: overzicht van de factoren per groep per auteur(s)*

Ter controle hebben twee peers de lijst met factoren kritisch bekeken op onduidelijkheden, ambiguïteit en incorrecetheiden. Beiden zijn Masterstudenten Interculturele Communicatie en bekend met het fenomeen re-entry. Na de controle door peers is de lijst met factoren waar nodig aangepast en aangevuld.

Daarnaast is een aantal factoren in dit onderzoek anders geoperationaliseerd dan in eerdere onderzoeken. Zo hebben volgens Punnett (1997) verschillende typen partners van corporate repatriates verschillende behoeften om de expatriate en repatriate ervaring soepel te laten verlopen. Zij maakt daarin onderscheid tussen de traditionele, de werkende en de mannelijke partner. In het eigen onderzoek is dit onderscheid echter niet zo strikt genomen. De reden hiervoor is dat zeven van de acht informanten meerdere postings op meerdere locaties hebben gehad en daardoor met verschillende omstandigheden en regelgeving te maken kregen. Voor alle acht informanten is dan ook gekeken of de factoren die van invloed kunnen zijn op de re-entry van de traditionele en werkende partner (Punnett, 1997), worden genoemd in het interview.

Ook het type contact in het buitenland als van invloed op de re-entry (Szkudlarek, 2010) is in dit onderzoek anders geoperationaliseerd. In de data is namelijk gekeken naar uitingen die zowel betrekking hebben op contact met de lokale bevolking als met andere expatriates in het buitenland. Dit omdat expatriates die met een organisatie naar het buitenland gaan soms in een compound wonen en er dan weinig contact met de lokale bevolking is. In dat geval is er vaak wel frequent contact met andere expatriates van verschillende nationaliteiten.

### 5.3.3 Top-down

Met de lijst met factoren (Tabel 1) zijn de parafaserende beschrijvingen bekeken. Per beschrijving is gekeken welke factoren uit de literatuur in de interviews naar voren kwamen. Deze zijn gecodeerd volgens de opgestelde lijst met factoren. Daarnaast is ook een aantal factoren gevonden in de data die niet uit de literatuur naar voren komen. Deze 'nieuwe' factoren zijn genoteerd en gecodeerd op dezelfde wijze als de factoren gevonden in de literatuur. Hierdoor kon in het gehele corpus naar deze 'nieuwe' factoren gekeken worden om ook hiervan in kaart te brengen of deze al dan niet van invloed kan zijn op de re-entry van partners van corporate repatriates.



Omdat de data verzameld zijn door biografische interviews zijn de factoren niet in alle interviews op dezelfde manier genoemd. Bij de codering van de beschrijvingen tot factoren heeft de interpretatie van de onderzoeker dan ook een rol gespeeld. Dit is een cyclisch proces geweest waarbij de transcripten, parafraserende beschrijvingen en de gecodeerde factoren meerdere malen zijn geraadpleegd.

Na de top-down benadering van de data zijn de coderingen in de oppervlaktebeschrijvingen van de acht biografische interviews samengevoegd in tabellen. Hierin zijn per categorie per factor van invloed op de re-entry per informant ingevoerd. Hierdoor is een overzichtelijke weergave van de genoemde factoren die van invloed kunnen zijn op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate en van 'nieuwe' factoren ontstaan.

Aan de hand van bovengenoemde tabellen zijn de gevonden factoren op basis van het aantal interviews waarin ze genoemd worden ook nog ingedeeld in vier groepen, namelijk: altijd, vaak, weinig en niet (Tabel 8). Factoren die weinig voorkomen zijn factoren die door de helft of minder dan de helft van de informanten worden genoemd in de interviews. Wanneer meer dan de helft, maar niet alle informanten de factor noemen in het interview wordt deze geclassificeerd als 'vaak'.

Groepering	Invulling
<b>altijd</b>	Alle informanten noemen/bespreken deze factor in zijn of haar interview
<b>vaak</b>	Deze factor wordt door 5, 6 of 7 informanten genoemd in zijn of haar interview
<b>weinig</b>	Deze factor wordt door 1, 2, 3 of 4 informanten genoemd in zijn of haar interview
<b>niet</b>	Geen van de informanten noemt/besprekt deze factor in zijn of haar interview

*Tabel 8: groepering waaronder de factoren zijn verdeeld op basis van voorkomen in interviews*

Vervolgens is per categorie per factor gekeken in hoeveel van de acht interviews deze voorkomt. Daarna is verklaard waarom en hoe een factor al dan niet in de data voorkomt. Hierbij is de literatuur, de onderzoeksmethode en de verschillen tussen informanten in achtgenomen. Ter verduidelijking zijn concrete voorbeelden uit de interviews gegeven bij de factoren. De resultaten en analyse zijn te vinden in hoofdstuk zes.

## 6. Resultaten & analyse

In dit kwalitatieve onderzoek wordt getracht in kaart te brengen welke factoren van invloed kunnen zijn op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate. Er wordt gekeken naar factoren waarvan bekend is dat deze van invloed kunnen zijn op re-entry en er worden aanvullende factoren in kaart gebracht. Hierbij is gebruik gemaakt van de uitgewerkte interviews met de informanten. Allereerst wordt in 6.1 toegelicht welke rol de onderzoeker heeft gespeeld met betrekking tot de frequentie van voorkomen van factoren. In 6.2 worden de factoren uit de literatuur per categorie besproken. De tweede deelvraag wordt in 6.3 beantwoord. In 6.4 komen de vraag vanuit Shell en twee veelvoorkomende onderwerpen in de interviews aan bod.

### 6.1 Rol van de onderzoeker

Zoals besproken in de methode (5.1.2) hebben de informanten voorafgaand aan het interview een topiclist ontvangen. Deze is aan het begin van het interview de kort doorgenomen. In zes van de acht interviews daarnaast door de onderzoeker aangegeven dat er over het fenomeen re-entry relatief weinig bekend is, met name wat betreft de partner van de corporate repatriate (Tabel 9). Ook is gedurende een aantal interviews de topics nogmaals aangekaart of is er op doorgevraagd door de interviewer. Verder is er in het interview doorgevraagd naar of gestuurd op enkele andere onderwerpen. Dit gebeurde vaak naar aanleiding van het verhaal van de informant of daardat een onderwerp in een eerder interview door een andere informant was aangesneden. In Tabel 9 is een overzicht gegeven van de topics aangekaart door de interviewer per interview.

Informanten	I1	I2	I3	I4	I5	I7	I9	I10	Totaal
het vertrek naar en verblijf in het buitenland	1	1	2	1	1	1	1	1	8
de terugkeer naar Nederland	3	1	3	1	2	1	1	1	8
jouw re-integratie	2	2	2	1	1	3	2	2	8
jouw beeld van Nederland	2	3	2	2	2	1	3	1	8
beschouw je jezelf als een repatriate?	1	2	1	1	1	1	1	1	8
trainingen?	1	2	2		4	3	2	2	7
tips voor mensen die terugkeren naar Nederland na een buitenlandverblijf?	1	1	1	1	1	2	1	1	8
nog iets anders toe te voegen? (verhalen/aneddotes)	2	1	1	1		1	1		6
hierna nog verder als expatriate?	1		1			1		1	4
persoonlijke verandering	3	3	2		2				4
meerdere re-entries		2				4	3		3
verwachtingen bij terugkeer					1				1
werkende versus meereizende partner	1	1			1				3
wordt gewezen op spreken over buiten	1								1
invloed van kinderen op eigen re-entry		1			1				2
effect van meerdere postings in tegenstelling tot één posting	1								1
sociale aspect in Nederland						1			1
voorbereiding/reden vertrek	1		1			2			3
weinig bekend over fenomeen	1	1	1	1	1	1			6
hoe lang terug in Nederland				1		1			2
reden (keuze) invloed op re-entry	1	1		1					3

dagbesteding	4	1	1	1			2	5
waardering terugkeer			1	1	1			3
begeleiding in buitenland	1			1		1		3
dagbesteding van werkende partner invloed op re-entry				1				1
kinderen niet in de buurt moeilijk				1				1
nieuwe 'assignment' versus terug naar huis	4		1	1	3		1	5
vreemde eend		1		1			2	3
gelijkgestemden	3	2	2	2	2	2	1	8
communicatiemiddelen				1				1
begeleiding bij terugkeer	1						1	2
waardering expatleven		1	2	1	2	3		5
onzekerheid expatleven						1		1
Nederland moeilijker dan buitenland							2	1
verschil man versus vrouw							2	1

*Tabel 9: overzicht van de aangesneden onderwerpen door de interviewer per informant en in totaal*

Uit Tabel 9 blijkt dat de topics die voorafgaand aan het interview door de onderzoeker waren opgesteld en bij de informant bekend waren in bijna alle interviews zijn aangekaart door de interviewer. Alleen informant vier is niet specifiek gevraagd naar training aangezien de informant dit onderwerp zelf al had aangesneden. Verder is in twee interviews niet gevraagd of de informant nog iets toe te voegen had. Reden hiervoor kan zijn dat het interview een natuurlijk einde had bereikt. Daarnaast is het opvallend dat in alle interviews gevraagd, doorgevraagd en/of gestuurd is op het onderwerp 'gelijkgestemden', ondanks dat dit onderwerp niet in de topiclist stond.

Wanneer een onderwerp of factor niet voorkomt in Tabel 9 is deze niet door de onderzoeker ingebracht of is er niet door de onderzoeker over doorgevraagd. Het komt dan ook voor dat factoren of onderwerpen die hieronder kunnen vallen, door de informant zijn besproken zonder dat er tijdens het interview op is gereageerd door de onderzoeker.

## 6.2 Factoren uit de literatuur

In dit deel van dit hoofdstuk staat de volgende deelvraag centraal, waarbij eerst de persoonlijke factoren besproken worden, dan de sociale, de professionele en tot slot komen de postinggerelateerde factoren aan bod.

*Welke persoonlijke, sociale, professionele en postinggerelateerde factoren die volgens de literatuur van invloed kunnen zijn op de re-entry van zowel de partner van de corporate repatriate als van andere typen repatriates komen in welke mate en op welke manier in de interviews met de Nederlandse partners van corporate repatriates voor?*

### 6.2.1 Persoonlijke factoren

In Tabel 10 is een overzichtelijke weergave van het aantal keer dat een factor uit de categorie persoonlijke factoren voorkomt in de interviews met Nederlandse partners van corporate repatriates weergegeven.

Informanten	I1	I2	I3	I4	I5	I7	I9	I10	Totaal
persoonlijke factoren									0
Gender									0
Leeftijd									0
binding gastland & terugkeer moeilijkheden				1		6			2
persoonlijke verandering /culturele identiteit	6	6	7	3	2	14	3	2	8
flexibiliteit en vermogen aan te passen	1	1	5			2		2	5
aantal kinderen							1		1
leeftijd kinderen	1	1				2	1		4
hulp bij omgaan met cultuurshock									0
traditionele partner: realistische verwachtingen					1		1		2
verwachtingen bij terugkeer	1	3			3	2	2		5
verwachtingen in combinatie met ervaringen bij terugkeer	2	1	1	1	2	1	2	4	8
werkende vs. meereizende partner	4	3	1	1	3	1	1		7

Tabel 10: aantal keer dat persoonlijke factoren uit de literatuur voorkomen in de interviews

Ook zijn de factoren ingedeeld in één van de vier groeperingen zoals omschreven in de methode (5.4.2). Zie Tabel 11 voor de weergave van de factoren per groep voor de categorie persoonlijke factoren uit de literatuur.

Groepering	Totaal aantal interviews waar een factor in genoemd wordt (n=12)
altijd (8 interviews)	2
vaak (>4 interviews)	3
weinig (<5 interviews)	4
niet (0 interviews)	3

Tabel 11: groepering van de frequentie van voorkomen van de persoonlijke factoren

Uit bovenstaande tabellen blijkt dat twee van de persoonlijke factoren in alle interviews genoemd worden. Allereerst is dat de persoonlijke verandering (n=8). In de literatuur komt niet eenduidig naar voren of de persoonlijke verandering met daarbij de culturele identiteit van invloed is op de re-entry (Alserda, 2011; Brabant et al., 1990; von Eije, 2013; Maybarduk, 2008; Sussman, 1986; Sussman, 2002). Uit de analyse blijkt dat alle informanten spreken over de verandering die het individu zelf heeft meegemaakt op persoonlijk gebied, al dan niet specifiek de culturele identiteit. Zo hebben ze het bijvoorbeeld over de ontwikkelingen die zij hebben doorgemaakt.

*“een smerige stad (0.9) maar ehm (.) ik denk ook dat dat wel een groot eh ja voor een gedeelte een mens vormt ja (1.4) en dat jeh ehm (2.0) je gaat er anders over dingen denke en ehm (0.3) dingen makkelijker accepteren (0.5) eheh ik bedoel als”*

(Informant 1, rr. 465-467)

Ook worden ervaringen in het buitenland door veel informanten als een verrijking beschouwd.

*“eh:m (0.9) jah (0.6) ik vind het mooi dat ik heb mogen ervaren .hh dat in al die al die landen (0.4) de normen en waarden toch zo anders zijn naar mekaar toe (0.6) en ehm (0.7) jah (1.0) ik eh ik heb het absoluut ik zie het absoluut als een enorme verrijking voor mijzelf (.) en ook voor ons als gezin (0.6) ja (0.6)”*

(Informant 3, rr. 512-516)

Verder noemen sommigen een andere kijk op de wereld en op Nederland te hebben gekregen dankzij hun verblijf in het buitenland.

*“(1.0) nee het is wel echt terug naar Nederland eh maar je je ziet dingen door een andere bril eh (1.2) dat is ehm (0.9) nee het is echt wel mijn land”*

(Informant 7, rr. 396-398)

Drie informanten hebben het in hun interview specifiek over een veranderde situatie bij terugkeer.

*“zich wel aan maar dat was toch wel heel lastig (0.5) en voor mezelf ook (.) want je komt het grootste verschil dat wij ging we zijn natuurlijk net na ons afstuderen weggegaan .hh dus we hebben nooit echt een eigen h:huis gehad of zo ((inademen)) dus je hebt sowieso voor het eerst een koophuis met alles erom en eh (0.4) dat je opeens beseft hoeveel kosten daarbij komen dat is al een groot verschil”*

(Informant 9, rr. 61-65)

Daarnaast hebben een aantal informanten het specifiek over een persoonlijke verandering in de richting van culturele identiteit. Dit lijkt niet alleen te gelden voor informanten die liever niet teruggekeerd waren (informant 4), maar ook voor informanten die de terugkeer naar het vaderland positief waarden (informant 2).

*“terwijl dat voor ons gewoon een heel stuk van ons leven is want we (.) we voelen ons half [volk] half Nederlanders e: en (.) ja j- je vrienden die je daar gemaakt hebt”*

(Informant 4, rr. 425-426)

*“(0.3) dit gewoon een land (0.6) je bent echt Nederlander in hart en nieren (.) maar toch is het gewoon een land van de wereld (.) dus je bent niet meer Nederland (.) en dat word je ook nooit meer (0.4) terwijl ik verliefd op m’n eigen land ben (.) verliefd”*

(Informant 2, rr. 494-496)

Er kan gesteld worden dat alle informanten een verandering hebben doorgemaakt dankzij het leven als expatriate en dat deze verandering door henzelf is opgemerkt vanaf de terugkeer naar het vaderland. Soms noemen zij dit expliciet, andere keren blijkt dit uit de manier waarop ze over hun omgeving spreken. Of de persoonlijke verandering al dan niet direct van invloed is geweest op de re-entry komt niet specifiek in de interviews naar voren. Daarnaast is in de helft van de gevallen het topic geïntroduceerd of is er over doorgevraagd door de interviewer (Tabel 9). Hierdoor kan niet eenduidig gesteld worden dat persoonlijke verandering van invloed is op de re-entry van de informanten, hetgeen aansluit op de literatuur.

Ook verwachtingen in combinatie met de ervaring bij terugkeer wordt door alle informanten genoemd (n=8). Hieronder vallen met name uitingen over zaken gerelateerd aan Nederland.

*“een huis zus zo alles goed maar (0.6) heel veel mensen die moeten toch wel even wennen aan het idee van nou (1.2) ja dat dat Nederland eh dat moet moeten ze eigenlijk kennen maar eigenlijk kennen ze het helemaal niet (1.6)”*

(Informant 7, rr. 449-451)

Verder geven de informanten voorbeelden van hoe dingen in Nederland geregeld zijn, werkgerelateerde verwachtingen en over sociale bezigheden.

*“zijn eh (.) ja bijna vijftien jaar weggeweest en ehm .hh (.) toen kwamen we terug naar Nederland en toen dacht ik nou (0.3) iets (.) ik heb overal wat kunnen doen he in [plaats] handelde ik in antieke meubelen en gaf ik sportles (0.5) en eh naja in eh [plaats] heb ik verteld (0.3) en [plaats] van [plaats] heb ik ook weer verteld (0.3) en eh toen kwam ik Nederland dacht ik nou wat ga ik doen ik ga in ieder geval niet voltijd tennisles geven dacht ik want dat ga ik niet doen (1.1) en (.) weet je ik spreek de taal (.) ik ken de regels das makkelijk (1.4) .hh nou (.) dat was dus niet helemaal waar”*

(Informant 3, rr. 188-195)

*“vind je het lastiger dan elke andere posting (.) nee saai (.) saai d’r gebeurt niks we hebben geen kinderfeest we hebben geen oranj- (0.5) twaalf mensen uitnodigen komt er eentje komt d’r boven water d’r is niemand zit op je te wachten (0.4) je bent geen expat expat dat dat klikt lekker want je bent (0.4) als buitenlander hier (0.5) en dat maakt dan niet uit of je canada komt of uit [plaats] iedereen zit maar (.) wij zijn ook (1.3) expats (0.5) alleen je zit (1.5) in je eigen land (.) opgesloten (2.1)”*

(Informant 10, rr. 553-559)

Voorafvallend is dat veel informanten aangeven geen rekening gehouden te hebben met het feit dat Nederland en zichzelf zijn veranderd tijdens het buitenlandverblijf. Hier wordt dus gesproken over onvoorziene moeilijkheden.

*“dus .hh zaten we heel vaak in Nederland dus (0.4) dus toen wij uiteindelijk terug gingen na viereneenhalf jaar (0.7) heb ik eigenlijk ook niet beda- of eh na zeven totaal dus eh (1.4) ehm ja ik dacht we gaan gewoon naar huis (.) en e:h (0.7) ook voor de kinderen ik heb r eigenlijk helemaal niet zo bij stil gestaan ik dacht we gaan gewoon terug (.) en dat (0.4) is t .hh maar dat viel toen toch wel tegen”*

(Informant 9, rr. 47-51)

*“en ja als je op t moment dat je dan teru- ja je denkt ik ga terug naar Nederland dus daar ken ik t ja en dat is dan natuurlijk een dat is ook raar eigenlijk dat je het verwacht omdat je zo lang bent weggeweest weet je eigenlijk wel ((inademen)) e:eh dat er dingen anders zijn geworden (2.8)”*

(Informant 1, rr. 247-250)

Hoewel in de topiclist en aan het begin van het interview wel gestuurd is richting de terugkeer, is slechts in één interview specifiek gevraagd naar verwachtingen (Tabel 9). Daarnaast is bij de interviews geprobeerd spreekdwang op te roepen. Om deze twee redenen lijkt de analyse de theorie te bevestigen (Maybarduk, 2008; Punnett, 1997; Rogers & Ward, 1993; Szkudlarek, 2010). Er kan namelijk gesteld worden dat alle informanten in dit onderzoek verwachtingen in combinatie met de werkelijkheid beschouwen als factor van invloed op hun re-entry.

In het corpus wordt door vijf informanten flexibiliteit en het vermogen om zich aan te passen genoemd als factor van invloed op de re-entry. Hierbij geven ze zelf aan dat het makkelijker vertoeven is als partner van expatriate en later repatriate, als je flexibel bent en je je goed kunt aanpassen aan nieuwe situaties.

*“ik ben een soort kameleon dus daarom pas ik heel goed in dat leven van een expat zeg maar”*

(Informant 3, rr. 285-287)

Daarnaast geven de informanten aan dat je door je ervaringen als expatriate vanzelf flexibeler wordt. Doordat je vaker bent verhuisd, overal je weg hebt gevonden en verschillende situaties hebt meegemaakt.

*“Ja (2.4) ja ik denk dat dat ja wat we net zeiden dat heeft je gevormd je leert dingen (0.5) dat soort dingen (.) e:eh makkelijker accepteren (0.6) eh dat ik bij mijn ouders viel een keer de stroom uit (1.1) nou dat was echt Holland was in nood want ze hadden tweeënehalf uur geen stroom (0.5) nou dan denk je jongens wij hebben gewoon in [plaats] hebben wij gewoon echt veertien uur achter mekaar geen stroom gehad wat ook betekent dat je schilderijen van de muren donderden omdat je .hh airco et niet deed en t te warm werd (1.1) en ja dan eeh dat soort dingen vind je dan ehm (0.8) minder (.) eh (0.6) ze zijn minder schokkend voor je (0.9) denk ik (2.7)”*

(Informant 1, rr. 516-524)

De notie van Punnett (1997) dat de flexibiliteit en het vermogen zich aan te passen van de partner het buitenlandverblijf aangenamer en de terugkeer gemakkelijker maakt, komt overeen met de uitingen gevonden in het corpus. Daarnaast is in de interviews niet gevraagd naar deze factor en dus lijkt deze volgens de informanten van invloed op de re-entry van de partner van de corporate repatriate.

Wat betreft verwachtingen lijkt de literatuur (Mathews, 1990; Sussman, 1986) bevestigd te worden. In het eigen corpus wordt deze factor namelijk vaak genoemd door de informanten (n=5), terwijl er in de interviews slechts bij één informant naar gevraagd is (Tabel 9). In het corpus komen verwachtingen bij terugkeer op verschillende manieren terug, namelijk verwachtingen betreffende de terugkeer naar het vaderland of als advies aan anderen.

*“alleen ik verwachtte dat t makkelijker zou zijn (0.3) omdat je terugkomt naar waar je (.) geboren bent zeg maar”*

(Informant 1, rr. 224-225)

*“vooral dat je je echt moet realiseren dat t echt (0.7) ja toch inderdaad wel een soort posting eigenlijk is dat dat eh eigenlijk”*

(Informant 9, rr. 365-366)

Hoewel inhoudelijk dit laatste in de interviews wel een voorgesteld topic is geweest door de interviewer, was dat niet gerelateerd aan adviezen die gegeven zijn. Om die reden kan gesteld worden dat in deze interviews verwachting bij terugkeer van invloed is op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate.

Het verschil in de ervaring tussen de corporate repatriate en de partner die meereist in zowel het buitenland als bij terugkeer wordt door alle vrouwelijke informanten genoemd in de interviews (n=7). Ze geven allen aan dat de partner die meereist het vele malen moeilijker heeft dan de corporate repatriate.

*“(1.6) ja (.) ja t verschil is natuurlijk (0.4) e:eh (.) en dat vond ik bijvoorbeeld toen wij arriveerden in [plaats] heel frappant (0.5) daar werd ik opgewacht door iemand die mij dan wegwijs zou maken naja dat is snel klaar daar (0.6) e:ehm (0.8) ik zat daar onze jongste was zeven weken (0.6) en eh de oudste was eh vier (0.5) en eh ik zat daar en de oudste leerde touwtje springen op dat moment dus ging in dertig graden buiten touwtje springen ik zat eh een kind de borst te geven(0.4)en mijn [naam] zat op kantoor. want dat moest (0.5) en je had net een hel van een reis achter de rug via [plaats] (0.4) naar [plaats] en van [plaats] door naar [plaats] (0.6) dus je was al min of meer versleten en d’r stond gewoon iemand voor de deur zo ik neem jou nu mee naar kantoor (0.4) dus zo’n man (0.9) is op een hele andere manier zich e:hm: (.) hmm word ie wegwijs gemaakt dan dan eh (.) da eteh e:h\*de (.) \*de (.) de partner (0.7) wij willen andere dingen weten dan hij en hij wordt meteen (0.5) nou hij wordt opgepakt en ga jij maar naar kantoor (1.2) dat vond ik toen eh (0.5) ja heel frappant ik zat daar het is nu tien uur ‘s ochtends wanneer zie ik m nu weer (.) hihhi (2.2)”*

(Informant 1, rr. 595-610)

*“vrouwen onderling hebben d’r behoefte aan eh (0.4) die mannen hebben vaak een leventje ja die zetten weer hun computer aan de agenda zit vol he hihi de hele dag meetings weet je dat verandert niet zo veel (1.8) als vrouwen moeten toch vaak weer even hun draai vinden (0.4) en eventjes weer gemotiveerd geïnspireerd worden en even ja geholpen (0.8) eh d’r is een hele range van eh zwaar depressief tot helemaal ok weet je wel even ((daar binnen)) das een heel groot verschil en”*

(Informant 7, rr. 441-446)

*“als partner (1.3) want héél vaak vind ik dat (.) eh (0.8) de (.) partner die meereist (.) die heeft het eigenlijk vind ik veel moeilijker (0.7) dan degene die gaat werken (.) hi (0.7) ja (.) vind ik echt”*

(Informant 5, rr. 413-415)

*“daar gaan met eh met ontwikkelen (1.2) maar e:h het is voor vrouwen vind ik heel lastig (0.3) en dan moet je weer eh (.) alles gaan uitvinden hoe het allemaal werkt (.)”*

(Informant 2, rr. 763-764)

Dat er een verschil in geluk is tussen de corporate repatriate en zijn of haar gezin komt Ait Taleb (2011) naar voren. Hoewel in drie interviews de onderzoeker dit onderwerp heeft geïntroduceerd (Tabel 9), lijkt uit de interviews in combinatie met de literatuur dat het verschil tussen de partners van invloed kan zijn op de re-entry.

Vier van de elf persoonlijke factoren komen in weinig interviews voor. Dit is onder andere de binding met het gastland gerelateerd aan moeilijkheden bij terugkeer (n=2). Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat er in de interviews niet specifiek naar gevraagd is. Daarnaast ligt de focus van het interview op de terugkeer en is er over het buitenlandverblijf niet doorgevraagd. Verder hebben zeven van de acht informanten op meerder plekken een posting gehad en dus vaak zijn verhuisd waardoor ze zich minder zijn gaan binden met het gastland. Slechts één informant heeft voor langere tijd en in maar één land gewoond. Deze informant was liever niet teruggekeerd naar Nederland, wat kan duiden op binding met het gastland.



*“ik was liever [volk] geweest dan Nederlander (0.4) om bij een groep te horen”*  
(Informant 4, rr. 517-518)

Een andere informant geeft aan dat ze zich kan voorstellen dat het moeilijker is om terug te keren als een plek echt jouw land is geworden.

*“heel veel landen is het eh (0.4) voelde ik me echt toch niet [plaats] was ook niete helemaal mijn plek (0.7) ik kan me voorstellen als je heel heel mooi huis ja het huis was prachtig hoor maar .hh (.) [volk] eh tuurlijk (0.6) maar als je (.) eh helemaal mooie plek hebt en helemaal jouw land of stad (.) dat het echt heel lastig is eh”*

(Informant 7, rr. 422-426)

Uit bovenstaande twee citaten lijkt de binding met het gastland voor moeilijkheden bij terugkeer te kunnen zorgen. Echter, door het weinig voorkomen ervan in het corpus kan niet stellig gezegd worden dat dit een factor van invloed is op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate. Dit lijkt aan te sluiten op de literatuur (Alserda, 2011; Cox, 2004; von Eije, 2013; Sussman, 2002) waarin deze factor niet specifiek voor de partner genoemd wordt.

Verder is in de data bekeken in hoeverre informanten aangeven dat het aantal kinderen verbonden is met de re-entry (n=1). Enkel één informant vertelt dat het leven als partner van een corporate expatriate ervoor heeft gezorgd dat ze waarschijnlijk meer kinderen hebben dan wanneer ze niet de wereld over waren gegaan.

*“we zijn wat jonger aan kinderen denk ik begonnen dan we in Nederland zouden hebben gedaan (.) en we hebben ook dus meer kinderen denk ik gekregen dan we misschien in Nederland hadden gedaan want (.) je hebt toch tijd genoeg (.) dus eh en t is ook wel heel gezellig natuurlijk .hh”*

(Informant 9, rr. 23-26)

Hier spreekt de informant echter niet over het al dan niet soepeler verlopen van de re-entry dankzij het aantal kinderen. Dit in combinatie met de frequentie van voorkomen lijkt de notie van Maybarduk (2008) niet bevestigd te worden. Wel moet hierbij gesteld worden dat er naar het aantal kinderen niet gevraagd wordt door de interviewer (6.1).

De leeftijd van de kinderen als factor van invloed op de re-entry (n=4) wordt wel vaker genoemd dan het aantal kinderen (n=1), maar komt nog steeds weinig voor in het corpus. De informanten hebben het hier met name over de leeftijdsgebonden flexibiliteit van kinderen die de aanpassing naar en transitie in Nederland vergemakkelijkt, ook voor de partner zelf. Verder geven twee informanten aan dat jongere kinderen de re-entry van de partner kunnen vergemakkelijken op sociaal gebied. Dit is in strijd met eerder onderzoek (Maybarduk, 2008).

*“op t moment dat jij hier met kleintjes terugkomt (0.9) die naar groep één gaan (.) heb je een heel ander verhaal want dan sta je iedere dag bij die school en dan leer je toch die mensen wel kennen (0.4) maar die van ons die wa- was acht en ging naar groep vijf (0.5) ja op een gegeven moment gaan die alleen naar school fietsen en dergelijke en is t contact met de moeders zeg maar (0.4) veel minder (1.7) (2.8) ja dus eigenlijk komt t er echt op neer dat het socialeh e:h”*

(Informant 1, rr. 272-278)

Ook voor deze factor geldt dat een mogelijke verklaring voor het weinig voorkomen in de literatuur kan zijn dat er niet specifiek naar kinderen is gevraagd in het interview (6.1).

Ondanks dat er geen onderscheid gemaakt is naar het type partner (Punnett, 1997) lijken realistische verwachtingen niet van invloed op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate wanneer gekeken wordt naar de frequentie (n=2). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat in het corpus enkel is gekeken naar uitingen over realistische verwachtingen. Een andere verklaring kan zijn dat in de interviews met de informanten die hierover spreken niet gevraagd naar de verwachtingen (6.1). Verder zijn er meerdere factoren die verwachtingen betreffen, namelijk verwachtingen in combinatie met ervaringen, verwachtingen bij en de nieuw geformuleerde factor van verwachtingen bij vertrek, wat een verklaring kan zijn voor het weinig voorkomen van deze factor.

Tot slot zijn er drie persoonlijke factoren die wel in de literatuur naar voren komen maar niet in het corpus gevonden zijn, namelijk gender, leeftijd en hulp bij omgaan met de cultuurshock. Uit de literatuur (Alserda, 2011; Brabant et al., 1990; von Eije, 2013; Maybarduk, 2008; Szkudlarek, 2010) komt niet eenduidig naar voren dat gender van invloed is op de re-entry. In de data wordt ook niet gesproken over een verschil in re-entry tussen mannen en vrouwen (n=0) en dus geeft dit onderzoek geen uitsluitsel over gender als factor van invloed op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate. Reden hiervoor kan zijn dat in dit onderzoek enkel is gekeken naar wat informanten zelf noemen als van invloed op hun re-entry, er niet naar gevraagd is in de interviews (6.1) en slechts één man meegewerkt aan het onderzoek. Dit laatste sluit aan op het resultaat van Maybarduk (2008). Voor de invloed van leeftijd op de re-entry geldt hetzelfde als voor gender. Uit de literatuur komt niet eenduidig naar voren dat leeftijd van invloed is op de re-entry (Alserda, 2011; von Eije, 2013; Maybarduk, 2008; Szkudlarek, 2010) en in de interviews wordt deze ook niet door de interviewer genoemd (6.1).

Hoewel in de literatuur hulp bij de cultuurshock in een onderzoek specifiek gericht op de partner van de corporate repatriate naar voren komt als factor (Punnett, 1997), komt deze in de data niet naar voren (n=0). Zoals in 5.3.1 aangegeven is bij deze factor enkel gekeken naar uitingen van informanten die betrekking hebben op hulp bij het omgaan met de cultuurshock, hetgeen een mogelijke verklaring kan zijn voor het ontbreken ervan in het corpus. Een andere reden hiervoor kan zijn dat er in de interviews niet naar gevraagd is (6.1).

### 6.2.2 Sociale factoren

In totaal vallen tien van de veertig factoren gevonden in de literatuur in de categorie sociale factoren. In Tabel 12 en Tabel 13 is weergegeven hoe vaak de sociale factoren voorkomen in het corpus.

Informanten		I1	I2	I3	I4	I5	I7	I9	I10	Totaal
sociale factoren	contact met gelijkgestemde	6	7	5	7	3	11	4	6	8
	type contact met vaderland tijdens buitenlandverblijf						4	1		2
	bezoek aan vaderland	1			1		3	5		4
	beschikbare communicatiemiddelen	1			1	1				3
	type contact in het buitenland	2	3	2	2	3		2		6
	sociale leven in buitenland	1	9	2	6	2	2	3	2	8

mannelijke partner: sociale acceptatie in het buitenland	1							3	2
veranderd 'social support system' bij terugkeer	3	1				3		1	4
sociale leven bij terugkeer naar vaderland	6	1	2	2	2	4	4	8	8
veranderde sociale status	7						3	3	3

Tabel 12: frequentie van sociale factoren uit de literatuur in de interviews

Groepering	Totaal aantal interviews waar een factor in genoemd wordt (n=10)
altijd (8 interviews)	3
vaak (>4 interviews)	1
weinig (<5 interviews)	6
niet (0 interviews)	0

Tabel 13: groepering van de frequentie van voorkomen van de sociale factoren

Alle acht de informanten geven in de interviews aan contact te hebben met andere repatriates. Met name de verzachtende werking van contact met gelijkgestemden komt naar voren in de interviews.

*“(0.8) dus dat is was heel toevallig maar eh (.) dat speelt zeker mee (0.6) dat je dan ehm (0.5) ja dingen die zij ook eh tegenkomen meemaken of ervaren dat je die dan eh (0.7) ja dat je daar gezellig even over kan praten hihi (0.8) dat is wel heel belangrijk (0.3) ja (1.3) ja”*  
*“en is (.) is dat ook een tip die je zou willen meegeven aan mensen die terugkeren”*  
*“(1.7) ja ja het is wel heel fijn om ehm (0.7) met mensen kunnen te praten die op dat moment door hetzelfde traject zeg maar heen gaan want want bij Nederlandse (.) ja hoeft je d'r echt niet aan bij te kloppen (0.7) dat ehm (0.7) ja dat (.) daar kan je niet echt je verhaal kwijt (0.4) en ik mijn ervaring is dat mensen toch wel graag willen delen (0.3) graag eh en en vooral vrouwen onderling hebben d'r behoefte aan eh (0.4)”*

(Informant 7, rr. 431-441)

Verder wordt door informanten het delen van ervaringen en belevenissen genoemd. Dit lijkt met name bij terugkeer naar het vaderland een rol te spelen.

*“en dat eh (.) is wel is heel leuk om gewoon heel fout e:h te kunnen praten dan (0.3)”*

(Informant 2, rr. 623-624)

*“ja j- je vrienden die je daar gemaakt hebt waar je dan nu contact mee hebt die hebben allemaal hetzelfde meegemaakt dus je zit (0.7) de gevoelens zijn ook eh hetzelfde (0.7) dus ja dadat geeft scheidt ook weer een band he (.)”*

*“en dat helpt o↑ok een soort van bij bij het repatriëren re-integreren”*

*“dat helpt wel ja dat helpt wel w- we mopperen aardig wat weg met mekaar hihihhi hahahaha”*

*“gelijkgestemd en dan toch even je snapt elkaar beter jajaja”*

*“je snapt elkaar beter ja je zo is het .hh Ja tt dus ja”*

(Informant 4, rr. 426-432)

Ook als advies voor andere partners van repatriates wordt contact met gelijkgestemden vaak genoemd. Volgens de informanten is dat simpelweg makkelijker dan contact leggen met Nederlanders.

*“dat eh in die tijd in den haag had ik best wel op een begeben moment een paar leuke vriendinnen .hh dat waren bijna allemaal ook voormalige expats en de overbuurvrouw die had een paar jaar in [plaats] gezeten en die zag op een gegeven moment onze container voorrijden en die zei oh expats weet je die no- en die weet ook wat het is die werkte trouwens op dat moment ook even niet (0.5) dus dat scheelde ook wel eh dus dat ik daar leuk contact mee had maar ook ehm (.) andere vriendinnen ook van school ofzo waren bijna altijd mensen die ook in het buitenland hadden gezeten die weten wat het is (0.7) niet dat e dat je dan denkt nn dat ik e:eh met mensen die niet in het buitenland hebben gezeten geen vriendschap kan hebben maar (0.3) die staan. gewoon meer open voor nieuwe contacten ofzo ja (.)”*  
(Informant 9, rr. 251-260)

Slechts één informant noemt contact met gelijkgestemden niet als een onderdeel van de eigen re-entry, maar geeft wel aan te zien dat anderen daar veel steun aan hebben.

*“ja nou ik weet als ze bijvoorbeeld naar [plaats in Nederland] komen in de [instelling] hebben we altijd eh .hh de laatste dinsdag van de maand (0.6) eh hebben wij een repatkoffie (0.4) dus op vierentwintig september (.) hebben wij bij de [instelling] (.) een repatkoffie ‘s morgens om half tien (0.4) daar komen vooral in september en oktober (0.3) als mensen net in de zomer teruggekeerd zijn naar [plaats in Nederland] kinderen weer naar school .hh komen ze daar naartoe (0.3) en dan is dan is heel leuk om .hh verhalen uit te wisselen (.) hoe heb jij dat aangepakt (.) wat ben jij gaan doen (.) ben je naar school gegaan weer (.) ben je aan het werk gegaan eh (0.5) kindervragen allerlei dingen (0.3) dus dat is v- zie ik dat heel veel mensen daar heel veel steun aan hebben”*  
(Informant 3, rr. 517-526)

Een mogelijke verklaring voor het veel voorkomen van deze factor in het corpus kan zijn dat de interviewer in alle acht interviews vraagt naar en doorvraagt over dit gelijkgestemden (Tabel 9). Desondanks lijkt in de interviews naar voren te komen dat contact met gelijkgestemden van invloed kan zijn op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate omdat de informanten zelf aangeven hier steun aan te hebben gehad of zich kunnen voorstellen dat contact met gelijkgestemden helpt. Dit sluit ook aan op eerder onderzoek (Punnett, 1997).

Alle informanten spreken over het sociale leven in het buitenland (n=8). Hieronder vallen positieve en negatieve verhalen, maakt een aantal informanten onderscheid tussen het leven in een compound en het leven daarbuiten. Onder de positieve verhalen vallen onder andere dat iedereen heel erg z'n best voor je doet, je snel contact legt en dat je er vrienden voor het leven aan overhoudt.

*“sommige mensen doen daar heel erg hun best eh eh (0.3) om van alles te organiseren of om iedereen erbij te betrekken of je welkom te heten dat was heel eh (0.3) heel erg leuk ja”*  
(Informant 9, rr. 207-209)

De negatieve zaken die genoemd worden zijn bijvoorbeeld dat het zwaar is om steeds afscheid te moeten nemen, je het in zo'n compound maar met elkaar te doen hebt en dat verdriet geen plek kent in het expatleven.

*“het .hh ja tt dus ja dat dat dat dat zijn de bijzondere dingen van het expatleven he dat je ja jeje he (.) je familie wordt groter zal ik maar zegge .hh (.) jah (.) en t is triest dat je steeds meer afscheid moet nemeh (0.4) want dat is niet leuk en dat”*  
(Informant 4, rr. 432-434)

*“en (.) eh het expatleven is (0.7) een gouwe kooi maar verdriet hebben de meeste vrouwen (.) geen zin aan (0.3) geen behoefte aan (0.7) en: iedereen loopt met (.) heel veel verdriet (0.4) waar niet over gesproken wordt (0.7) want (.) ehm (.) ja weet je wel je je moet gewoon door (1.3) het klinkt een beetje overdreven maar ergens ben je gewoon een pioniersvrouw (.) je moet gewoon door (.) niemand zit op jouw (.) gezeur en jouw verdriet te wachten (0.4) het is schouders d’r onder en gaan (0.5) en gewoon creëren (0.5) het leventje (0.3) wat bij jou hoort (.) het vergt aanpassingen (0.7) e:n eh echt als jij met verdriet binnenkomt (0.6) niemand kan d’r wat mee (1.5) ze zeggen hoogstens ja heb ik ook meegemaakt (.) eh tanden op elkaar kiezen op elkaar en doorgaan (0.9) dus ja (.) ja dat eh dat is dan ehm (.) das dan hard”*  
(Informant 2, rr. 231-240)

Verder zijn er codes die kunnen gelden in het expatleven waardoor het sociale leven in het buitenland ingewikkelder wordt. Twee informanten noemen dit specifiek.

*“sociaal proces waar je steeds in zit (0.8) aan de ene kant is het heel makkelijk om als sheller (0.7) expat te zijn (1.3) iedereen kent elkaar (0.3) en (.) ehm (.) is zeer behulpvaardig om je wegwijs te maken (0.9) maar zoals ik het ervaar vervolgens moet je je wel aan de codes houden (0.6) (0.9) de gedragscodes (.) nou en”*  
(Informant 2, rr. 284-287)

*“ (0.3) wij woonden in de compound in [plaats] (0.5) en wij kwamen daar in fe- (.) in januari aan (0.4) onze kinderen kwamen dus midden in een schooljaar aan (0.3) en eh mijn dochter kwam in de klas bij eh (0.4) eh een dochter eh van een collega van [naam] (0.5) en ehm (0.8) hoe heet et eh (0.4) eh die moeder die had heel erg zoiets o:w wat schattig nog zo'n leuk blond Nederlands meisje (0.6) en ik dacht (0.3) mhm (0.6) wel een beetje bovenop e:h (0.3) mijn dochter zeg maar he kan ook wel ietsje afstand ofzo (0.6) nou (.) dit meisje claimde mijn dochter (.) totaal (0.4) en die moeder liep alleen maar wat schattig he die Nederlandse meisjes met elkaar (0.4) en t is zo leuk (.) en ik dacht (0.5) het is zo'n benauwende vriendschap en mijn dochter vond het een hele benauwende vriendschap maar ((inademen)) die dacht (.) als ik dit meisje niet heb heb ik geen vriendinnen want iedereen was al een team met iemand snap je (.) (0.4) en dit meisje ehm (1.0) jah (.) terroriseerde eigenlijk onze dochter helemaal (0.5) en die moeder (0.4) die bleef maa:r (.) als een soort (0.6) bizarre (1.5) pfff van nou nou dat moet ik niet zeggen maar eh eh op een bizarre manier d’r naar kijken zo van hoe schattig het was en ik ben op een gegeven moment uit m’n slof geschoten (0.3) toen zei ik joh je moet je dochter is leren wat een vriendschap is .hh dat is niet iemand claimen (0.3) maar dat is een beetje geven en nemen (0.4) begrijp nie wat je bedoelt (0.3) nou .hh (.) op dat moment dus dat ik denk dat wij toen (0.5) een half jaar ofzo in [plaats] zaten (0.4) toen zei ze van eh (0.3) nou (.) toen hebben we eigenlijk besloten dat we mekaar maar niet meer moesten zien maar zij woonde tegenover mij en was ongeveer eh (0.4) de akela van alle (.) tulpenlunches en eh koffieochtenden en al dat soort sherrygebeu- gebeuren (0.6) en (0.5) ja ik ben er al niet zo heel erg van maar toen (1.0) werd ik dus ook eigenlijk nergens meer voor uitgenodigden omdat (.) toen dacht ik ja (0.5) hoe (.) ja zo (.) en dan denk ik nou ik ben dan toch liever outcast dan dat ik met dit soort praktijken mee ga doen en dat ik zeg tegen m’n kinderen dat dat normaal is (.) snap je (0.4)”*

(Informant 3, rr. 706-732)

Dat zowel positieve als negatieve uitingen over het sociale leven in het buitenland onder deze factor geschaard zijn kan een mogelijke verklaring zijn voor de mate waarin deze voorkomt in het corpus. Wel moet hierbij gesteld worden dat er in de interviews niet specifiek naar gevraagd is (6.1). Ook inhoudelijk lijkt dit een factor van invloed te zijn, één informant noemt daarbij letterlijk dat het sociale leven in het buitenland van invloed is op de ervaring van de posting.

*“wijsheid zit je toch in een land (0.9) en eh:m (.) de kinderen zaten toen op een Nederlandse school dat is ook wel belangrijk (0.4) waardoor je toch aansluiting vooral had met Nederlandse vrouwen (.) in die posting (2.4) e:n dat heeft ook veel invloed natuurlijk hoe je de posting ervaart en dat was door de Nederlandse school (0.5) eh dat het eigenlijk ook best makkelijk was om contacten te maken (0.8)”*

(Informant 2, rr. 95-99)

Door de mate van voorkomen (n=8) in combinatie met het niet bevestigd zijn in de interviews, de inhoud van de uitingen en de aansluiting op de literatuur (Maybarduk, 2008) lijkt in de interviews met de Nederlandse partners van corporate repatriates het sociale leven in het buitenland van invloed te zijn op de re-entry.

Ook het sociale leven bij terugkeer naar het vaderland als factor van invloed op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate is bekeken in de data en komt altijd voor (n=8). Het sociale aspect van terugkeren naar het vaderland wordt vaak als lastig ervaren.

*“kinderen op die lagere school zitten bij elkaar (0.4) en da hje hdat vond ik eigenlijk nog het moeilijkste het et sociale leven opbouwen hier (0.7) omdat niemand op je zit te wacht (0.6)”*

(Informant 1, rr. 133-134)

Vier van hen geven aan zich niet welkom te voelen of te hebben gevoeld. Ook zij geven aan dat niemand in Nederland op hen zitten te wachten.

*“hier in Nederland is dan van aaaah d'r komt een vreemde aan weet je dus haheha zelfs als als je als Nederlander hier (.) ergens tussen komt gaan d'r gewoon schuttingen omhoog want eigenlijk (0.5) willen ze hier in Nederland niemand toelaten tot (0.7) tot de groep waar waar jij toebehoort .hh (.) tuurlijk t word (.) word altijd een beetje zo eh (.) van nou we zijn allemaal gelukkig dus daar hoeft niemand meer bij en (.) .hh dan denk ik van nou ja goed als j als er een vreemde binnenkomt dan moet je daar ook voor openstaan (.)”*

(Informant 4, rr. 310-315)

Eén van de redenen die de informanten noemen voor het moeilijke van een sociaal leven in Nederland na terugkeer is dat mensen in Nederland allemaal heel druk zijn en niet snel uit hun comfort zone stappen en niet open staan voor anderen.

*“niet dat e dat je dan denkt nn dat ik e:eh met mensen die niet in het buitenland hebben gezeten geen vriendschap kan hebben maar (0.3) die staan. gewoon meer open voor nieuwe contacten ofzo ja (.) maar ook gewoon om ehh ja wat ik al zei sommige mensen wonen al zo lang hier en die hebben gewoon al genoeg vrienden en werk die hebben gewoon helemaal geen zin in nieuwe eh contact want die hebben het al zo druk die hebben al geen tijd voor de vrienden die ze hebben (.) dus die hebben gewoon niet zo'n behoefte aan nieuwe:e (0.4) vrienden ofzo”*

(Informant 9, rr. 258-265)

Ook aansluiting vinden blijkt moeilijk en verhalen en ervaringen uit het buitenland zijn niet altijd welkom.

*“het is meer meer de sociale ding van de Nederlanders dat dat een beetje zo van beetje (0.5) beetje bekrompen klinkt te negatief maar een beetje van ehm (1.5) ja (.) ja wij hebben natuurlijk (.) misschien ja meer zo'n wereldblik heb je (.) (0.7) je je haalt gewoon allerlei voorbeelden uit allerlei landen en daar zit helemaal niemand op te wachten maar dat probeer je altijd een beetje een gesprek vaak een andere wending te geven ah maak je niet zo druk het is allemaal niet zo erg weet je (0.5) maar dat eh dat is helemaal niet eh (0.5) ja daar zitten weinig mensen op te wachten (2.5)”*

(Informant 7, rr. 495-503)

Slechts drie informanten uit dit onderzoek geven aan zich welkom te voelen, in ieder geval door familie en oude vrienden.

*“absoluut (.) absoluut sowieso natuurlijk al m'n ouwe vrienden die eh konden niet wachten dat we terugkwamen m'n familie (0.7) e:hm: hier m'n burens (0.4) eh: absoluut (.) heel welkom (.) ja (0.3)”*

(Informant 2, rr. 559-561)

Daarnaast geeft één van de informanten aan dat het prettig is de banden met familie en vrienden aan te kunnen trekken.

*“(0.8) ik ben nou toch in Nederland dus nou kan ik wel (.) als mijn (.) mijn vriendje vierenveertig wordt naar zijn verjaardag toe wat vroeger dan een e-mailtje was ofzo (1.5) e:eh familiebanden zijn we weer aan het aantrekken (1.5)”*

(Informant 10, rr. 357-359)

Eén van de informanten geeft aan relatief gemakkelijk weer een sociaal leven te hebben gekregen doordat ze gelijk weer een baan had.

*“terug vind ik (.) dan eh (.) zit je d'r wel heel makkelijk weer in (0.6) en ik ben weer meteen zelf ook gaan werken (1.1) dus ik denk wel dat doordat je zelf weer meteen werkt (0.9) e:h het heel makkelijk is om om weer terug te komen (.) in in het sociale gebeuren eigenlijk hier (0.4) ja (0.6) en en je krijgt ook weer andere kennissen d'r bij (.) via je werk of e:h (0.3) wat prima is .hh”*

(Informant 5, rr. 329-333)

Voor deze factor geldt hetzelfde als voor de factor betreffende het sociale leven in het buitenland. Ook hieronder zijn zowel positieve als negatieve geschaard en is er naar het sociale leven bij terugkeer in slechts één interviews gevraagd (Tabel 9). Daarnaast spreken de informanten in de interviews met name over ervaren moeilijkheden op sociaal gebied, wat overeenkomt met de literatuur (Cox, 2004). Hierdoor lijkt het sociale leven bij terugkeer een factor van invloed op de re-entry van de partner van de corporate repatriate. Opvallend is wel dat in de uitingen die bij deze factor zijn ingedeeld het gemis van vriendschap bij terugkeer naar het vaderland nauwelijks voorkomt, in tegenstelling tot eerder onderzoek (Maybarduk, 2008).

De sociale factor van type contact in het buitenland komt vaak in het corpus voor (n=6). In de literatuur wordt deze factor genoemd voor andere typen repatriates en heeft betrekking op contact met de lokale bevolking in het buitenland. In het corpus geven de informanten echter aan dat per locatie en dus per posting het contact kan verschillen. Het type contact in het buitenland was namelijk soms met de lokale bevolking en soms met andere expatriates.



*“in [plaats] was ik wel echt geïntegreerd had ik het idee maar in eh (.) in [plaats] niet dan zit je echt tussen de expats en eh je ontmoet eigenlijk niemand anders dus eh (.) goed (0.4) je weet toch dat het tijdelijk is (0.7) dus (0.5) is ook wel eh vertrouwd hihhi”*

(Informant 9, rr. 345-348)

Ook komt het leven in een compound in het buitenland aan bod.

*“dat was echt eh wij zijn Shell dat was een shellkamp (...) en t was echt alleen maar Shell (0.8) en dat vond ik heel erg belastend (0.8) ehm (.) omdat je dan mensen altijd overal tegenkomt (0.5) mijn [naam] was toen e:h (.) naja hij had zeg maar jobgroep eh had een goeie jobgroep al (0.4) waardoor je extra op je gelet werd want je moest dan representatief zijn (0.9) en ik had zoets van joh fuck off ik wil gewoon [naam] zijn (0.5) en dat die twee jaar vond ik heel belastend omdat ik niet (.) eigenlijk (0.7) ik vond het heel belastend en beperkend (0.3) omdat je je steeds in een rol moest zitten (2.4) dus iedereen zat (.) eigenlijk op je te letten wat je deed wa- enenen wat je zei en ik vind vrijheid van meningsuiting (0.7) e:n (.) kunnen zijn wie je wil zijn ik laat dat toe bij anderen en die wil ik ook zelf hebben en dat vond ik dus van Miri heel erg moeilijk (0.4)”*

(Informant 2, rr. 115-131)

Daarnaast spreken de informanten over vrienden die ze hebben gemaakt in het buitenland tijdens een posting.

*“ja dat dat zijn (.) dat zijn banden die sterker zijn dan familiebanden denk ik (1.5) dus dat is wel het et bijzondere van een een een wat langduriger expat eh leveh (.)”*

(Informant 4, rr. 409-411)

Ook hier kan een reden voor het vaak voorkomen van deze factor in de data zijn dat deze factor heel breed genomen is, namelijk zowel contact met lokale bevolking als met andere expats. Hierdoor lijkt in de interviews naar voren te komen dat het type contact in het buitenland een rol speelt in de beleving van het expatleven van de informant en daarmee indirect van invloed kan zijn op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate. Dit wordt verstrekt doordat er in de interviews niet gestuurd is op dit onderwerp (6.1).

Sociale acceptatie in het buitenland als factor van invloed op de re-entry van de mannelijke partner komt weinig voor in het corpus (n=2).

*“e:ehm (.) als onderhouds eh (0.6) persoon mag je mag je een man zijn dat is dat gaat goed (.) ja (1.4) wiertjes onder de piano gemaakt (0.5) dat ie in de (0.5) in een ruimte gegeteld kan worden en weer (.) d'r uit als die niet (0.3) dus ze zien als daar wel wel timmeren en zagen en enzo maar (0.8) maar we zitten niet aan die tafeltjes ook mee koffie te drinken dat is dan (0.3) dat doe je of staande aan aan de bar of je (.) neemt een slokje terwijl je aan het zagen en het doen bent (3.5) nee misschien moet ik daar gewoon is zonder gereedschapskist naartoe (.) gewoon is gaan gaan zitten”*

(Informant 10, rr. 900-907)

Wel is het opvallend dat ook een vrouwelijke informant deze factor noemt in haar interview.

*“ik vind dat altijd heel lastig hoor met een man (0.8) je ziet het steeds meer maar (.) daar ga je toch echt niet zo snel eh eh mee aan de haal als de met vrouwen laten we eerlijk zijn”*

(Informant 2, rr. 1129-1131)

Bovenstaand citaat van een vrouwelijke informant lijkt het argument van Punnett (1997) te beamen dat het voor mannelijke partners op sociaal gebied moeilijker is om mee te gaan naar het buitenland dan voor vrouwelijke partners. Desondanks kan niet gesteld worden dat deze factor van invloed is op de re-entry van de mannelijke partner aangezien er maar één man heeft meegewerkt aan het onderzoek en er tijdens zijn interview doorggevraagd is naar het verschil tussen mannen en vrouwen in het buitenland (Tabel 9).

Het type contact met het vaderland tijdens het buitenlandverblijf (n=2) wordt ook door weinig informanten genoemd in de interviews. Eén van hen spreekt over de bezoeken van vrienden en familie aan hen in het buitenland en dat je je echte vrienden leert kennen tijdens een buitenlandverblijf. Eén ander spreekt over het op de hoogte blijven van actualiteiten in het vaderland. Dit laatst komt overeen met een factor van invloed op de re-entry volgens Punnett (1997).

*“kinderen keken naar het jeugdjournaal wij hadden af en toe een krant “*

(Informant 7, r. 484)

Een mogelijke verklaring voor het weinig voorkomen van deze factor in de data kan zijn dat er niet specifiek naar gevraagd is (6.1). Een andere verklaring kan zijn dat de informanten het type contact niet als relevant voor hun re-entry beschouwen.

Ook de veranderde sociale status komt in relatief weinig interviews naar voren (n=3). De informanten hebben het hierbij met name over de gemakken in het buitenland.

*“wat nu wel een grote overgang is dat je in [plaats] natuurlijk huishoudelijke hulp hebt h fulltime en. eigenlijk dus ook eh fufulltime inwonende oppas want zij paste ook op als ik 's avonds weg wilde dan was t goh eh kan je vanavond oppassen en ze zeiden nooit nee en dat is wel weer even wennen als je terugkomt”*

(Informant 9, rr. 241-245)

Eén informant vertelt dat de sociale status die je in het buitenland geniet door het type woning, huishoudelijke hulp en dergelijke op zich niet van invloed hoeft te zijn op de re-entry, maar dat het wel het sociale leven bij terugkeer kan bemoeilijken.

*“het klinkt natuurlijk zo ontzettend raar om te praten over de hulp in de huishouding (0.5) eh je poolman je tuinman het is allemaal wat een gemiddelde Nederlander denkt van eh (0.3) joh eh ga zelf de was doen weet je dat (0.6)”*

(Informant 2, rr. 174-177)

De veranderde sociale status en dan met name dat er een verschil is tussen het buitenland en Nederland lijkt door de drie informanten genoemd te worden als van invloed op hun re-entry. Aansluitend op de literatuur (Maybarduk, 2008; Szkudlarek, 2010) lijken de materiële zaken een rol te spelen. Opvallend is dat dit ook effect lijkt te hebben op het sociale leven bij terugkeer. Aan de hand van de data kan niet stellig gezegd worden dat de veranderde sociale status van invloed is op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate.

Verder is het brengen van een bezoek aan het vaderland een weinig voorkomende sociale factor in het corpus (n=4). In één van de interviews is het onduidelijk of bezoeken aan het vaderland de re-entry al dan niet heeft beïnvloed. Dit kan komen doordat de informant überhaupt liever niet teruggekeerd was naar het vaderland. Drie informanten laten duidelijk naar voren komen dat het vaderland bezoeken tijdens een buitenlandverblijf van invloed is op de terugkeer.

*“Nee dat viel nee nee dat valt wel mee ja omdat wij toch ook wel eh twee keer per jaar teruggingen naar Nederland dus dan eh ben je toch ook altijd weer aantal weke ja nee nee ne ↑ e dat viel wel mee”*

(Informant 9, rr. 297-299)

Een mogelijke verklaring voor het feit dat deze factor door relatief weinig informanten is genoemd, kan zijn dat vijf van de acht informanten ook tussen twee of meer postings in voor een periode van minimaal drie maanden in het vaderland hebben gewoond. Ook is er in de interviews verder niet naar gevraagd (6.1).

Volgens de literatuur kunnen beschikbare communicatiemiddelen een rol spelen tijdens het buitenlandverblijf en kunnen dus van invloed zijn op de re-entry van repatriates (Cox, 2004). Ondanks dat dit niet vaak voorkomt in het corpus (n=3), lijkt uit de uitingen die eronder vallen wel een verband te zijn tussen de re-entry en beschikbare communicatiemiddelen.

*“wij hadden gewoon zelfs soms dat de telefoon niet werkte in [plaats] dus je had (0.7) gewoon weken geen contact eigenlijk he dus (.) dan ben je wel ver weg (0.9)”*

(Informant 5, rr. 90-91)

Een mogelijke verklaring voor het weinig voorkomen van deze factor in het corpus kan zijn dat er slechts in één van de interviews naar is gevraagd (Tabel 9). Een andere verklaring kan zijn dat alle informanten langere tijd weg zijn geweest en in ieder geval aan het einde van hun posting al meer communicatiemiddelen ter beschikking hadden dankzij technologische ontwikkelingen.

De laatste sociale factor die weinig voorkomt in het corpus is een veranderd ‘social support system’ bij terugkeer (n=4).

*“je hebt heel veel ervaringen (0.3) eh opgedaan en nieuwe mensen leren kennen (0.9) maar je hebt ook ja je familie en vrienden hier is ook verwaterd”*

(Informant 7, rr. 399-400)

*“als iemand is net zoals mijn vader die is overleden vlak voordat ik wegging (0.6) als je in het buitenland (.) woont (.) mis je iedereen (0.6) (1.1) en: eh als ik dan op verlof was en ik was in Nederland dan moest ik altijd even slikken want dan denk ik god pappa is d’r echt niet (0.7) maar nu:hu (.) als je dan echt terug bent in Nederland is het (0.4) de rouw loopt achter (0.8) degene die in Nederland zijn (1.4) die zijn het veel meer gewend (.) dan degene die zoals ik dan denk ik van shit (0.4) nou (0.3) pap nou wil ik je verdorie wel is een keertje zien ja ik loop achter (0.4) (1.5) dus eh:m (0.7) eh: (1.1)”*

(Informant 2, rr. 347-354)

Een verklaring voor het relatief weinig voorkomen van deze factor in de data kan zijn dat er niet naar gevraagd is in de interviews (6.1). Een andere verklaring kan zijn dat de informanten zelf geen verandering in hun ‘social support system’ hebben opgemerkt of deze niet belangrijk genoeg voor hun verhaal over de eigen re-entry achten.

### **6.2.3 Professionele factoren**

Het aantal keer dat een factor uit de categorie professionele factoren in de acht interviews voorkomt, is in Tabel 14 overzichtelijk weergegeven. In Tabel 15 is de frequentie van de factoren per groepering zichtbaar.

Informanten		I1	I2	I3	I4	I5	I7	I9	I10	Totaal
professionele factoren	werkende partner: helpen bij het vinden en behouden van een baan in het buitenland			2		2	1			3
	werkende partner: helpen bij het vinden en behouden van een baan bij terugkeer						1	1		2
	mannelijke partner: financiële steun bieden bij terugkeer voor tijd voor het vinden van een baan									0

Tabel 14: aantal keer dat professionele factoren uit de literatuur voorkomen in de interviews

Groepering	Totaal aantal interviews waar een factor in genoemd wordt (n=3)
altijd (8 interviews)	0
vaak (>4 interviews)	0
weinig (<5 interviews)	2
niet (0 interviews)	1

Tabel 15: groepering van de frequentie van voorkomen van de professionele factoren

In Tabel 14 en Tabel 15 komt naar voren dat de twee factoren die van toepassing zijn op de werkende partner van de corporate repatriate (Cole, 2011; Punnett, 1997) in weinig van de interviews voorkomen. Dit ondanks dat er geen onderscheid gemaakt is tussen de type partners aldus Punnett (1997).

Een mogelijke verklaring voor het weinig (n=3) voorkomen van uitingen over werkgerelateerde hulp in het buitenland kan zijn dat de informant wel een baan heeft gehad of een opleiding heeft gevolgd maar daarvoor geen hulp heeft gekregen vanuit de organisatie. Wel wordt aangegeven dat er een zogeheten spousebudget is waarmee opleidingen in het buitenland gefinancierd konden worden.

*“ik heb op een gegeven moment in [plaats] heb ik een (0.3) het spousebudget gebruikt om eh .hh naar eh [instelling] te gaan om eh die tivolcertificaten te doen (0.4) en ook die ehm (0.4) die ehm zeg maar die eh lta kwalificatie die tenniskwalificatie te halen (0.3) dus dat vind ik wel goed op zich he (.) ze stimuleren wel initiatieven (0.7) ja (0.6)”*  
(Informant 3, rr. 435-439)

Eén andere informant vertelt dat voorafgaand aan het buitenlandverblijf al sprake was van een baan in het buitenland.

*“wij hebben een beetje andere positie gehad (.) want [man] die zat ook in het onderwijs (.) mijn partner (.) wij zijn eerst samen gaan werken op scholen in het buitenland”*  
(Informant 5, rr. 456-458)

Ook hulp bij het vinden en behouden van een baan bij terugkeer is een weinig voorkomende factor in het corpus (n=2). Beide informanten spreken hierbij vooral over hulp vanuit de organisatie in de vorm van sollicitatietraining en financiële middelen.

*“i:ik kan wel weet ik ik kan wel studies doen ofzo en dat wordt dan vergoed (1.2) zijn wel mensen die ik ken die hebben zeg maar (0.6) kosten of gedeelte van de kosten (0.3) van shell hebben ze een cursus of een studie gedaan”*

(Informant 7, rr. 517-519)

Bij beide factoren geldt dat specifiek gekeken is naar uitingen waarin gesproken wordt over geboden hulp door de organisatie. Dit kan verklaren waarom deze factor weinig voorkomt. Daarnaast is in de interviews niet specifiek gevraagd naar geboden hulp op het gebied van werk in het buitenland en bij terugkeer (6.1). Wel moet hierbij gesteld worden dat de biografische methode zich niet leent voor een groot aantal specifieke vragen en het ontbreken van de factor in het dan ook kan betekenen dat informanten geen hulp hebben gehad of het zelf niet als belangrijk ervaren.

De factor van invloed op de mannelijke partner (Punnett (1997) in de categorie professionele factoren komt helemaal niet in het corpus voor (n=0). Reden hiervoor kan zijn dat er slechts één mannelijke partner heeft meegewerkt aan het onderzoek. Ook is er niet specifiek naar gevraagd in het interview (6.1). Daarnaast geldt dat de mannelijke informant uit dit onderzoek al langere tijd en op meerdere postings is geweest waardoor hij geen carrière in de traditionele zin heeft om te hervatten.

Uit bovenstaande analyse blijkt dat de professionele factoren weinig tot niet in het corpus voorkomen. Dit kan betekenen dat deze niet van invloed zijn op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate, aldus de informanten. Wel blijkt uit 6.2.2 dat alle informanten een dagbesteding in het buitenland en bij terugkeer naar het vaderland belangrijk achten.

#### 6.2.4 Postinggerelateerde factoren

In Tabel 16 en 17 zijn per factor en per groepering de postinggerelateerde factoren overzichtelijk weergegeven.

Informanten		I1	I2	I3	I4	I5	I7	I9	I10	Totaal
postinggerelateerde factoren	bereidheid om mee te gaan naar het buitenland	3	2	1	1		1		1	6
	goede voorbereiding bij vertrek: bezoeken, training, contact	1	1	6		4	5	3	1	7
	traditionele partner: goede begeleiding in het buitenland	3		1	3		2	2	1	6
	mannelijke partner: goede begeleiding op emotioneel vlak in het buitenland									0
	duur posting	5	2		1					3
	verschil buitenland en vaderland		10	3	3	2	4	1	3	7
	traditionele partner: goede begeleiding bij terugkeer	5	2	1	1	2	2	2	6	8
	terugkeren naar bekende plek in vaderland	5	1	1		2	1		2	6

ervaren problemen in dagelijks leven bij terugkeer	4	4	3	1	3	2	9	7
ervaren problemen met gezin bij terugkeer		4	2		5	4	2	5
verwachting omgeving over individu en rol van individu bij terugkeer		3	1			4		3
lengte verstreken tijd sinds terugkeer	1	1		1		2		4
aantal buitenlandervaringen	1	2						2
meerdere re-entries		4				3	3	3
hulp bij hervatten 'home & family life'	2					2		2

Tabel 16: aantal keer dat postinggerelateerde factoren uit de literatuur voorkomen in de interviews

Groepering	Totaal aantal interviews waar een factor in genoemd wordt (n=15)
altijd (8 interviews)	1
vaak (>4 interviews)	7
weinig (<5 interviews)	6
niet (0 interviews)	1

Tabel 17: groepering van de frequentie van voorkomen van de postinggerelateerde factoren

Uit bovenstaande tabellen blijkt dat alleen goede begeleiding bij terugkeer voor de traditionele partner in alle interviews genoemd worden (n=8). Opvallend is dat veel informanten (n=7) aangeven niet tot nauwelijks begeleiding te hebben gehad, slechts één is naar een soort koffieochtend geweest.

*“hh d'r was een keer een ochtend bij shell (.) een soort koffie voor voor eh (0.4) repats ja daar ben ik toen naartoe geweest en ((inademen)) daar zaten heel veel mensen die hadden zoiets van ja: (1.0) haha hi.hh een beetje ja wanneer is de volgende koffieochtend toen dacht ik nou weet je wat ik trek m'n eigen plan (0.3) ja”*

(Informant 3, rr. 451-454)

Wel geven sommigen (n=3) hierbij aan dat er vast wel een soort 'shellnest' is, maar dat zij dat niet nodig hebben gehad. Een aantal informanten (n=5) geeft aan dat ze het nut er wel van inzien.

*“(0.7) ((inademen)) (0.4) nou als ik heeel eerlijk ben kan ik me dat niet herinneren (.) en wie weet hebben ze t wel aangeboden hoor of of bestaat er wel zoiets dat zal wellicht (0.7) maar (.) eh (.) nee niet niet bij mijn weten kijk het is allemaal strak geregeld hoor want eh als je nog geen huis hebt dan eh (.) krijg je een huurhuis voor een half jaar of je zoekt zelf iets en ze betalen de huur voor een half jaar .hh (.) eh je krijgt zo een eh een bepaalde periode mag je in een huurauto rijden (0.6) dus d- dat soort dingen dat hebben we is allemaal wel prima voor elkaar (1.3) maar ik kan me niet herinneren van oh die vestigt zich daar en daar daar hebben we die informatiemap voor (1.3) dat dat was er niet (1.1) maar eh ehm wel ja h niet bij mijn weten laat ik t zo zeggen (1.5) en ik ik denk ja weet je je vind je”*

(Informant 1, rr. 213-222)

Verder geven informanten tips over wat handig zou zijn bij begeleiding bij terugkeer. Dit is voornamelijk gericht op informatie over praktische zaken, bijvoorbeeld het vinden van een basisschool.

*“terug .hh maar zo die zakelijke dingen misschien is dat ook wel handig (.) dat je die weet (.) ja (0.5) denk ik wel (0.6) maar ook van hoe pa- (0.4) hoe hoe laat je nou (.) hoe kan je zelf weer in een gemeenschap snel (.) een beetje integreren waar heb je daarvoor nodig (0.5) en ook hoe kun je je kinderen daarop voorbereiden en in helpen denk ik (.) ik denk wel dat daar nog wel wat te halen is ja”*

(Informant 5, rr. 403-407)

Redenen voor de frequentie van voorkomen van deze factor in het corpus kunnen zijn dat in de analyse het onderscheid tussen de typen partners achterwege gelaten is, dat zowel positieve als negatieve ervaringen en eventuele uitgesproken wensen omtrent goede begeleiding hieronder vallen. Tijdens de dataverzameling is er echter maar in twee interviews specifiek gevraagd naar begeleiding bij terugkeer (Tabel 9) en hoewel er ook gevraagd is naar trainingen, lijkt de factor van goede begeleiding in het buitenland uit de literatuur (Punnett, 1997) in de interviews bevestigd te worden. Dit doordat deze factor in alle interviews voorkomt met specifieke uitingen betreffende de invloed van goede begeleiding bij terugkeer voor de re-entry.

In totaal zijn zeven van de vijftien postinggerelateerde factoren veelvoorkomend in de data, waaronder de bereidheid om mee te gaan naar het buitenland (n=6). Hierbij spreken de informanten over de wil om mee te gaan voorafgaand aan het vertrek naar het buitenland, soms positief en soms negatief.

*“het ene na het andere gebeurde toen kreeg mijn [naam] de mogelijkheid om naar het buitenland te gaan (0.3) en toen had ik echt zo iets van nou God zegen de greep (0.4) ik geloof niet dat het de bedoeling is dat ik werk dat we twee carrières hebben met twee kinderen het werkte gewoon niet dus dat was (0.7) een eh een duidelijke richting van eh: (.) nou we gaan naar het buitenland (1.2)”*

(Informant 2, rr. 44-48)

*“dat (.) vond ik verschrikkelijk want ik dacht daar gaat mijn leven en nu word ik de vrouw van [naam]”*

(nformant 3, rr. 56-57)

Een ander opvallend resultaat is dat een aantal informanten aangeeft niet altijd een keuze te hebben gehad. Nu is dat anders en spelen corporate repatriates en hun partners zelf een grote rol in de beslissing om al dan niet een posting in het buitenland aan te nemen.

*“vroeger had je geen keus als jij gezegd werd als jouw gezegd werd je moet naar [plaats] (0.5) dan mocht je misschien een keer weigeren maar een tweede keer betekende et einde oefening (1.2)”*

(Informant 1, rr. 352-354)

Dat zowel positieve als negatieve emoties ten opzichte van vertrek naar het buitenland onder deze factor zijn ingedeeld kan verklaren waarom deze in de categorie vaak voorkomt. Wel moet hierbij gesteld worden dat in drie van de zes interviews waarin deze factor genoemd wordt, op dit onderwerp gestuurd is door de interviewer. Desondanks lijkt in de interviews de bereidheid om mee te gaan naar het buitenland een rol te spelen bij de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate.



Voor de factor van goede voorbereiding bij vertrek (n=7) geven sommige informanten aan training of informatie te hebben gehad voorafgaand aan hun vertrek naar het buitenland. Hierbij lag de focus op taal, veiligheid, vaccinaties en ziekten. Over culturele zaken werden ze niet of nauwelijks ingelicht.

*“maar toen wij weggingen hebben wij wel een tropentraining gehad (.) ja (0.3) (1.4) wat zeg je”*

*“bij t kit ook bij et kit toch”*

*“(0.5) nee wij hebben het in [plaats in Nederland] gedaan (0.8) toen deed je dat toen nog eh hoe heet*

*dat daar dat ziekenhuis e:hm (1.4) daar kreeg je dat toen (.) in verband met weet je wel ja je hebt de toenderflys malaria eh (0.3) dus wij hebben dus echt die training dus eigenlijk gehad vooral over de ziektes hoor niet over het leven zelf daar (0.4) nee hoor”*

*“oh niet eh niet over cultuur of de taal (0.4)”*

*“(0.5) nee (.) helemaal niets (.) hihi hi alleen over de gezondheid”*

(Informant 5, rr. 369-376)

Verder geeft een aantal informanten aan dat het misschien wel handig was geweest als ze cultuur gerelateerde informatie hadden gekregen, maar geen van de zeven informanten die dit onderwerp aansnijden in hun interview geeft aan een training of iets te willen volgen. Ook zijn ze niet echt te spreken over de kwaliteit van trainingen of informatie.

*“wij hebben wel is een keer een eh (0.6) kregen we een boekje ofzo is wel grappig [plaats] (0.7) nou dat sloeg helemaal nergens van nou eh how to survive weet je wel zeg maar (0.3) en dan stond er ergens dat je ja eh (0.3) je moet een geweer kopen hihi buy a gun ofzo weet je wel hihi had iemand gewoon was een of andere veiligheidschief die had dat bedacht (0.5) dat ie maar zo'n boekje moest gaan schrijven (.) nou dat kan natuurlijk nooit shellpolicy zijn dat je ha zelf allemaal guns moest gaan kopen en ook nog .hh het kan declareren weet je wel (.) daar heb je echt van (0.7) ja je hebt er helemaal niks aan was juist het tegendeel je lacht erom maar eh op zo'n moment ehm was het wel handig geweest want (0.9) vooral in [plaats] is hartstikke gevaarlijk land (0.7)”*

(Informant 7, rr. 544-554)

Slechts één informant geeft aan het land van de posting bezocht te hebben voor vertrek om te kijken of ze daar al dan niet wilden gaan leven. Anderen geven aan dat kennissen hen bepaalde landen aangeraden hadden.

Hoewel door de inhoud van de uitingen deze factor geformuleerd door Punnett (1997) bevestigd lijkt te worden, kan dit niet stellig gezegd worden. Ondanks dat in slechts drie interviews door de onderzoeker specifiek op dit onderwerp gestuurd is (Tabel 9), is wel voorafgaand aan en in alle interviews ontvangen trainingen, zowel bij vertrek als bij terugkeer, geïnitieerd door de onderzoeker. Hierdoor blijft in het midden of de frequentie van voorkomen komt door het belang dat de informant eraan hecht of aan de sturing door de interviewer. Opvallend is wel dat voorafgaand aan het vertrek men dankzij de organisatie wel voorbereid is op de praktische zaken, maar dat culturele informatie achterbleef. Hoewel de informanten aangeven dat dit wel handig was geweest, noemt geen van hen een training te willen volgen. Dit sluit aan bij de resultaten van eerder onderzoek (Ait Taleb, 2011) waaruit blijkt dat training ter voorbereiding op en tijdens de uitzending geen effect lijkt te hebben op de mate van geluk van de expat.

Een andere veel voorkomende factor in het corpus is goede begeleiding in het buitenland (n=6). Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat er in de analyse geen onderscheid is gemaakt tussen de informanten volgens de indeling van Punnett (1997). Verder zijn zowel positieve als negatieve ervaringen, wensen en adviezen omtrent goede begeleiding in het buitenland meegenomen. Ook zijn zeven van de acht informanten op meerdere postings geweest en hebben daardoor meerdere en soms verschillende ervaringen. Verder is in drie van de interviews door de onderzoeker gevraagd of doorgevraagd naar dit onderwerp (Tabel 9). Een andere reden voor het veel voorkomen heeft betrekking op de ontvangst die vanuit Outpost wordt geregeld. Op bijna alle locaties waar vanuit Shell mensen heen gaan, is een Outpost office. Dit laatste komt ook in veel interviews naar voren.

*“en d’r was een collega van mijn [naam] om half twee ‘s nachts hallo welkom in [plaats] (.) hier is mijn mobiele telefoon die mag je gebruiken totdat je zelf wat geregeld hebt (0.8) ik zeg we hebben nog een (0.8) wens (.) ik heb een fiets meegenomen (.) want ja als je ergens aankomt dan wil je wel als Nederland graag fietsen die past niet in die auto heeft ie een tweede auto geregeld om half twee ‘s nachts (1.0) en zijn wij zo naar het hotel gegaan hi in de keuken heeft die fiets daar de eerste nacht geslapen want (.) daar waren we om drie uur ‘s morgens (1.5) maar heb je een koelkast met melk en met bier en met brood alles zit er alvast in daar word (.) neergezet dus wij zijn heerlijk ontvangen (0.8) in eigenlijk alle postings (1.2)”*

(Informant 10, rr. 311-320)

*“maakt niet uit waar je woont (0.6) overal waar je komt dan heb je weer eh (0.4) ja staat er weer iemand klaar die je wegwijs maakt”*

(Informant 7, rr. 270-271)

Door de mate van voorkomen in de data lijkt goede begeleiding in het buitenland van invloed op de re-entry van de partner van de corporate repatriate. Veel informanten spreken erover, in zowel positieve als negatieve zin, en daarmee wordt aangegeven dat het een belangrijk thema is voor de informanten.

In de literatuur (Maybarduk, 2008) is terugkeren naar een bekende plek in het vaderland een factor van invloed op de re-entry van de partner, waarbij geldt dat dit een positief effect kan hebben op het re-entryproces. In het eigen corpus komt deze factor vaak naar voren (n=6). Alle informanten die dit onderwerp bespreken geven aan dat teruggaan naar een bekende plek waarschijnlijk makkelijker is dan in een onbekende plek opnieuw beginnen. Vier van hen zijn zelf naar een bekende plek teruggekeerd, waarvan twee bij de tweede re-entry.

*“nou et makkelijke was voor ons wel we hadden een tt we hebben al die tijd hier een huisje gehouden snap je (.) dus dus wij gingen altijd (.) naar hetzelfde e:h (0.4) stukje terug eig- dus (.) dat (.) das wel heel makkelijk he als je dat kunt (0.7) en e:h van daaruit konden wij heel makkelijk die draad naar onze vrienden want wij hadden altijd wij hebben wel altijd (0.3) een vast groepje vrienden (0.3) in Nederland contact mee gehouden (0.3) zijn ook allemaal naar ons toegekomen de meeste waar we ook zaten weet je wel (0.6) dus dan kom je wel heel makkelijk terug vind ik (.) dan eh (.) zit je d’r wel heel makkelijk weer in (0.6)”*

(Informant 5, rr. 322-329)

Twee informanten zijn zelf niet teruggekeerd naar een bekende plek, maar denken wel dat dat een positief effect op de re-entry zou hebben.

*“ik heb genoeg vriendinnen die teruggegaan zijn naar waar ze vandaan komen (0.6) en die hebben dan een heel andere start omdat ze de weg al weten om ‘t zo maar even plat te zeggen (0.7) E:en hun kennissen en vrienden weer (.) terugzien (1.1) en eh dat wat wij nog over hadden aan kennissen en vrienden woont niet hier in de buurt (1.3) dus dat dat maakt ‘t verschil denk ik ook dat je een andere start hebt op t moment dat je terugkomt naar waar je al een een leven gehad hebt zeg maar (1.5) dat maakt t ook makkelijker (.) lijkt mij (2.2)”*  
(Informant 1, rr. 203-210)

Informanten noemen terugkeren naar een bekende plek specifiek als een positieve invloed op de re-entry. In combinatie met de mate van voorkomen en het feit dat er niet naar gevraagd is in de interviews (6.1), maakt dat de factor opgesteld door Maybarduk (2008) in deze analyse bevestigd lijkt te worden.

In vijf van de acht interviews worden ervaren problemen met het gezin bij terugkeer naar het vaderland besproken. Onder deze factor zijn uitingen geplaatst die betrekking hebben op praktische zaken rondom kinderen waar de informanten bij terugkeer tegenaan liepen.

*“wat heel lastig is om bijvoorbeeld een basisschool te vinden (0.4) want (0.5) die eh als je kinderen dus eh een bepaald moment op bepaald moment instromen zijn alle basisscholen vol .hh (.) in het westen (0.6) kan je gewoon honderd bellen en je wordt er misschien voor een uitgenodigd maar dan zeggen ze ja hij heeft nog een wachtlijst dus dat is heel lastig maar dat moet je toch zelf doen ehm (1.1) of je moet er al een postcode hebben je moet er al wonen als je d’r nog niet woont ja dan eh kan je je wordt dus niet eens ingeschreven als je niet eens ergens woont (1.2) das wel frustrerend eh dat soort dingen (1.4)”*  
(Informant 7, rr. 527-535)

Opvallend is dat de informanten niet alleen vertellen over ervaren problemen met praktische zaken, maar dat zij ook vaak spreken over problemen van de kinderen die in principe geen betrekking hebben op de informant zelf.

*“van het stabiele leven in [plaats] wat de kinderen hadden zeg maar ze dachten dat ze schotse kinderen waren want ze kenden niet anders (0.4) kwamen we naar Nederland waar ze dachten (0.3) wat is dit (0.4) want hier hebben we het altijd over hier gaan wij op vakantie (0.3) maar dit is niet thuis dit is toch te (0.3) is heel anders dat waren ze gewoon niet gewend”*  
(Informant 3, rr. 153-157)

Uit de analyse lijkt de factor van ervaren problemen met het gezin bij terugkeer naar het vaderland van Brabant et al. (1990) ook te gelden voor de Nederlandse partner van de corporate repatriate, ondanks dat er in slechts twee interviews door de interviewer is gestuurd of doorgevraagd op dit onderwerp. Dat deze factor van invloed is, is niet verassend aangezien uit de literatuur blijkt dat de re-entry van de partners van invloed op elkaar is en logischerwijs de re-entry van het gezin als geheel dan ook van invloed is op elkaar. Ook ervaren problemen in het dagelijks leven van de partner van de corporate repatriate bij terugkeer lijkt een veel voorkomend thema in de interviews (n=7). Hierbij hebben informanten het met name over het regelen van praktische zaken die niet gemakkelijk zijn gegaan.

*“bijvoorbeeld ik wil ingeschreven worden in een gemeente ik wil een (0.3) een BSN (.) ik dacht dat dat het British School of the Netherlands was maar dat is het burgerservice nummer nou zo leer je nog is wat (0.4) een DigiD moet je hebben de kinderbijslag aanvragen eh weet ik veel wat allemaal (.) kijk als je nou spleetogen hebt (.) en je gaat naar de balie en zegt ik heb he ik heb een probleem kunt u helpen (0.6) dat denk oh die spleet- zal wel een buitenlander zijn dan wordt je geholpen maar ik ben een Nederlander ik praat Nederlands ik ruik als een nee- en ik stel domme vragen want (0.4) hoezo wat is wat is be es en dat ze zitten soms zitten ze me aan te kijken van achter welke steen heb jij je verborgen gehouden (.) de laatste twintig jaar nou ik heb je net verteld waar ik de laatste twintig jaar was (0.7) maar dat is wel is onhandig (.) denken ze van (2.1) oh (.) ik sta ingeschreven in (0.5) [plaats in Nederland] (.) daar hebben we een zomerhuisje (0.7) dus ik kan in (.) [plaats in Nederland] waar we meestal zijn (.) geen huisarts krijgen (.) want ik sta hier niet ingeschreven (2.2) dat is aan je postcode ofzo zit dat vast ik denk nou dat is lekker dus als ik dan wat heb moet ik naar [plaats in Nederland] toe om naar de .hh huisarts te gaan (1.5)”*

(Informant 10, rr. 364-379)

Ook worden bij verhalen over ervaren problemen in het dagelijks leven bij terugkeer een waardering of emotie genoemd. Zo geeft één informant aan dat de stappen die ze moesten zetten om weer in Nederland te kunnen wonen en hun leven op te bouwen haar een onwelkom gevoel gaf.

*“we hebben daar een huis gekocht .hh (.) en e:hm (.) ja op t moment dat je je dan wilt inschrijven in de gemeente [plaats in Nederland] (.) krijg je te horen dat je eerst via de immigratiedienst moet (0.6) omdat jij eh (.) te lang buiten Nederland bent geweest en dat was meen ik langer dan acht of tien jaar (0.9) ja en dan eh voel je je toch als Nederlander een vreemde eend in de bijt want je bent op dat moment dat je je daar aanmeld (0.3) de enige Nederlander tussen alle buitenlanders (0.7) .hh en ehm je denkt ik kom terug naar mijn eh (.) VADERLAND (0.6) en ehm (.) ik voelde me een soort van niet welkom eh ons hele doopceel werd gelicht en ((inademen)) ehm (.) degene die ons hielp dacht dat [plaats] in Nederland lag en (0.5) naja ik had echt zo iets van waar ben ik in bel(h)and (1.6)”*

(Informant 1, rr. 103-113)

Een verklaring voor het veel voorkomen van deze factor in het corpus is dat er in alle interviews specifiek naar de re-integratie gevraagd is (Tabel 9). Wel lijken de informanten dit onderwerp belangrijk genoeg te vinden om er vaker over te spreken. Dit in combinatie met de literatuur maakt dat aanvullend op het onderzoek van Brabant et al. (1990), deze factor ook van invloed lijkt te zijn op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate.

De laatste van de veelvoorkomende postinggerelateerde factoren is het verschil tussen het vaderland en het buitenland (n=7). De informanten noemen hierbij verschillen op het gebied van klimaat, cultuur, gewoonten en omgeving.

*“ik vind et leven in t buitenland toch gewoon veel relaxter (1.5) er zijn minder verplichtingen (( )) bijvoorbeeld (0.3) hoe hoe bedoel je dat familie alleen al je familie je hoeft helemaal niet ehm (1.0) naar al die feesten naar al die verplichtingen naar (0.4) weet je je dus dus je leeft heel erg met je gezin (0.9) en wat je daarbij wil hebben da dat kun je makkelijk kiezen terwijl hier zit je toch natuurlijk meer vast (0.8) aan je familie aan je en das leuk hoor ik bedoel m m wij hebben leuke families van beide kanten (0.9) maar ik merk wel dat je qua qua quality time echt met je gezin in (.) vind ik in het buitenland méér tijd hebt dan hier (0.3) ik weet niet waarom (0.8) ja misschien ook wel dit (0.7) ik denk ook wel dat het was wij woonden in de tropen (.) e:hm (0.8) wij hebben eigenlijk altijd in warme landen gewoond (0.5) en (.) dat dat leven is sowieso makkelijk weet je (0.5) alleen al wat wat eh noem maar iets kleren aandoen je je bent gewoon in shirt en broek en klaar he (.) en hier ja (0.4) heel makkelijke dingen (.) je hebt altijd hulp natuurlijk in huis (0.5) dus dus qua huishoudelijk werk (.) e:h (0.5) dat besteed je gewoon uit dus daar gaat je gaat je tijd niet aan verloren vind ik dan (0.6) ja das gewoon (.) je houdt daardoor meer tijd over (0.4)”*

(Informant 5, rr. 339-354)

In het corpus gebruiken de informanten de verschillen ook als methode om de situatie te schetsen en te verduidelijken voor de interviewer. Zij trekken dan een vergelijking tussen het buitenland en het vaderland om uit te leggen en te benadrukken dat en hoe groot de verschillen zijn.

*“dus eh je wordt even geconditioneerd naar het [volk] ehm Nederlanders als wij (0.3) onze kinderen slapen die laten we d'r gewoon lekker in hun bedje liggen en dan gaan we gewoon de boodschappen doen (.) nou de een na de ander kreeg de kinderbescherming over de vloer”*

(Informant 2, rr. 90-93)

*“ik loop ik loop met m'n hand op m'n portemonnee als ik door [plaats in Nederland] en [plaats in Nederland] eh loop maar ik (.) kon daar rustig .hh m'n tas open in m'n boodschappenwagentje zetten en even een pak eh uit de stelling pakken zonder dat er iemand ook iets in je .hh (.) aan aan je spullen komt (h)t i(h)s (h)t i(h)s da(h)ar gew(h)oon eh ja ik voelde me heel veilig daar (0.3) ja”*

(Informant 4, rr. 463-467)

Of de notie van Szkudlarek (2010) over hoe groter het verschil, hoe groter de kans op een moeilijke re-entry ook opgaat voor de partner van de corporate repatriate kan niet met zekerheid gezegd worden aan de hand van dit corpus. Wel blijkt dat de verschillen vaak genoemd worden, ondanks dat er maar in één van de interviews naar gevraagd is (Tabel 9). Hierdoor lijkt deze factor een rol te spelen bij de re-entry.

De invloed van meerdere re-entries komt in dit corpus in drie interviews naar voren. Hierbij is vooral gekeken naar uitingen over de verschillen tussen een eerste en latere re-entries.

*“op (.) dat valt wat meer op (1.1) maar dus de eerste keer terug was ehm (1.3) was moeilijker (0.8) ehm (0.3) en nu (.) weet je hoe het is (.) om (.) eh expat geweest te zijn en je gaat weer terug naar Nederland dus je hebt d'r gewoon meer ervaring mee (0.8) en: weet (0.8) ja deze aanpassing ging eh (.) veel soepeler sowieso (.) terug naar het eigen huis (0.9) ehm (.) je pakt de draad eigenlijk makkelijk op (0.4) ja het enige is maar dat is dus iets eh persoonlijks emotioneels”*

(Informant 2, rr. 341-346)

Daarbij geven alle drie informanten aan dat latere re-entries makkelijker zijn omdat ze wisten wat hen te wachten stond.

*“maar ik vond wel de tweede keer terugkeren veel makkelijker dan de eerste keer (.)”*  
(Informant 9, r. 125)

*“ (0.6) jah nah ik vond t zelf makkelijker (0.5) omdat je natuurlijk omdat je weet wat je te wachten staat en je weet gewoon het wordt heel anders ‘t is wel in zoverre anders da eh in eh ‘t ‘t leven in [plaats] is natuurlijk niet zo heel anders dan het leven in Nederland dus daarom had ik waarschijnlijk gedacht oh dat .hh (.) dat t allemaal heel makkelijk zijn en dat viel toen een beetje tegen omdat t natuurlijk sociaal gezien zo anders was nu wist ik dat sociale dus da dat is inderdaad lastig eh dat weet je daar moet je gewoon even doorheen maar ik had daar nu minder moeite mee omdat ik wist wat me te wachten stond .hh”*  
(Informant 9, rr. 234-241)

Een verklaring voor het relatief weinig voorkomen van deze factor kan zijn dat slechts vijf informanten tussentijds zijn teruggekeerd naar Nederland. Deze is dus eigenlijk door drie van de vijf informanten genoemd en komt dan ook relatief vaak voor in het corpus. Wel moet hierbij gesteld worden dat in drie interviews ook gestuurd en doorgevraagd is op meerdere re-entries. Desondanks lijkt door de inhoud van de uitingen meerdere re-entries van invloed te zijn op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate, hetgeen aansluit op het onderzoek van Maybarduk (2008).

Ook hulp bij hervatten ‘home & family life’ (n=2) wordt slechts in enkele interviews genoemd.

*“en in Nederland ben ik maar gewoon zelf weer op zoek gegaan naar een tandarts en naar dit en naar dat en naar zus en scholen maar het was wel handig geweest om daar iets meer hulp bij te hebben (.) ja ((maar die hulp die schijnt)) die gaat heel algemeen [plaats in Nederland] [plaats in Nederland] .hh (0.4) maar als je buiten [plaats in Nederland] [plaats in Nederland] heb je eigenlijk niks dus eh en das best lastig”*  
(Informant 7, rr. 522-527)

Een mogelijke verklaring voor het weinig voorkomen kan de formulering van de factor zijn. De informanten spreken namelijk niet specifiek over ontvangen hulp. Een andere verklaring kan zijn dat dit onderwerp niet specifiek door de onderzoeker aangesneden is tijdens de interviews (6.1). Opvallend is dat er wel specifiek naar training wordt gevraagd, maar dat dit door de informanten misschien niet als hulp beschouwd wordt. Door de lage frequentie van voorkomen in de interviews kan deze factor niet bevestigd worden (Punnett, 1997) als van invloed op de re-entry.

Verder wordt de duur posting door slechts drie informanten genoemd in de interviews, waarbij maar één van hen specifiek aangeeft dat dit van invloed kan zijn op de re-entry.

*“ik denk dat dat ook een verschil maakt (0.4) of je vier jaar weg bent of bijna twintig (0.5)”*  
(Informant 1, rr. 539-540)

Dat zeven van de acht informanten meerdere postings van verschillende duur hebben gehad is een mogelijke verklaring voor het weinig voorkomen ervan. Ook hebben vijf van hen tussendoor een periode in Nederland gewoond. Een andere verklaring kan zijn dat er in de interviews niet specifiek gevraagd is naar de duur van de posting in relatie tot de re-entry (6.1). Aansluitend op de literatuur (Alserda, 2011; Maybarduk, 2008; Szkudlarek, 2010) blijft onduidelijk of er een verband is tussen de duur en de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate.

Een andere factor die weinig in het corpus voorkomt is de lengte van de verstreken tijd sinds terugkeer (n=4). Slechts één van de informanten noemt expliciet de verstreken tijd sinds terugkeer naar Nederland in combinatie met de mate van re-integreren.

*“maar goed ik kan zeggen dat we nu na vijf jaar echt onze draai gevonden hebben”*  
(Informant 1, rr. 145-146)

Weer twee informanten noemen de lengte van de verstreken tijd wel in hun interview, maar niet gerelateerd aan hun re-entry. Eén andere informant noemt ook de verstreken tijd sinds terugkeer. In dat geval betreft het een negatieve waardering van het terug zijn in het vaderland. Hier is dat echter niet gerelateerd aan de tijd sinds terugkeer maar aan de reden van terugkeer.

Of de lengte van de verstreken tijd sinds terugkeer gerelateerd kan worden aan de re-entry, kan door de frequentie van voorkomen niet met zekerheid gezegd worden. Daarnaast is twee van de vier informanten die hierover spreken specifiek gevraagd naar de tijd verstreken sinds terugkeer (Tabel 9). Gerelateerd aan de theorie (Maybarduk, 2008; Szkudlarek, 2010) kan er geen uitspraak gedaan worden.

De verwachting van de omgeving over het individu en de rol van het individu bij terugkeer komt weinig voor in het corpus (n=3). Wel is het opvallende dat de drie informanten het hier hebben over de verwachtingen van de Nederlandse maatschappij van Nederlandse vrouwen wat betreft de dagbesteding en werk.

*“om als vrijwilliger aan de gang te gaan he want .hh ik ken mensen die werken bij de [instelling] zitten in hetzelfde bootje als ik en die schamen zich soort dat ze vrijwilliger zijn omdat ze geen (0.5) ehm (0.5) carrière hebben (0.4) en ja ik (0.4) ik heb zoiets van jongens we doen echt (.) goed werk hier (0.7) ik kan me d'r echt niet over schamen nee (0.9)”*  
(Informant 3, rr. 301-305)

*“weet je toen ik werkte moest ik me verantwoorde dat ik werkte met m'n kinderen ik ben me nu aan het verantwoorden dat ik zogenaamd niet werk”*  
(Informant 2, rr. 795-797)

Een mogelijke verklaring voor het weinig voorkomen van deze factor in de data kan zijn dat er in het interview niet naar gevraagd is (6.1). Een andere mogelijke verklaring kan zijn dat veel informanten bij terugkeer contact hebben en houden met gelijkgestemden wat weer kan betekenen dat de verwachtingen van de omgeving overeenkomen met het eigen denkbeeld.

In de interviews komt de factor betreffende het aantal buitenlandervaringen slechts in twee interviews voor, waarbij er in één naar gevraagd is door de onderzoeker. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat in de data gekeken is of meerdere postings volgens de informant zelf gezien wordt als van invloed op de re-entry. Daarnaast is in slechts één interview gevraagd naar de buitenlandervaringen. Uit de interviews blijkt dus niet of het aantal buitenlandervaringen van invloed kan zijn op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate.

Tot slot komt goede begeleiding op emotioneel vlak in het buitenland voor de mannelijke partner niet voor in het corpus en de notie van Punnett (1997) wordt dan ook niet bevestigd. Een mogelijke verklaring voor het ontbreken van deze factoren in het corpus kan zijn dat er slechts één mannelijke partner heeft meegewerkt aan het onderzoek. Een andere verklaring is dat er in het interview niet naar gevraagd of op gestuurd is door de onderzoeker (6.1).



### 6.2.5 Factoren uit de literatuur in het corpus

In het corpus lijken vijf persoonlijke factoren naar voren te komen als van invloed op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate. Hierbij is het met name opvallend dat realistische verwachtingen niet van invloed lijken te zijn, terwijl verwachtingen in combinatie met ervaringen bij terugkeer en verwachtingen bij terugkeer wel van invloed lijken te zijn. Ook van de sociale factoren lijken er vijf van invloed te zijn op de re-entry, aldus de informanten. Met name het gemis en de waarde van vriendschappen tijdens en na het buitenlandverblijf lijken een belangrijke rol te spelen.

Verder lijken acht van de vijftien postinggerelateerde factoren in het corpus naar voren te komen als van invloed. Dat de re-entry van het gezin als geheel van invloed is op elkaars re-entry komt hierbij naar voren door de bevestiging van de factor ervaren problemen met het gezin in het corpus. Tot slot komen de professionele factoren niet tot nauwelijks voor in het corpus en ook wat betreft de inhoud van de uitingen lijken deze drie factoren niet van invloed te zijn op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate.

### 6.3 Mogelijke nieuwe factoren

Naast de factoren die in de literatuur naar voren komen is in de data een aantal uitingen gevonden die niet onder één van de veertig factoren gevonden in de literatuur geplaatst kunnen worden, aldus de onderzoeker. De analyse hieronder geeft per aanvullend onderwerp weer of deze als nieuw geformuleerde factor van invloed op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate kan gelden. De deelvraag die hierbij centraal staat luidt als volgt:

*Welke factoren kunnen geformuleerd worden aan de hand van de interviews met de Nederlandse partners van corporate repatriates?*

#### 6.3.1 Kwantitatieve analyse

In Tabel 18 is een overzichtelijke weergave van de elf onderwerpen te vinden. Daarnaast zijn deze onderwerpen ingedeeld volgens de groeperingen uit Tabel 8. Hierbij geldt uiteraard dat de groep 'niet' wegvalt aangezien het hier onderwerpen gevonden in het corpus betreffen.

Informanten	I1	I2	I3	I4	I5	I7	I9	I10	Totaal
ervaring in het buitenland	6	9	8	9	10	7	4	9	8
verwachting bij vertrek			2		1		3		3
voorbereidingstijd						1	1		2
vergelijking sociale leven Nederland en buitenland		1				2	2	2	4
reden terugkeer	6		2	4		8		2	5
dagbesteding	7	9	9	4	6	9	1	27	8
waardering terugkeer	4	6		6	2	7		5	6
voorbereiding terugkeer				3	1	2			3
cultuurshock, moeten wennen	4	4	2	4	3	1	3		7
afstand posting tot Nederland	2				1			2	3
onvoorspelbaarheid expatleven		1				4			2

Tabel 18: frequentie van nieuwe onderwerpen in de interviews

Groepering	Totaal aantal interviews waar een factor in genoemd wordt (n=11)
altijd (8 interviews)	2
vaak (>4 interviews)	3
weinig (<5 interviews)	6

Tabel 19: het aantal interviews waarin aanvullende onderwerpen genoemd worden per groepering

In Tabel 19 is te zien dat twee van de elf aanvullende onderwerpen in alle interviews aan bod komen. Dit zijn de ervaring in het buitenland (n=8) en een dagbesteding (n=8). De reden voor de terugkeer (n=5), de waardering van de terugkeer (n=6) en de cultuurschock, het moeten wennen (n=7) worden in meer dan vier interviews met Nederlandse partners van corporate repatriates genoemd en vallen dus in de groepering 'vaak'. Zes aanvullende onderwerpen komen slechts in één, twee, drie of vier interviews aan bod. Dit zijn de verwachting bij vertrek (n=3), de voorbereidingstijd voor vertrek (n=2), de vergelijking van het sociale leven in Nederland en in het buitenland (n=4), de voorbereiding op de terugkeer naar het vaderland (n=3), de afstand van de posting tot Nederland (n=3) en de onvoorspelbaarheid van het expatleven (n=2).

### 6.3.2 Kwalitatieve analyse

Aan de hand van de kwalitatieve analyse worden mogelijke nieuwe factoren gedefinieerd. Per aanvullend onderwerp is bekeken hoe deze voorkomt in het corpus om een omschrijving van de mogelijke nieuwe factor te kunnen geven. Ook is gekeken naar de mate van voorkomen en of de onderzoeker daarin een rol heeft gespeeld.

#### *Altijd voorkomend*

Alle informanten spreken over het algemeen positief over hun ervaringen in het buitenland. Sommigen raden het zelfs aan de onderzoeker aan om als partner mee te gaan naar het buitenland wanneer de gelegenheid zich voordoet.

*“ook iedereen achterlaten en dat was echt drama .hh (.) maar toen we daar kwamen dat is echt zo'n. ja echt een expatgemeenschap natuurlijk d'r is tuurlijk verder niks (0.5) was echt zo'n warm bad we(h)et j(h)e w(h)el je komt daar binnen en mensen gelijk ↑oh ben je nieuw oh kom een keertje koffiedrinken kom een keer langs en ook voor de kinderen die hadden binnen een week allemaal een kinderfeestje want daar komt gewoon de hele klas ((inademen)) (.) en eh dat was echt eh (0.4) eh (.) 't 't was wel wennen aan het klimaat het was natuurlijk heel heet en eh dat je ver weg bent ik heb het ook wel af en toe moeilijk gehad maar (.) zeker omdat als de kinderen op school zaten en [naam] was aan het werk en dan. zit je daar (0.5) en ga je maar weer koffiedrinken en dan ga je maar weer .hh dus dat was in het begin af en toe best wel is lastig .hh maar in principeh was het wel eh niet omdat je je eenzaam voelt ofzo (.) sommige mensen doen daar heel erg hun best eh eh (0.3) om van alles te organiseren of om iedereen erbij te betrekken of je welkom te heten dat was heel eh (0.3) heel erg leuk ja”*

(Informant 9, rr. 196-209)

Ook spreken de informanten over minder positieve ervaringen, zoals onveiligheid, viezigheid en ervaren moeilijkheden op een compound.

*“(0.9) nou en in t begin vond ik ook wel (.) in [plaats] eig- eh grote cultuurshock e:eh (0.9) vond k nog niet zo zeer eh qua qua wonen en (.) in t eh eten en leven en zo vond ik eigenlijk wel leuk want je leeft in de tropen en (.) je hebt allemaal eten en .hh (.) ik vond de mensen prachtig om te zien en de kleding en eh al (0.3) geweldige sieraden die zij maken en (0.3) dat vond ik héél indrukwekkend vond ik eigenlijk alleen maar leuk dus je dus (.) nou van die kant uit bekeken had je eigenlijk steeds een vakantiegevoel (0.8) vond ik maar aan de andere kant omdat Nigeria echt heel (0.4) bedreigend is: en eh (0.5) je maakt gewoon héél veel mee we hebben echt gewoon (0.4) met (.) met vrienden of kennissen echt dingen meegemaakt ehm .hh (.) de vader van kinderen (.) die ik (.) op school had eh vier kogels in z’n lijf (.) eh.hh heeft et net overleefd maar kan nooit meer werken (.) een man van drieëndertig (.) met met drie kinderen had ie ((inademen)) weet je wel dus et (.) et is echt bedreigend snap je (0.9)”*

(Informant 5, rr. 92-104)

Doordat in de topiclist en tijdens alle interview (6.1) gestuurd is op het vertrek naar en het verblijf in het buitenland is de frequentie van voorkomen (n=8) alleen niet voldoende om dit onderwerp als mogelijke nieuwe factor van invloed op de re-entry te beschouwen. Daarnaast is het soort uitingen geschaard onder ervaring in het buitenland zeer breed. Wel lijkt bij dit onderwerp sprake te zijn geweest van spreekdwang (6.1), in bovenstaande transcriptfragmenten is namelijk te zien dat de informanten breed uitmeten over het onderwerp. Daarnaast lijkt er enige overlap te zijn tussen deze uitingen en uitingen geschaard onder de factor betreffende het sociale leven in het buitenland (6.1.2).

Dankzij de spreekdwang die opgetreden lijkt te zijn en de overlap met een bevestigde factor uit de literatuur in combinatie met de mate van voorkomen ondanks de invloed van de onderzoeker, maakt dat ervaring in het buitenland een nieuw geformuleerde factor van invloed op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate lijkt te zijn.

Onder het onderwerp dagbesteding zijn verschillende zaken ingedeeld, namelijk: informanten die voor zichzelf zijn begonnen (n=3), hebben gewerkt (n=3), een studie hebben gevolgd (n=4), voor de kinderen hebben gezorgd (n=2), verbouwd hebben (n=1) en vrijwilligerswerk hebben gedaan (n=4). Daarbij is geen onderscheid gemaakt tussen uitingen over dagbesteding in het buitenland en bij terugkeer naar Nederland.

*“en dan sta je daar van eh goh heb je een hele lange dag (0.4) dus dat moet je helemaal gaan invullen (1.8)”*

(Informant 2, rr. 70-71)

*“ja (0.7) zeker weten (.) ja: jaja (0.7) ja je kunt eh naja ik heb al lang niet gewerkt en d’r is altijd een reden natuurlijk om eh om op te staan want je hebt een gezin (0.7) maar ik denk dat hijg nou van de mensen die teruggekeerd zijn is d’r één: aan het werk (0.4) de rest niet die hebben allemaal gezegd van nou (0.8) als d’r wat op m’n pad komt is t leuk maar ik besteed mijn tijd aan m’n gezin (1.1) en ehm: (1.5) ja als er als er bij mij wat langs komt want ik eh ja we hebben een hond (.) dus eh fulltime werken zit er ook niet in (0.3) wil ik ook niet want ik wil er omdat mijn man heel veel reist (.) wil ik er gewoon zijn voor de kinderen (.) maar zo drie vier ochtenden in de week iets doen (0.9) leuk en als dat wat anders is dan e:eh medisch secretaresse vind ik t ook prima (1.0) eventueel vrijwilligerswerk (0.4) zoiets (0.7) en ik zal wel iets vinden (.) dat eh (.) daar twijfel ik niet aan (2.4)”*

(Informant 1, rr. 443-454)

*“maar goed (.) dus (.) ik zeg niet dat ik altijd een carrière heb gehad ik heb wel altijd heel sterk het gevoel gehad .hh (.) dat ik moest werken (.) dat ik voor mezelf iets doet”  
“je hebt wel iets gedaan ja (.) ja (.) een bezigheid”  
“ja (.) dat ik het zelf (.) ei- eigen collega’s had m’n eigen vrienden m’n eigen verhalen m’n eigen (0.5) dingen op aan t zetten was want (.) ja (.) de maar ja dat heeft”*

(Informant 3, rr. 780-783)

*“.hh e:ehm (0.7) maar (.) ik denk wel dat ik een beetje een een andere positie heb gehad dan heel veel shellvrouwen omdat ik meteen werk heb gehad (0.8) dus ik kon meteen aan de gang want ik zit in het onderwijs (.) dus ik had ook meteen een baan (.) als lerares dus dat natuurlijk heel makkelijk (0.9)”*

(Informant 5, rr. 57-60)

*“ik heb toen in [plaats] al workshops gegeven ik ben ((inademen)) ja hele andere kant uit gegaan ik heb oorspronkelijk bedrijfskunde gestudeerd en een soort culturele antropologie nog (0.9) maar daar kon je eigenlijk nooit ehm (0.4) echt een baan in vinden ja dat was echt van negen tot vijf .hh bij banken of verzekeringsmaatschappijen maar dat was moeilijk te combineren toen ben ik (0.6) soort handenarbeidshuf eh dat soort .hh opleiding gaan volgen (1.1) ik mij op de creatieve kant een beetje gestort (0.8) en dat was eh heel veel landen was dat echt wel veel .hh (.) nou ik ben workshops gegeven voor kinderen voor vrouwen en nu ga ik dat een beetje meer .hh (.) weer opstarten (0.6) dus ehm (0.4) ja dat was voor mij altijd heel fijn dat ik iets voor mezelf had soms dan deed ik helemaal niks mee en soms deed ik wat meer mee hoor afhankelijk van eh (0.4) maar net waar je woonde en hoe oud de kinderen waren en ja ((inademen)) andere dingen waren maar dat scheelde wel dat je dus niet zo afhankelijk bent van al die ja van heel veel andere mensen of dat je (0.6) ja dat je toch wel iets hebt wat je heel leuk vindt waar je (1.6) ja gewoon je eigen ding kan doen en ehm (0.3) tenminste ik eh wel (0.9)”*

(Informant 7, rr. 234-249)

*“toen gingen we naar [plaats] naar [plaats] (0.6) en e:eh (0.5) nou van te voren dacht ik ook van nou leuk ga ik naar [plaats] ga ik gelijk zelf een baan zoeken maar dat viel d’r heel erg tegen want je kan daar gewoon (.) bijna geen niks (.) geen baan vinden d’r is daar niet veel werk (.) zat in de olie-industrie en ik had industrieel ontwerpen gedaan (0.4) is daar niet (0.5) plus je bent toch een buitenlander had ik ook niet geda- gedacht je bent binnen de Europese Unie dus (.) maar dat (.) zo werkt t toch niet zo goed dus valt toch tegen (0.6) dus eh toen ben ik da uiteindelijk daar gaan studeren nog een jaar een master gaan doen en op de gaan werken ook en begonnen met de eh PhD”*

(Informant 9, rr. 7-15)

*“en d’r was altijd wel iets een een molen bouwen of eh of op school eh een moestuintje aanleggen of (.) eh plankjes timmeren of wat is dat hier ja de hier (.) niemand (.) zit om om je op je te wachten (1.5) dus dan probeer ik die heil probeer ik dan bij deh de moeders te zoeken als die wat eh (1.4) gemaakt of bebouwd willen (1.7)”*

(Informant 10, rr. 569-573)

Ook noemen veel informanten (n=4) het vinden van een dagbesteding als advies aan anderen die terugkeren.

*“Nejejejeju (.) jebeje nee dat denk ik niet j-je bent je land uit (0.5) en je moe je moet gewoon helemaal opnieuw wennen weer (.) en e:eh (.) nou ja goed eh (.) ja het enige wat ik kan zeggen is eh zorg dat je actief word dat je dat je iets doet sluit je aan bij een vereniging eh (0.6) ga je ga iets doen waar menseh (.) die soortgelijke dingen doen die jij doet e:ehm (0.4) tt (.) nou ik denk dat dat de enige manier is om snel eh sneller weer eh in je land te wennen want (0.7) voor de rest “*

(Informant 4, rr. 287-292)

De dagbesteding is een onderwerp dat in alle interviews met Nederlandse partners van corporate repatriates aan bod komt (n=8). In vijf interviews heeft de onderzoeker gevraagd naar, doorgevraagd over of gestuurd op dit onderwerp. Uit de fragmenten blijkt dat ook bij dit onderwerp de uitingen die eronder geschaard zijn door de onderzoeker, uiteenlopend zijn. Desondanks lijkt hier wel sprake te zijn van een factor van invloed op de re-entry. De informanten hebben het namelijk specifiek over de rol en invloed van een dagbesteding tijdens het buitenlandverblijf en bij terugkeer.

### **Vaak voorkomend**

Wat betreft de reden voor terugkeer hebben drie van de informanten een positieve houding. Drie van hen noemt de kinderen de middelbare school in Nederland laten doorlopen als de voornaamste reden om terug te keren.

*“en de reden dat wij teruggegaan zijn naar Nederland is omdat de oudste toen twaalf was (0.5) en wij van mening zijn dat je et voortgezet onderwijs onderwijs zonder onderbreking moet volgen (.) en dat is natuurlijk niet mogelijk eh als je steeds iedere drie vier jaar moet verkasseh (1.0) en ehm (0.4)”*

(Informant 1, rr. 67-70)

*“(1.7) maar de de grootste eh:m (0.5) de factor waarom we dus hebben gekozen om terug te gaan was dus de:eh (.) om stabiliteit een stabiele plek zeg maar te creëren voor de kinderen (0.9) omgeving waar ze gewoon in ieder geval een paar jaar kunnen blijven dat ze vriendschappen kunnen opbouwen en niet eh (0.3) continu elk jaar afscheid hoeft te nemen want het verloop op die internationale school is heel hoog (.) het is ene kant voordeel dat ze d'r snel eh ja vrienden maken en dat 't (1.2) heel normaal is om overal gewoond te hebben je bent echt absoluut niks bijzonders andere kant is dat ze ook (0.5) ja zich minder snel hechten en ehm (0.6) ja word oppervlakkiger dat is is persoonlijk (0.6) maar dat ze dus je leke kerstvakantie en zomervakantie zijn er afscheid- eh (1.1) eh ja dat is op een gegeven moment ook iets waarvan je denkt wil ik dat wil ik zo eh eh:m (0.8) dat aan mijn kinderen meegeven wil ik dat zelf (1.3) dus eh dus daarom zitten we nu weer hier (0.6)”*

(Informant 7, rr. 139-151)

*“(0.4) wij hebben op een gegeven moment eh (.) eh (.) gezegd tegen mekaar de kinderen als ze naar de middelbare school gaan .hh moet je niet met ze blijven sleuren (0.5) want die kinderen raken helemaal ontaard (0.5) en dat hadden wij natuurlijk”*

(Informant 3, rr. 337-339)

Ook noemen de positief gestemde informanten de (on)veiligheid op de posting als reden voor terugkeer. Verder hebben twee informanten een negatieve houding ten opzichte van de terugkeer. Hiervan beschouwt één zichzelf niet als repatriate en kwam terug naar Nederland voor het werk van de partner en de studie van de kinderen. De andere informant met een negatieve ervaring moest terugkeren naar Nederland door het pensioen van de partner die in dienst was van Shell. Deze informant noemt de reden voor terugkeer naar het vaderland specifiek als van invloed op de re-entry, net als drie informanten met een positieve ervaring.

*“enen heb je nog steeds (.) je zeg je geeft aan dat je nog steeds het idee heb van eh k kan hier niet aarden komt dat ook omdat t geen eh (0.5) eh (.) kEUze was om terug te gaan”  
“(0.9) jah nou waarschijnlijk wel (.) ik bedoel da- daar begin je natuurlijk mee he van eheh je moet (.) eneeh das natuurlijk nooit leuk als je iets moet (0.4) tt maar goed je je legt je d’r bij neer (0.7)”*

(Informant 4, rr. 149-153)

De reden voor de terugkeer naar het vaderland komt in vijf interviews voor, waarvan er in twee beïnvloeding door de onderzoeker heeft plaatsgevonden (6.1). Inhoudelijk hebben vier informanten het expliciet over de invloed van de reden op de re-entry. Opvallend is dat de twee informanten die niet graag teruggekeerd waren en ook niet echt een keuze hadden een meer negatieve houding hebben ten opzichte van de terugkeer, terwijl de informanten die graag terugkwamen naar Nederland een positievere houding hebben. Om deze redenen lijkt in de interviews naar voren te komen dat de reden voor terugkeer van invloed te zijn op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate.

In de interviews wordt door zes informanten gesproken over de waardering voor de terugkeer, waarvan er bij twee naar gevraagd is (6.1). Bij nog één andere informant is er gestuurd op de waardering door de onderzoeker, maar deze is daar niet verder op ingegaan. De zes informanten geven uiteenlopende waarderingen van zeer positief tot zeer negatief. Twee informanten uiten een negatieve waardering over de terugkeer. Beiden wilden eigenlijk liever niet terug naar Nederland en waren ten tijde van het interview niet gelukkig met de beslissing.

*“ze zeggen meestal van (0.3) three out of four (.) de kids en m’n [naam] hebben het naar hun zin (.) en ik moet nog drie jaar”*

(Informant 10, rr. 560-561)

*“(0.6) t was vroeger ook zo maar het is alleen maar erger geworden (.) iedereen heeft ha:ast (0.5) ee:ehhm (0.5) ze zijn niet beleefd ss ze zijn onbeschofte: hm (.) als je op de weg rijdt dan word je bijna van je sokken gereden omdat ze je constant snijden en eh je op zitten te jagen en (.) ik denk van joh (.) is normaal .hh sta je op een parkeerplaats draai wil je achteruit uit parkeren (0.9)nou dan gaan ze nog even op z’n snel achter je langs want ze geven je gewoon de kans niet nou als je dat in [plaats] doet echt (0.4) ze zien dat je eh m-net je richtingaanwijzer uitsteekt ze stoppen voor je ze laten je rustig doorgaan (.) eneeh (.) we zij-veel beleefder allemaal ze zijn gewoon daar gewoon ((inademen)) dat is zo’n een da k denk dat ja is gewoon een honderd procent verschil met wat je hier hebt (.) is eh (0.4) dus wij ergeren ons de hele na niet de hele dag want w:e hebben mooi huis we hebben een mooi huis gekookt inmiddels in Nederland (0.7) en eh daar hebben we t ook best naar ons zin hoor (0.6) ma:aar (0.6) eh de Nederlandse mentaliteit bevalt ons niet en het Nederlandse weer bevalt ons dus nog steeds niet (.) hahehi ((lachen))”*

(Informant 4, rr. 155-168)

Twee andere informanten geven aan de terugkeer heel moeilijk te hebben gevonden, ondanks dat ze inmiddels blij zijn met de keuze en hun weg hebben gevonden.

*“ehm (0.5) ja (0.3) en daar had ik zelf ik moet zeggen ik heb ehm (.) denk ik meer moeite gehad met het terugkomen dan met het gaan (0.3) dus das eigenlijk heel gek he (0.4)”*

(Informant 5, rr. 222-224)

*“(1.2) ja wij hebben het ervaren als één van de moeilijkste (0.3) ja (0.4) jah (1.0)”*  
(Informant 1, rr. 16-17)

Weer twee informanten zijn positief over de terugkeer. Zij wilden graag terug naar Nederland en waarden de terugkeer dan ook positief.

*“omdat ik zo sterk terug wilde (0.8) had ik toch wel eh ik vind het echt wel heerlijk hier een beetje op de fiets overal rond eh fietsen (1.1)”*  
(Informant 7, rr. 420-421)

Net als bij de reden voor terugkeer lijkt hier sprake te zijn van invloed van de waardering van de terugkeer met ervaren moeilijkheden. Ook hier hebben de informanten die de terugkeer negatief waarden een negatieve ervaring, terwijl informanten met een positievere waardering een positievere ervaring hebben. Hier lijkt dus te gelden dat hoe positiever de waardering, hoe makkelijker de re-entry verloopt.

Het laatste aanvullende onderwerp dat door vijf, zes of zeven informanten is genoemd in de interviews is de cultuurshock (n=7). Hieronder vallen zowel het meemaken van de cultuurshock en het wennen in het buitenland, genoemd door zeven informanten, en bij terugkeer naar het vaderland, genoemd door zes informanten.

*“dan kom je terug in Nederland en dan ko- is de shock ook heel groot (.)”*  
(Informant 5, rr. 179)

*“(1.0) ja die ehm (.) ja dat dat is echt wel en dat heb ik van meerdere gehoord want er gingen op dat moment een heleboel mensen die wij kenden ook terug om dezelfde reden naar Nederland ((inademen)) ja dat is een schok (0.6)”*  
(Informant 1, rr. 98-100)

*“ok (.) dus de eerste keer terug uit eh bui- buitenl-land was schokkend om weer terug in je eigen land te zijn was echt wennen dat was net alsof je weer in een posting zat (0.6)”*  
(Informant 2, rr. 319-321)

Eén van de informanten trekt bij dit onderwerp de vergelijking met het wennen in het buitenland, waaruit blijkt dat de shock bij vertrek en terugkeer vergelijkbaar is.

*“nemen (.) ja maar dat is dus heel maf ja dus t is het kost heel veel tijd om te wennen daar en (( )) omdat het zo anders is (0.5) kost ook wel tijd heel veel tijd om hier te wennen want je (0.5) als je die auto in stapt dan in Nederland (.) dan kijk je ook (.) achterom en links of er geen mensen zijn die dan tegelijkertijd met jou in de auto dus heel van die rare dingen (1.4) ja”*

(Informant 7, rr. 694-698)

Punnett (1997) noemt hulp bij omgaan met de cultuurshock voor de partner, wat kan betekenen dat cultuurshock van invloed is op de re-entry. Als aanvulling op de factor van Punnett (1997) lijkt de cultuurshock een factor van invloed te zijn op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate. Dit door de frequentie van voorkomen (n=7) zonder dat er naar gevraagd is (6.1) en dat de uitingen in relatie tot moeilijkheden bij terugkeer betreffen.



### Weinig voorkomend

Hoewel er volgens de literatuur wel meerdere factoren zijn die over verwachtingen gaan (3.2; 3.3), hebben deze geen betrekking op de verwachtingen bij vertrek. In de interviews komt dit onderwerp echter wel een aantal keer aan bod (n=3). Door twee informanten wordt gesproken over de verwachtingen over het leven als partner van een corporate repatriate in het buitenland.

*“daar heb ik de eerste maanden niet gewerkt (0.7) dus toen was ik een echte expatvrouw om t zo maar te zeggen (.) nou dan was ik dus ook echt na eh alle (0.3) in t begin vond ik t GEWELDIG de eerste maanden de koffieochtenden en eh (.) gewoon met m'n kinderen weet je ze waren nog klein [naam] was pas (.) anderhalf (0.5) m'n eigen kinderen naar school kon brengen en e:h (0.5) deel kon nemen aan koffieochtenden aan .hh hockeytoernooien in [plaats] en [plaats] en weet ik wat allemaal niet (.) dat was (.) ontzettend leuk (.) IEEk mE (0.4) maar na drie maanden was ik het spuugzat hihhi en toen eh (0.5)”*

(Informant 5, rr. 73-80)

Uit bovenstaand citaat blijkt dat informant voor vertrek verwachtte volop te genieten van de 'extra' tijd die ze zou hebben als meereizende partner maar dat dit in werkelijkheid ging vervelen. Ook verwachting over de posting en over hoe het daar zal zijn en wat voor land het is, wordt door informanten genoemd.

*“ja daar niet zo heel veel gewerkt heel veel geleerd want dat [taal] eh (1.2) [plaats] ik wist helemaal niets van dat land want mijn ouders hadden altijd gezegd [plaats] dat is de vijand en (0.4) als ze komen dan komen ze in grote getalen dus dat zijn gevaarlijke mensen (0.7) maar (0.3) et tegendeel is waar het zijn hele vriendelijke mensen de [volk] vooral de oude garde het zijn hele vriendelijke mensen die heel erg (0.3) houden van (.) moeder [plaats] (0.3) van de aarde daar (0.9)”*

(Informant 3, rr. 170-175)

Eén van de informanten vertelt over de verwachting aangaande het vertrek en het verblijf in het buitenland.

*“om en dat eh (0.6) sorry hihieheha ja eh dat was eh:h ja natuurlijk tweede keer dat we weggingen (.) dus eh das wel (.) je bent wel wat mee meer van bewust e:eh (0.6) van de verschillen wat dat t eh (.) ja anders zal word eh ik moet zeggen daarheen gaan was eigenlijk heel makkelijk van te voren had ik me dr. best wel druk om gemaakt voor de kinderen ik dacht oh grote overgang ander land en .hht vertrek vers- het vertrek uit Nederland 't afscheid was hEEl moeilijk echt huilen en de kinderen”*

(Informant 9, rr. 190-195)

De verwachting bij vertrek wordt niet door veel informanten genoemd in de interviews. Desondanks lijkt dit onderwerp wel van belang aangezien het wel aan bod komt terwijl er niet naar gevraagd is. Aanvullend op de bereidheid om mee te gaan en de voorbereiding op vertrek (6.2.4) zou de verwachting bij vertrek een rol kunnen spelen bij de re-entry.

Twee informanten spreken in de interviews over de voorbereidingstijd (n=2). Eén informant noemt de tijd die ze hadden om zich voor te bereiden op vertrek naar het buitenland specifiek in het interview en geeft aan dat dat prima was. Een andere informant geeft aan dat het verschil maakt of je tijd hebt of niet, met name in verband met plannen van zaken bij terugkeer naar het vaderland.

*“ja ja als je dus ehm (0.4) het zelf in de hand hebt zeg maar (.) je controle over hebt eh (0.5) ja waar je naartoe kan gaan(.) dat maakt volgens mij wel uit eh (.) hoe je het daarna ook beleeft ((inademen)) je kan beter je kan het gewoon goed plannen van te voren je je hebt tijd eh om eh de verhuisplek of een woning uit te zoeken ((inademen)) dat eh meestal (.) bij sommige bedrijven heb je zelfs maar hoor je het een week van te voren of een dag van te voren .hh (0.3) en dan eh (0.3) dat maakt toch veel uit”*

(Informant 7, rr. 206-212)

Uit het transcriptfragment van het interview met informant zeven lijkt naar voren te komen dat de voorbereidingstijd voor terugkeer naar het vaderland van invloed zou kunnen zijn op de re-entry. Door de lage frequentie van voorkomen van dit onderwerp in de interviews en dat er bij één van de twee informanten die dit onderwerp bespreken is gevraagd naar de voorbereiding voor vertrek in brede zin (6.1), kan dit niet met zekerheid worden gezegd.

Ook trekken vier informanten zelf een vergelijking tussen het sociale leven in Nederland en het buitenland. Hoewel in de literatuur de factor verschillen tussen het vaderland en het buitenland naar voren komt (3.3.4), is dit onderwerp toch los genomen. Dit aangezien het verschil op sociaal gebied heel specifiek is geformuleerd en niet altijd betrekking heeft op het buitenland, maar soms ook op de situatie in bijvoorbeeld een compound. Alle vier de informanten geven hierbij bijvoorbeeld aan dat het in Nederland moeilijker is dan in het buitenland om weer in het sociale leven mee te draaien.

*“eh (0.4) je moet ook wel een zinvolle tijdsbesteding vinden (0.5) en je moet ook wel mensen vinden zeg maar waarmee je die dingen kan delen en dat eh (0.7) dat is in Nederland veel lastiger dan in andere landen daar gaat het veel sneller daar wordt je zeg maar binnen twee weken (0.6) heb je al een borrel gehad en een barbecue bij iemand en dan (0.5) word je bij wijze van spreken uitgenodigd om een keer een weekend eh met z'n allen te gaan kamperen ofzo (1.3) en in Nederland eh gaan daar gaat een jaar overheen voordat je een keer bij de burens ofzo of bij de:eh bij de (.) jah (0.4) dat duurt gewoon veel langer omdat de mensen t veel drukker hebben (1.1) dat is wel iets ehm (.)”*

(Informant 7, rr. 325-333)

Eén informant geeft daarbij aan het sociale leven in het buitenland als expatriate wel makkelijker, maar het ook beperkter te vinden dan het sociale leven in Nederland.

*“het grote verschil (0.3) van in je eigen land wonen (0.3) versus (0.4) als expat (0.4) is dat je hier de vrienden kan uitkiezen (1.0) (0.8) dus hier (0.6) richt je je weer op gelijkgestemden zielen (0.3) waar je in het buitenland (0.7) eh (.) te maken hebt met een eh beperkte groep mensen waar je het mee moet doen (1.2) (0.9) en dat is het grote verschil is hele eh (.) simpele grote verschil (0.6)”*

(Informant 2, rr. 600-605)

Eén andere informant die zichzelf niet als repatriate beschouwd en ook graag weer naar het buitenland vertrekt, geeft aan dat het in het buitenland minder saai is dan in Nederland.

*“vind je vind je het lastiger dan elke andere posting (.) nee saai (.) saai d'r gebeurt niks we hebben geen kinderfeest we hebben geen oranj- (0.5) twaalf mensen uitnodigen komt er eentje komt d'r boven water d'r is niemand zit op je te wachten (0.4)”*

(Informant 10, rr. 552-555)

Ondanks dat dit onderwerp relatief weinig voorkomt in de interviews (n=4) en er in één interview naar gevraagd is door de onderzoeker (Tabel 9), is deze toch meegenomen in de analyse. Inhoudelijk wordt namelijk duidelijk dat het verschil belangrijk wordt gevonden door de informanten en dan met name dat het leven in Nederland moeilijker is dan in het buitenland. Uit de interviews lijkt het verschil tussen Nederland en het buitenland op sociaal gebied dus naar voren te komen als mogelijke factor van invloed op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate.

Verder is voorbereiding op de terugkeer een onderwerp wat in de analyse niet onder een van de bestaande factoren geschaard kon worden volgens de onderzoeker. Hieronder valt het worden voorbereid op de terugkeer door anderen of door de organisatie. Eén van de informanten noemt specifiek dat een goede voorbereiding de terugkeer makkelijker kan maken.

*“(4.4) nou ik denk (.) achteraf wel ik denk dat het best belangrijk is dat mensen (0.7) eh verteld wordt van waar kun je tegenaan lopen (0.3) dat wil niet zeggen dat het zo (.) a bij iedereen is: (0.8) maar ik denk wel dat het belangrijk is dat je voorbereid bent (.) dat je (.) tegen bepaalde:eh dingen aan kunt lopen en (0.6) ja je kunt beter goed voorbereid zijn vind ik dan ehm (0.9) terugkomen en dan d'r tegenaan lopen dan kan t nog gebeuren hoor maar ik denk zeker (.) dat er een bepaald (.) ja een aantal dingen zijn die je gewoon heel makkelijk kunt indammen dan (0.3) ja (0.8) ja (1.4) (3.1) keuze onderwijs:”*

(Informant 5, rr. 387-394)

Ondanks dat er in de topiclist en tijdens de interviews gevraagd is (6.1) naar de terugkeer naar Nederland (n=8) en naar trainingen (n=7), komt dit onderwerp slechts drie keer terug in het corpus. Inhoudelijk geven de informanten wel aan dat een goede voorbereiding op de terugkeer van belang is. Desondanks lijkt dit niet voldoende om te stellen dat dit, aanvullend op de factoren goede begeleiding bij terugkeer, tot een nieuw geformuleerde factor beschouwd moet worden.

In de analyse is ook de fysieke afstand van de locatie in het buitenland tot Nederland als apart onderwerp gecodeerd. Hoewel deze slechts door drie informanten wordt genoemd, geven zij wel aan dat de afstand een emotionele lading heeft wat betreft het onderhouden van relaties.

*“wel emotioneel want je je laat je familie en je vrienden achter (0.9) en in onze tijd was natuurlijk de communicatie nog niet he net als nu wij kunnen elkaar zien (0.4) maar wij hadden gewoon zelfs soms dat de telefoon niet werkte in [plaats] dus je had (0.7) gewoon weken geen contact eigenlijk he dus (.) dan ben je wel ver weg”*

(Informant 5, rr. 88-91)

Eén andere informant spreekt over de opbouw van de fysieke afstand van de postings die zij hebben gehad waardoor het buitenlandverblijf makkelijker werd.

*“we waren nog hartstikke jong natuurlijk (0.7) en eh:m(.) t was een een eh (.) goeie plek (.) om:m (.) te beginnen zeg maar als eh als expat .hh (.) want het was drie uur rijden van waar wij toen woonden in Nederland (0.9) dus op t moment dat we dan een verjaardag hadde:h of een trouwerij wij konden er gewoon bij zijn en dat maakte eigenlijk voor ons de stArt daar wel makkelijk (1.2) .hh (.)”*

(Informant 1, rr. 42-46)

Ondanks dat door de lage frequentie van voorkomen niet gesteld kan worden dat de afstand een rol speelt op de ervaring in het buitenland en daarmee de re-entry, lijkt in de uitingen wel het effect van de afstand op het sociale aspect van het expatleven naar voren te komen.

Tot slot is ook de bespreking van het onvoorspelbare van het expatleven apart gecodeerd. Eén van de informanten geeft aan dat het onvoorspelbare in haar voordeel werkte aangezien zij toe was aan een nieuw avontuur. De andere informant geeft aan dat het lastig is om met die onvoorspelbaarheid om te gaan.

*“wij eh (0.6) wij wisten eigenlijk nooit zo goed van te voren als ja blijf je hier drie jaar vier jaar vijf jaar (.) soms twee jaar dus dat was heel: onvoorspelbaar (0.8) en dat is eh een factor waar ja waar niet iedereen goed mee om kan gaan (1.2) dat is soms als je nou weet ik blijf hier eh drie jaar of blijf hier vijf jaar dan kan je dat ook goed communiceren met je kinderen maar maar dat is soms gewoon niet bekend als een grote reorganisatie of eh ((tegen kind: pak maar wat hoor ja)) ((inademen)) (0.4) dus dat is heel lastig (0.6) ja ik bedoel mm er wordt zomaar weer een jaar aan vastgeplakt en dan moet je al je plannen die je hebt gemaakt die worden dan in de ijskast gezet (0.7)”*

(Informant 7, rr. 113-121)

In de interviews komt naar voren dat er een verband is tussen de onvoorspelbaarheid van het expatleven en ervaring van de informant. Desondanks komt dit onderwerp te weinig voor (n=2), waarbij de interviewer ook één keer het onderwerp heeft genoemd, om een uitspraak te doen over het al dan niet zijn van een factor van invloed op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate.

### 6.3.3 Categorisering mogelijke nieuwe factoren

Uit de kwalitatieve analyse is naar voren gekomen dat er elf mogelijke nieuwe factoren geformuleerd kunnen worden aan de hand van de verhalen van de informanten. Ook deze mogelijke nieuwe factoren zijn onder één van de categorieën (3.3.1) geplaatst. In Tabel 20 is een overzichtelijk van de mogelijke nieuwe factoren per categorie weergegeven.

Nieuwe factoren per categorie	
persoonlijke factoren	waardering terugkeer
sociale factoren	verschil sociale leven in Nederland en buitenland
professionele factoren	-
postinggerelateerde factoren	verwachting voor vertrek
	afstand posting tot Nederland
	onvoorspelbaarheid expatleven
	ervaring in het buitenland
	cultuurshock, moeten wennen
	dagbesteding
	reden terugkeer
	voorbereiding terugkeer
	voorbereidingstijd

Tabel 20: overzicht van de nieuwe factoren gevonden in het corpus per categorie

Uit Tabel 20 blijkt dat er geen mogelijke nieuwe factor geformuleerd is die binnen de categorie professionele factoren geplaatst kan worden. In zowel de categorie persoonlijke als sociale factor is één nieuw geformuleerde factor geplaatst. De factor waardering terugkeer is gecategoriseerd onder de persoonlijke factoren, omdat deze de houding en emotie van de informant betreft. Een mogelijke aanvullende sociale factor is het verschil tussen het sociale leven in Nederland en buitenland die de informanten noemen. Dit aangezien deze factor betrekking heeft op het sociale aspect van het expatbestaan.

De overige negen factoren vallen in de categorie postinggerelateerde factoren. Hiervan heeft de verwachting voor vertrek betrekking op de periode voorafgaand aan de posting. De mogelijke nieuwe factoren afstand posting tot Nederland, onvoorspelbaarheid van het expatleven en de ervaring in het buitenland hebben betrekking op de periode in het buitenland.

Uit de interviews blijkt dat de uitingen geschaard onder de factor cultuurschock en moeten wenen zowel gelden voor de tijd in het buitenland als voor de terugkeer. Ook dagbesteding wordt genoemd met betrekking tot de tijd in het buitenland en de periode daarna. Om deze reden zijn beide mogelijke aanvullende factoren ingedeeld tussen de periode in het buitenland en de periode daarna binnen de categorie postinggerelateerde factoren.

De categorie postinggerelateerde factoren die betrekking hebben op de periode na de posting is aangevuld met de reden voor terugkeer en de voorbereiding op de terugkeer. Hoewel beide factoren al plaats moeten vinden vóór de terugkeer naar het vaderland hebben ze invloed op de manier van terugkeren. Om deze reden vallen ze hieronder.

Tot slot is de voorbereidingstijd ingedeeld bij de postinggerelateerde factoren. Deze heeft echter zowel betrekking op de tijd voor vertrek naar het buitenland en de tijd voor terugkeer naar het vaderland en is om die reden losgeplaatst van de rest van de mogelijke aanvullende factoren die van invloed kunnen zijn op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate, uit dit onderzoek.

#### *6.4 Aanvullende informatie uit corpus*

Naast de factoren uit de literatuur en de aanvullende onderwerpen zijn nog een drietal andere opvallende zaken naar voren gekomen in het corpus. Allereerst is er ook vanuit Outpost een vraag geformuleerd voor de partners van de corporate repatriates. Deze luidt als volgt:

*Beschouw je jezelf als repatriate?*

Deze vraag was opgenomen in de topiclist die de informanten voorafgaand aan het interview hebben ontvangen er is tijdens het interview ook nog specifiek naar gevraagd. Alle informanten beantwoorden deze vraag dan ook gericht. Twee van hen geeft aan zichzelf echt als een repatriate te beschouwen, waarvan één een negatieve houding heeft ten opzichte van de terugkeer en één een positieve houding.

*“ja (0.5) ja absoluut ja (0.7) ja (0.4) jah (0.5) dat zijn we natuurlijk ook ja”*  
(Informant 4, rr. 299-301)

*“ja (.) (1.0) exexpat (0.7) een ech- ik ben wel een echte exexpat ja (.)ja”*  
(Informant 2, rr. 434-435)

Ook zijn er drie informanten die zichzelf wel als repatriate beschouwen, maar het nodig lijken te vinden een verklaring te geven waarom.

*“(1.3) jawel dat ben ik wel hoor (.) ja (1.6) ja en we zijn wel echt eh (1.7) ja we hebben toch wel twintig jaar zeg maar gereisd eh (1.2) want we wisten eigenlijk altijd al (0.7) ja een echte:h repatriate wat ik weet niet wat de definitie is is dat (0.4) moet je daarvoor een bepaald minimum aantal jaren in het buitenland zijn geweest of”*

*“ja tussen de eh drie en vijf dus dat haal je wel hi (.) ja ne:e niet per sé maar t is meer meer ook een gevoel van ja heb je wel echt het idee dat je (0.6) e:hm (0.6) terug bent naar Nederland en gere-integreerd of is het eigenlijk een (.) een”*

*“ja (0.5) (0.5) maar niet eh aangesloten of e:h (1.0) nee het is wel echt terug naar Nederland eh maar je je ziet”*

(Informant 7, rr. 387-396)

*“(0.7) nou (0.5) weet je ik ben wel een Nederlander die vijftien jaar in het buitenland heeft gezet enen repatriated is zeg maar he ik ben teruggekomen naar Nederland (0.4) met het idee om hier te blijven (0.3) dat eh (0.3) ja (0.3) dus ik ben een repat (1.8) ja ik heb in de afgelopen vier jaar zoveel geleerd over”*

(Informant 3, rr.455-461)

*“e:eeh ik denk et wel (0.5) zeker omdat wij eh voor ogen hebben (.) ze moeten allebei door het middelbare onderwijs wat betekent dat wij vanaf nu nog zEker (.) vijf jaar hier zitten (1.1) en ehm (0.3) ja wat wat de tijd dan brengt weet niemand natuurlijk het kan zijn dat ook de jongste direct gaat studeren (.) en wij kiezen voor weer een plek buiten (1.3) en misschien tegen die tijd ehm (0.7) denk je nou k kan die kinderen toch nie alleen lateh ik noem maar iets (0.7) maar op dit moment ben ik wel iemand die als een repatriate hier is ja (1.2) (0.4) ‘t is terug ja (0.4)”*

*“je ziet ‘t niet als een (.) nieuwe uitzending t is echt (.) terug”*

*“d’r zijn mensen die hier dan naja omdat t moet omdat er niks anders was hier voor vier jaar zich vestigen (0.5) maar die (0.6) e:eh ze gaan daar dan ook anders denk ik mee om want ze weten er is weer een eind (0.3) want d’r zijn natuurlijk zat mensen die niet terug willen in verband met belastingklimaat laten we eerlijk zijn (0.4) hihi genoeg die zeggen van (.) ‘t is heerlijk (.) ergens anders schijnt iedere dag de zon en ik betaal geen belasting das de reden dat mijn kindertjes op kostschool zitten .hh en ik lekker buiten blijf (0.8) en ehm (.) maar ik geloof wel dat onze s zeker als je d’r voor kiest voor die middelbare school zo te doorlopen (0.4) ja dan eh als je zeker hier tien twaalf jaar blijft dan eh ben ik wel een eh repatriate ja (1.5)”*

(Informant 1, rr. 541-559)

Eén informant zit zijn tijd in Nederland uit en wil daarna weer het expatleven in. Het gegeven antwoord is dan ook niet verwonderlijk.

*“ik denk dat ik me ver- verzet tegen het feit dat ik repat ben (1.6)”*

(Informant 10, r. 769)

Verder zijn er twee informanten die zichzelf ‘gewoon’ als Nederlander beschouwen, maar dan met wat extra verhalen en ervaringen. Zij zien zichzelf dus ook niet als een echte repatriate. Beide informanten zijn wel positief over de terugkeer.

*“(1.9) ne:e ik ben toch wel echt Nederlands geloof ik (0.6) ja (1.2) ja (1.3)”*

(Informant 5, rr. 361-363)

*“(.) nee niet echt nee NOU nee zo bedoel ik nee gewoon Nederlander nee ik h ik heb ook niet echt jah (0.5) ja misschien wel repatriate dan maar ik ik voel me nie heel anders dan dan andere mensen die eh nie nooit weggeweest zijn nee dat went wel snel weer t enige is je hebt natuurlijk wat meer verhalen (.) moet je af en toe een beetje voor opletten hihi .hh dat je niet heel de tijd begint over je tijd in het buitenland maar das tuurk lastig want das tuurk wel groot deel van je leven geweest (0.4) maar ik voel me niet anders voor de rest eh (0.4) dan eh de mensen die niet weggeweest zijn hoor (.) \*nee (0.6) waarschijnlijk ben ik wel anders geworden dan als ik nooit weg geweest was maar (0.4) nee nee”*

(Informant 9, rr. 317-327)

Bovengenoemde vraag met bijbehorende antwoorden geeft inzicht in hoe de informant zichzelf ziet. Hoewel uit de literatuur is gebleken dat binding met het gastland en daarbij de vervreemding van de heersende cultuur in het vaderland voor problemen bij terugkeer kan zorgen (Alserda, 2011; von Eije, 2013; Cox, 2004; Maybarduk, 2008), evenals veranderingen van het individu en van het vaderland (Sussman, 1986). Dit in combinatie met eerdere resultaten uit het eigen onderzoek betreffende de persoonlijke verandering en culturele identiteit (6.2.1), maakt dat ook de manier waarop de repatriate zichzelf beschouwt een rol lijkt te kunnen spelen bij de re-entry. Echter lijkt dit niet uit de antwoorden en aanvullende uitingen naar voren te komen en is de mate van voorkomen niet relevant aangezien er specifiek naar is gevraagd. Desondanks is het zelfbeeld van de informanten wat betreft hun re-entry interessant.

#### 6.4.1 Kinderen en Nederlandbeeld

Naast de aanvullende onderwerpen zoals besproken in 6.3 zijn in de analyse nog twee andere thema's naar voren gekomen. Zowel het onderwerp kinderen als het beeld van Nederland en Nederlanders komt veelvuldig voor in de interviews, zie Tabel 21.

Informanten	I1	I2	I3	I4	I5	I7	I9	I10	Totaal
kinderen	12	13	8	9	17	15	5	18	8
beeld Nederland en Nederlanders	5	14	4	8	17	4	6	1	8

Tabel 21: aantal keer dat thema's voorkomen in de interviews.

Het onderwerp 'kinderen' is al eerder besproken, namelijk in relatie tot de factor betreffende ervaren problemen met gezin bij terugkeer (6.2.4) en de factor betreffende dagbesteding (6.2.2). Naast deze twee factoren worden kinderen door de informanten vaker en in relatie tot zeer uiteenlopende zaken genoemd. Zo spreken de informanten bijvoorbeeld over moeilijkheden die één of meer van hun kinderen hadden met de terugkeer naar Nederland, de voor- en nadelen van het expatbestaan voor de kinderen, de geboorte van hun kinderen, het onderwijs van de kinderen, taalvaardigheid van de kinderen en dat het internationale blijft trekken.

*“en verder (.) eh:m (2.4) et hangt er natuurk ook van hoe oud de kinderen zijn maar wat ik (0.5) wat ik verder zelf vin (.) is (.) eh (.) ga d'r nou echt niet vanuit dat kinderen flexibel zijn dus dat het makkelijk voor ze is (.) daar word ik altijd een beetje (.) pissig van (.) ach kinderen zijn zo flexibel denk ik nee da- (.) daar mag best meer aandacht aan gegeven worden (0.9) maar dat is dus meer hoe je met de kinderen omgaat (2.1)”*

(Informant 2, rr. 681-686)



*“ehm (.) toen zijn we ehm (.) een jaartje terug geweest in Nederland dus na na ruim tien jaar zijn we (.) een klein jaartje terug in Nederland geweest dat was heel .hh moeilijk voor de kinderen (0.5) want die hadden nooit in Nederland gewoond en die kwamen opeens eh .hh in een land waar wij zeiden oeh leuk he dan gaan we nu fietsen en alles mag en (.) die konden helemaal niet fietsen (.) tenminste goed fietsen konden ze niet want (0.5) je fietste daar niet naar school je wandelde naar school (0.6) ehm (.) dus dat was die vielen op over elk boomtakje zeg maar op het fietspad vielen ze in Den Haag om (0.3) maar goed dat was ook een hele steile leercurve dus die hadden dat eigenlijk ook snel te pakken (0.7) en eh:m (0.3)”*  
(Informant 3, rr. 143-151)

*“het .hh ja tt dus ja dat dat dat dat zijn de bijzondere dingen van het expatleven he dat je ja jeje he (.) je familie wordt groter zal ik maar zegge .hh (.) jah (.) en ‘t is triest dat je steeds meer afscheid moet nemeh (0.4) want dat is niet leuk en dat geldt zowel voor ons als voor de:eh voor de kinderen eeh die hebben ook natuurlijk vrienden waar ze constant afscheid .hh afscheid van moeten nemen (.)”*

(Informant 4, rr. 432-436)

*“(1.1) dus eh en das best lastig want ehm (1.5) ja eh wat heel lastig is om bijvoorbeeld een basisschool te vinden (0.4) want (0.5) die eh als je kinderen dus eh een bepaald moment op bepaald moment instromen zijn alle basisscholen vol .hh (.) in het westen (0.6) kan je gewoon honderd bellen en je wordt er misschien voor een uitgenodigd maar dan zeggen ze ja hij heeft nog een wachtlijst dus dat is heel lastig maar dat moet je toch zelf doen ehm (1.1) of je moet er al een”*

(Informant 7, rr. 527-532)

*“dacht we gaan gewoon terug (.) en dat (0.4) is ‘t .hh maar dat viel toen toch wel tegen (0.9) zowel voor de kinderen we de oudste was vier (.) en ik dacht die is nog heel klein en (.) maar die heeft het hEEl moeilijk toch gehad op school ook een half jaar lang denk ik wel echt eh best wel problemen (0.6) dat ze: ze sprak toch eigenlijk beter Engels dan Nederlands (0.4) plus dat ze in Londen op een schooltje zat met vijftwintig kinderen en vijf juffen en in Nederland kom je in een klas van dertig met één juf (0.7) héél anders (0.5) dat wordt als je expat bent wordt de school natuurlijk allemaal betaald dus je hebt allemaal privéscholen ((want eh)) en dat is in Nederland natuurlijk niet en das ook niet erg maar dat is wel een hele grote overgang en dat heb k eigenlijk niet zo gerealiseerd ik dacht ze is nog klein ze past zich wel aan maar dat was toch wel heel lastig (0.5)”*

(Informant 9, rr. 51-61)

Alle informanten die aan dit onderzoek hebben meegewerkt hebben één of meer kinderen. Dat maakt het niet heel verwonderlijk dat in alle interviews kinderen minimaal één keer besproken worden. Wel is het opvallend dat in alle aspecten van het expatleven en de terugkeer kinderen genoemd worden door de informanten. Aansluitend op de gemaakte opmerking bij de factor ervaren problemen met het gezin (6.2.4), lijkt ook hieruit naar voren te komen dat niet alleen de re-entries van de partners op elkaar van invloed zijn, maar dat ook de re-entry van de kinderen van invloed is op de re-entry van de partner van de corporate repatriate.

*“als als mijn eh (.) bijna zeventienjarige die nu gewoon heel ongelukkig is (.) maakt dat ook ((indruk)) op mij (.) dat is gewoon (0.3) ja vervelend (.) dat je (0.3) je wil dat dat (.) ze gelukkig zijn (0.3)”*

(Informant 2, rr. 367-369)

Tot slot komt het beeld van de informanten over Nederland en Nederlanders veelvoudig voor in het corpus. Vier van de acht informanten hebben over het algemeen een positief beeld van Nederland en Nederlanders.

*“ik moet wel zeggen (.) dat op t moment dat de dingen eenmaal als je eenmaal (.) aangemeld bent zeg maar (0.6) dan heeft Nederland het wel goed voor mekaar (0.9) tt je komt automatisch in het systeem van de SVB en eh dat betekent natuurlijk ook dat je belasting moet betalen maar ook dat je .hh e:eh automatisch de formulieren binnen krijgt voor de kinderbijslag (0.7) ehm: naja op t moment dat je in de gemeente bent aangemeld dan komen ze d’r achter hé die heeft geen Nederlands rijbewijs dan ((inademen)) dus d’r d’r is t nodige goed geregeld”*

(Informant 1, rr. 113-119)

*“ en eh en misschien dat het door de economische crisis maar (0.4) het lijkt wel of de mensen ook gewoon vriendelijker geworden zijn (0.6) als je nu in wi- winkels komt (.) je hebt gewoon service ja dat (0.4) dat klinkt weer een beetje banaal maar na Amerika weet je wel dat is (.) het serviceland nou ik weet niet of je d’r wel is geweest ben maar (0.4) ‘k bedoel (1.1) de middle name is service he (1.4) eh (0.3) en eh (0.5) maar de mensen hier (.) ja dus eh (0.3) we vinden ze en dat zeggen we alle vier het lijkt wel gewoon of Nederlanders vriendelijker zijn geworden (.) ja (0.7)”*

(Informant 2, rr. 326-333)

Twee van de acht informanten hebben een negatief beeld van Nederland en Nederlanders. Opvallend is dat beiden eigenlijk liever niet waren teruggekeerd naar Nederland. Eén van hen beschouwt zichzelf ook niet als repatriate.

*“(0.4) maar de wereld is zo mooi (.) en Nederland is zo saai (.) ik ga graag weg (2.5) amen”*

(Informant 10, rr. 456-457)

*“(0.4) tt maar goed je je legt je d’r bij neer (0.7) maar de eh mentaliteit van de Nederl↑anders die staat me helemaal niet aan (.) dus (0.8) ja daar heb ‘k (0.6) ‘t was vroeger ook zo maar het is alleen maar erger geworden (.) iedereen heeft haaast (0.5) ee:ehhm (0.5) ze zijn niet beleefd ss ze zijn onbeschof e:ehm (.) als je op de weg rijdt dan word je bijna van je sokken gereden omdat ze je constant snijden en eh je op zitten te jagen en (.) ik denk van joh ( ) is normaal .hh sta je op een parkeerplaats draai wil je achteruit uit parkeren (0.9) nou dan gaan ze nog even op z’n snel achter je langs want ze geven je gewoon de kans niet nou als je dat in Amerika doet echt (0.4) ze zien dat je eh m-net je richtingaanwijzer uitsteekt ze stoppen voor je ze laten je rustig doorgaan (.) eneeh (.) we zij- veel beleefder allemaal ze zijn gewoon daar gewoon ((inademen)) dat is zo’n een dak denk dat ja is gewoon een honderd procent verschil met wat je hier hebt (.)”*

(Informant 4, rr. 153-164)

Twee informanten laten in het midden positief of negatief te zijn over Nederland en Nederlanders.

*“(0.4) maar dat vind ik wel ik vind wel we eh we we denken ook wel altijd dat we heel erg onze mening moeten laten horen als Nederlander (1.1) dat dat beeld heb ik wel van ons land (0.4) ((dat de)) (0.4) buitenlanders zeggen ook he dat wij best wel (0.8) eh (0.8) die hebben best wel moeite met onze directheid (.) wij zijn wij Nederlanders zijn ook bekend in het buitenland als zijnde heel direct (0.7) en ehm (.) dat kan een voordeel zijn maar soms zijn we ook te direct (.) jah ik heb dat zelf ook wel ervaren (0.7)”*

(Informant 5, rr. 278-284)

*“ja (0.3) en niet dat ik nou opeens alles van Nederland zo slecht vind hoor helemaal niet .hh maar maar je kijkt opeens wel eh ja d’r vallen dingen op waarvan je denkt oh ja die samenleving waar ik zo aan gewend was en eigenlijk als je in t buitenland woont dan zie je daar dingen die niet leuk zijn en dan ga je Nederland een beetje ophemeleh (0.3) en als je dan weer terugkomt dan denk je oh nou zo zo perfect is t hier eigenlijk ook weer niet Londen”*  
(Informant 9, rr. 162-167)

Verder hebben vijf informanten het specifiek over een veranderde kijk op Nederland, waarbij sommigen aangeven dat dat veroorzaakt is door hun verblijf in de verschillende landen.

*“maar ik vond wel de tweede keer terugkeren veel makkelijker dan de eerste keer (.) toen we vanaf Londen kwamen had ik me echt ik had mezelf er ook op verkeken ook dat je zelf verandert (.) omdat je dus inderdaad .hh (0.4) \*jah (0.6) ja blik op de wereld verandert tuuk toch als je in een ander land woont ja (.) je ziet opeens ook dingen dus inderdaad die niet leuk zijn aan Nederland (.) terwijl je daarvoor is t toch gewoon zo daar denk je helemaal niet over na dat mensen misschien bot zijn of eh inderdaad op (.) bij de:eh (0.6)”*  
(Informant 9, rr. 125-131)

*“(0.5) ehm (0.9) eh (0.6) ik ehm (0.5) Nederland is ongelooflijk veranderd natuurlijk (0.4) eh maar ik ben ook ongelooflijk verandert (0.4) dus ja (0.3) (0.9) m’n beeld van Nederland (.) ik vind Nederland eh (0.5) een heerlijk land (.) ja en .hh ik ben blij dat wij in Nederland zo goed zijn voor onze mensen bijvoorbeeld (0.4) dat is een dat is een absolute leerles voor al die landen waar wij gewoond hebben (0.3) de rechten van gewoon van oudere (0.5) eh (0.3) rechten van mensen et et (0.4) mensen hebben een enorm fijn leven in Nederland als je het vergelijkt met alle andere landen waar wij het zijn er maar drie (.) maar (.) echt waar (0.5)”*  
(Informant 3, rr. 480-488)

*“(2.1) ehm (.) ik denk wel dat als je weg bent geweest dat je weer nieuwe ogen krijgt voor je eigen land (0.4) ja (1.0)”*  
(Informant 2, rr. 520-521)

*“vaak als je als je wat langer weg bent ZOveel veranderd is dat je gewoon (0.5) ja dat weet je niet meer (.) ik bedoel het rijbewijs is geen papiertje meer maar aan kaartje en allemaal dat soort gekke dingen (1.0) ov chip ((‘lachen’ kaart)) jahahaha geen strippenkaart meer”*  
(Informant 1, rr. 684-688)

*“(1.0) nee het is wel echt terug naar Nederland eh maar je je ziet dingen door een andere bril eh (1.2) dat is ehm (0.9) nee het is echt wel mijn land (.) maar het is .hh (1.4) ja het is zeg maar er zitten voor en nadelen aan (1.3)”*  
(Informant 7, rr. 396-398)

Een van de informanten geeft aan Nederland wel echt veranderd te vinden. Hier spreekt de informant niet over een veranderd beeld, maar over een werkelijk veranderde maatschappij.

*“(0.6) ja is t toch anders terwijl je denkt (.) eheh e:eh et te kennen hier (0.4) en dat heeft denk ik ook (0.4) te maken met de veranderde maatschappij (1.9) toen wij hier natuurlijk weggingen ja dat was in negentiennegentig (0.8) e:ehm: (0.3) ja was t (.) toch zoveel anders dan dat t nu is (.) qua verharding en ik vind dat mensen (0.5) e:eh:h minder om elkaar denken (0.4) dat dat die indruk krijg ik (1.4) ze zijn ehm (.) eh meer voor zichzelf bezig laak ‘t zo zeggen (6.3)”*

(Informant 1, rr. 241-246)

Tot slot geeft één informant aan een negatieve ervaring te hebben gehad met het sociale in Nederland en van Nederlanders, ondanks dat deze informant over het algemeen een positief beeld van Nederland heeft.

*“wat me toch wel een beetje tegenviel is dat mensen eh op zich niet zo geïnteresseerd zijn weet je wel dat (.) dat dat viel me toch wel tegen ((inademen)) (.) dat dat (1.2) ja dat dat mensen zeg maar ehm (0.4) voor ouwe vriendinnen van vroeger (.) dat die gewoon ehm (1.7) ja niet zo veel belangstelling hebben dus dat die een beetje uit mekaar zijn gegroeid dat dat viel me tegen zeg maar dat zeg maar (0.6) ja (0.4)”*

(Informant 7, rr. 476-481)

Dat het beeld van Nederland en Nederlands een veelbesproken onderwerp in de interview is, heeft als mogelijke oorzaak dat dit in de topiclist is meegenomen en er door de interviewer naar is gevraagd (6.1). Wel is de inhoud van de uitingen interessant. Zo lijkt het beeld van Nederland en Nederlanders gekoppeld te kunnen worden aan de persoonlijke verandering en de culturele identiteit (6.2.1). Vijf informanten geven expliciet aan dat zij veranderingen in de heersende cultuur van hun vaderland hebben opgemerkt dankzij hun buitenlandverblijf. Daarnaast is het opvallend dat beide informanten met een negatief beeld over Nederland en Nederlands liever niet teruggekeerd waren naar Nederland. Hierdoor lijkt het beeld van het vaderland en de inwoners, in dit geval Nederland en Nederlanders, een rol te kunnen spelen bij de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate.

## 7. Conclusie

Om meer inzicht te krijgen in de factoren van invloed op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate is allereerst bekeken wat in de bestaande literatuur verstaan wordt onder re-entry. In paragraaf 3.1 is naar voren gekomen dat re-entry uit acht fasen bestaat waarbij de eerste vier fasen doorlopen worden bij vertrek naar en verblijf in het buitenland (Oberg, 1960) en de laatste vier fasen doorlopen worden in de periode voorafgaand aan en tijdens de terugkeer naar het vaderland (Gullahorn & Gullahorn, 1963). Hierbij moet rekening gehouden worden met de veranderingen die hebben plaatsgevonden in het vaderland en die het individu heeft doorgemaakt tijdens het buitenlandverblijf (Maybarduk, 2008) en met de impact van het verschil tussen verwachtingen en ervaringen (Rogers & Ward, 1993).

Daarnaast zijn in de literatuur een veertigtal factoren naar voren gekomen die van invloed kunnen zijn op de re-entry. Hiervan hebben er achttien betrekking op de partner (Cole, 2011; Maybarduk, 2008; Punnett, 1997), tien komen voort uit onderzoeken naar de partner en naar andere typen repatriates en twaalf factoren zijn gevonden in onderzoeken gericht op andere typen repatriates dan de partner. De literatuur is zeer divers en bestaat uit scripties, reviews en onderzoeken uit veel verschillende disciplines. Het eigen onderzoek sluit aan op de trend binnen de Master Interculturele Communicatie, gekoppeld aan de vraag vanuit de discipline HRM naar informatie over de factoren van invloed op de re-entry van de partner van de corporate repatriate.

Voor het beantwoorden van de hoofdvraag is een inhoudsanalyse uitgevoerd op het corpus bestaande uit acht uitgewerkte biografische interviews met Nederlandse partners van corporate repatriates. De informanten zijn gemiddeld 48,6 jaar oud, zijn alle acht nog getrouwd met de partner waarmee ze de posting(s) hebben ervaren en hebben allemaal kinderen. Ze hebben tussen de één en vijf postings gehad verspreid over de hele wereld en zijn minimaal 10½ jaar en maximaal 18½ jaar weggeweest. Drie informanten zijn aaneengesloten weggeweest en vijf informanten hebben tussentijds een periode van minimaal drie maanden in het vaderland gewoond. De informanten zijn in 2003, 2008, 2009, 2011 of 2012 teruggekeerd naar het vaderland.

Omdat over fenomeen re-entry voor de Nederlandse partner van de corporate repatriate relatief weinig bekend is (Maybarduk, 2008; Stroh et al., 1998; Szkudlarek, 2010), zijn er twee deelvragen opgesteld. De eerste deelvraag heeft betrekking op de gevonden factoren in de literatuur en luidde als volgt:

*Welke persoonlijke, sociale, professionele en postinggerelateerde factoren die volgens de literatuur van invloed kunnen zijn op de re-entry van zowel de partner van de corporate repatriate als van andere typen repatriates komen in welke mate in de interviews met de Nederlandse partners van corporate repatriates voor?*

De verwachting bij deze deelvraag was dat een groot aantal factoren uit de literatuur ook in de interviews naar voren komen. Deze verwachting lijkt bevestigd te worden aangezien van zowel de persoonlijke, sociale als postinggerelateerde factoren uit de literatuur in het corpus terugkomen.

Bij de persoonlijke factoren lijken de flexibiliteit en het vermogen zich aan te passen, verwachtingen in combinatie met ervaringen bij terugkeer, de persoonlijke verandering, verwachtingen bij terugkeer en het verschil tussen de werkende en de meereizende partner factoren van invloed op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate te zijn. Dit kan komen door de mate van voorkomen, al dan niet in combinatie met (beperkte) invloed van de onderzoeker, de methode of de inhoud van de uitingen. Het aantal kinderen en de leeftijd van de kinderen lijken niet van invloed te zijn op de re-entry, evenals hulp bij cultuurshock, gender, leeftijd, realistische verwachtingen en de binding met het gastland in combinatie met moeilijkheden bij terugkeer.

Van de sociale factoren lijken contact met gelijkgestemden, het sociale leven in het buitenland, het sociale leven bij terugkeer naar het vaderland, het type contact in het buitenland en beschikbare communicatiemiddelen uit de analyse naar voren te komen als invloed hebbend. Ook hier geldt dat dat kan komen door de mate van voorkomen en de inhoud. De sociale acceptatie in het buitenland voor de mannelijke partner lijkt niet bevestigd te kunnen worden aan de hand van de data, evenals het contact met het vaderland en bezoek aan het vaderland. Van de factoren betreffende het type contact met het vaderland tijdens het buitenlandverblijf en de veranderde sociale status kan niet stellig gezegd worden dat deze van invloed zijn op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate.

De professionele factoren komen niet tot nauwelijks voor in het corpus en lijken mede daardoor niet van invloed op de re-entry. Wel is het opvallend dat alle informanten spreken over een dagbesteding en enkelen het adviseren.

Vijftien van de veertig factoren gevonden in de literatuur vallen onder de categorie postinggerelateerde factoren. Hierbij hebben twee factoren betrekking op de periode voorafgaand aan de posting waarbij goede voorbereiding voor vertrek bevestigd lijkt te worden als factor en voor de bereidheid om mee te gaan geen eenduidig resultaat naar voren is gekomen.

Vier factoren hebben betrekking op de periode in het buitenland. Zowel goede begeleiding in het buitenland voor de traditionele partner en het verschil tussen het buitenland en het vaderland lijken daarbij genoemd te worden als van invloed door de informanten. Goede begeleiding op emotioneel vlak in het buitenland voor de mannelijke partner en de duur van de posting lijken niet van invloed, aldus de informanten.

De overige negen factoren betreffen de periode na terugkeer. Zowel goede begeleiding bij terugkeer en terugkeren naar een bekende plek lijken in de interviews bevestigd te worden als factor van invloed op de re-entry van de Nederlandse partner door de mate van voorkomen en de inhoud van de uitingen die hieronder vallen. Ook ervaren problemen met gezin bij terugkeer en ervaren problemen in het dagelijks leven bij terugkeer lijken van invloed. Meerdere re-entries wordt door de informanten specifiek genoemd en lijkt dan ook van invloed, ondanks de lage frequentie van voorkomen. Hulp bij hervatten 'home & family life', de lengte van de verstreken tijd sinds terugkeer, het aantal buitenlandervaringen, de verwachting van de omgeving over het individu en de rol van het individu bij terugkeer lijken niet eenduidig in de interviews naar voren te komen als factor.

De tweede deelvraag betrof onderwerpen die aanvullend op de bestaande factoren voorkwamen in de data en luidde als volgt:

*Welke factoren kunnen geformuleerd worden aan de hand van de interviews met de Nederlandse partners van corporate repatriates?*

Uit de analyse is naar voren gekomen dat er elf mogelijke nieuwe factoren geformuleerd worden, namelijk de ervaring in het buitenland, een dagbesteding, de reden voor terugkeer, de waardering van de terugkeer, de cultuurshock met daarbij het moeten wennen, de verwachting bij vertrek, de voorbereidingstijd voor vertrek, de vergelijking van het sociale leven in Nederland en in het buitenland, de voorbereiding op de terugkeer naar het vaderland, de afstand van de posting tot Nederland en de onvoorspelbaarheid van het expatleven. Hiervan valt één factor in de categorie persoonlijke factoren en één in de categorie sociale factoren. Ook zijn er negen mogelijke postinggerelateerde factoren geformuleerd.

Verder viel in het corpus op dat de mate waarin de informanten zichzelf als repatriate beschouwen en een veranderd beeld van Nederland, het vaderland, en van Nederlanders een rol lijken te spelen bij de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate. Tot slot lijkt als aanvulling op de factor betreffende ervaren problemen met het gezin bij terugkeer bevestigd dat niet alleen de re-entries van de partners, maar ook die van de kinderen van invloed is op de re-entry van de partner. Dit aangezien alle informanten in veelvoud over hun kinderen spreken in de interviews, al dan niet gerelateerd aan de eigen re-entry.

Het antwoord op de hoofdvraag luidt dat zowel persoonlijke, sociale als postinggerelateerde factoren van invloed kunnen zijn op de re-entry van de partner van de corporate repatriate. Achttien factoren gevonden in de literatuur zijn in dit onderzoek bevestigd als van invloed op de re-entry. Aanvullend op de literatuur zijn ook nog elf mogelijke nieuwe factoren geformuleerd die van invloed kunnen zijn op de re-entry van de corporate repatriate, waarvan één persoonlijke, één sociale en negen postinggerelateerde factoren zijn.



## 8. Discussie

Door de exploratieve en kwalitatieve aard van dit onderzoek is er een aantal zaken waarmee tijdens het onderzoek rekening is gehouden, maar die toch van invloed kunnen zijn op de betrouwbaarheid van de resultaten. Allereerst zijn de informanten allemaal via via gevonden. Hierdoor kan het zijn dat de groep enkel representatief is voor de Nederlandse partners van de corporate repatriate van Shell en niet voor Nederlandse partners van corporate repatriates in het algemeen. Zo heeft slechts één man meegewerkt aan het onderzoek en zijn alle informanten nog steeds getrouwd met de partner waarmee ze op posting zijn geweest.

Verder hebben maar acht informanten meegewerkt aan dit onderzoek. Het aantal informanten is te beperkt om generaliserende uitspraken over de factoren van invloed op de re-entry te doen. Dit onderzoek moet dan ook beschouwd worden als onderdeel van de eerste voorzichtige stappen in het onderzoeksveld over de re-entry van de partner. Om de conclusies in dit onderzoek te generaliseren is dus aanvullend kwalitatief en kwantitatief onderzoek wenselijk.

Aansluitend op bovenstaande kanttkening moet benadrukt worden dat door de kwalitatieve aard van het onderzoek de resultaten interpretatiegevoelig zijn. Door het laten controleren van de codering door peers en door de uitgebreide beschrijving van de methode en de resultaten is getracht het onderzoek zo betrouwbaar en reproduceerbaar mogelijk te maken. Toch blijft de mogelijkheid bestaand dat een andere onderzoeker met een andere achtergrond andere codes en dus resultaten zou vinden.

Daarnaast heeft de keuze voor biografische interviews ook gevolgen voor de resultaten. Er is geprobeerd spreekdwang uit te lokken bij de informant. Hiervoor is een vertrouwensband nodig en aangezien de interviewer en de geïnterviewde elkaar nog niet kenden voorafgaand aan het interview is deze pas in de interactie opgebouwd. Doordat de acht informanten van elkaar verschillen is de wijze waarop en het gemak waarmee deze band geschept is in elk interview verschillend. Dit heeft tot gevolg dat de structuur van het interview verschillend is en dat de spreekdwang niet bij alle informanten en niet bij dezelfde onderwerpen optrad.

Verder is de rol van de onderzoeker per interview verschillend. In een aantal interviews is de invloed beperkt gebleven tot de topiclist terwijl in andere interviews veel aanvullende vragen zijn gesteld (6.1). Ook verschilt de formulering van de vragen per interview. Dit kan gevolgen hebben voor de gevonden resultaten.

Om de uitspraken in deze scriptie te kunnen generaliseren is vervolgonderzoek nodig. Daarbij lijkt het zeer interessant om te onderzoeken of dezelfde factoren van invloed zijn op partners met andere nationaliteiten dan de Nederlandse. Hiervoor zou comparatief onderzoek gedaan kunnen worden tussen partners van corporate repatriates met verschillende culturele identiteiten.

Verder is het interessant in kaart te brengen hoe de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate versoepeld kan worden. Voor de gevonden factoren kan dan bekeken worden of en hoe voorlichting, training of andere methoden hier een bijdrage aan kunnen leveren.

Door de keuze voor biografische interviews, wat aansluit bij de exploratieve aard van het onderzoek, zijn de data uitgebreider en rijker is dan enkel de factoren van invloed op de re-entry. De data leent zich dan ook voor een bredere benadering van het onderzoeksveld. Het zou bijvoorbeeld interessant zijn een discoursanalyse te doen naar de wijze waarop de levensverhalen van de repats verwoord worden. Om die reden zijn, met toestemming van de betreffende informant, de interviews beschikbaar gesteld aan de Universiteit Utrecht.

## 8.1 Advies

Uit de theorie komt naar voren dat de re-entry een wezenlijk onderdeel is van het leven als expatriate en repatriate. Ook blijkt dat de terugkeer veel problemen met zich mee kan brengen. Desondanks is de re-entry een relatief weinig onderzocht fenomeen. Met name over de re-entry van de partner van de corporate repatriate is relatief weinig bekend, terwijl uit onderzoek (Stroh et al., 1998; Szkudlarek, 2010) blijkt dat deze van invloed kan zijn op de re-entry van de werkende, wat op zijn beurt weer gevolgen kan hebben voor de organisatie.

In dit onderzoek (hoofdstuk 2) komt naar voren dat een van de belangrijkste taken van Global Outpost Services (GOS) inhoudt dat zij medewerkers van Shell en hun families steun biedt bij het nemen van de beslissing om te gaan expatriëren en repatriëren. Outpost The Hague is het lokale Outpost kantoor en geeft daarnaast ook aan steun te bieden bij de daadwerkelijke terugkeer naar Nederland (Outpost The Hague, 2013). Hieruit blijkt dat bij Outpost The Hague, GOS en Shell ingezien wordt dat zowel de re-entry van de medewerker als die van zijn of haar partner en gezin aandacht behoeft. Of deze aandacht voldoende is en de juiste focus heeft is meegenomen in het eigen onderzoek.

In de analyse lijkt een groot aantal factoren van invloed te zijn op de re-entry van de Nederlandse partner van de corporate repatriate. Hierbij zijn volgens de informanten met name de volgende zaken relevant:

- de bereidheid om mee te gaan naar het buitenland (pp. 58-59). Zes informanten noemen dit en spreken daarbij vooral over de vaak negatieve houding die zij hadden ten opzichte van het leven als partner van;
- goede voorbereiding op vertrek (pp. 58-60). Informanten geven aan voornamelijk voorgelicht te zijn over praktische zaken, ziekten en taal. Cultuur bleef buiten beschouwing. De informanten geven echter aan dat informatie over dit onderwerp ook nuttig is;
- goede begeleiding in het buitenland (pp. 60-61). Informanten lijken dit van belang te vinden. Wel geven zij aan dat er goede begeleiding is, vaak in de vorm van een 'Meet & Greet'.
- ervaren problemen in het dagelijks leven (pp. 62-63); zeven informanten noemen hierbij dat zij vooral het regelen van praktische zaken als moeizaam ervaren;
- goede begeleiding bij terugkeer (p. 58). Alle informanten spreken hierover. Slechts één van hen geeft aan daadwerkelijk naar een koffieochtend te zijn geweest. Ook geven de informanten aan dat ze graag praktische informatie hadden ontvangen om de terugkeer te versoepelen;
- contact met gelijkgestemden (pp. 47-48). De informanten noemen dit als waardevol en als advies aan anderen. Vaak hebben ze zelf al wel een netwerk, maar toch een bijeenkomst zou gewaardeerd worden, mits vrijblijvend;
- het sociale leven bij terugkeer naar het vaderland (pp. 50-51). Informanten geven aan dit als moeilijk te hebben ervaren. Vooral nieuwe contacten leggen met mensen die niet in het buitenland hebben gewoond blijkt lastig;
- dagbesteding (pp. 71-73). Door alle acht de informanten wordt deze genoemd en lijkt dan ook belangrijk gevonden te worden. Het wordt zelfs een aantal keer als advies aan anderen genoemd;
- verder lijken verwachtingen (6.2.1) van grote invloed te zijn op de re-entry. Inhoudelijk betreft dit vooral dat de informanten niet verwacht hadden dat zichzelf en Nederland zoveel veranderd zouden zijn.

Aanvullend is ook bekeken in hoeverre de informanten zichzelf als repatriate beschouwen (pp. 81-83). Vijf informanten geven aan zichzelf echt als een repatriate te beschouwen, één informant wil er niet aan geloven dat hij of zij repatriate is en twee informanten zien zichzelf 'gewoon' als Nederlander, maar dan met wat extra verhalen en ervaringen.

Het advies, volgend op dit onderzoek, is toegang tot praktische informatie te faciliteren en actief hulp te bieden bij het regelen van praktische zaken bij terugkeer. Hierbij geldt dat al vóór de daadwerkelijke terugkeer steun geboden moet worden aan de partner van de corporate repatriate. Verder lijkt het wenselijk bijeenkomsten te organiseren. Dat biedt de partner van de corporate repatriate de gelegenheid om, vrijblijvend, gelijkgestemden te ontmoeten, ervaringen te delen en tips en trucs uit te wisselen. Een training lijkt echter niet wenselijk. Hoewel in eerder onderzoek naar voren komt dat training gericht op de terugkeer een positief effect kan hebben op de re-entry (Ait Taleb, 2011, pp. 46-47), geven de informanten in het eigen onderzoek aan geen behoefte te hebben aan training (p. 60).

## 9. Literatuur

- [Aanbieding van informatie voor repatriates] [banner van website] (z.j.). Overgenomen van <https://www.globaloutpostservices.com/home/> Laatst geraadpleegd op 4 maart 2014.
- [Locaties van Outpost offices wereldwijd] [afbeelding van kaart] (z.j.). Overgenomen van <https://www.globaloutpostservices.com/locations/> Laatst geraadpleegd op 4 maart 2014.
- [Schematische weergave van de fasen van de W-curve] [figuur van W-curve] (z.j.). Overgenomen van [http://www.uwec.edu/cie/studyabroad/index.cfm?FuseAction=Abroad.ViewLink&Parent\\_ID=95F88D74-5056-B565-C48698587A39D7A4&Link\\_ID=48A29CD3-5056-B565-C42A4953982A7A94&pID=3&ID=13](http://www.uwec.edu/cie/studyabroad/index.cfm?FuseAction=Abroad.ViewLink&Parent_ID=95F88D74-5056-B565-C48698587A39D7A4&Link_ID=48A29CD3-5056-B565-C42A4953982A7A94&pID=3&ID=13) Laatst geraadpleegd op 15 maart 2014.
- Ait Taleb, S. (2011). *Happy Expat. Onderzoek naar de factoren die invloed hebben op het geluk van de expat vandaag de dag*. (Scriptie Master Interculturele Communicatie, Universiteit Utrecht, Utrecht). Via: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/225161> Laatst geraadpleegd op 5 maart 2014.
- Alserda, M.A. (2011). *El choque cultural de la re-entrada: El proceso de re-adaptación de estudiantes que regresan a Holanda*. (Scriptie Master Interculturele Communicatie, Universiteit Utrecht, Utrecht). Via: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/209047> Laatst geraadpleegd op 3 maart 2014.
- Boeije, H. (2005). Kwalitatief onderzoek. In Hart, H. et al (red). *Onderzoeksmethoden*, pp.253-290, Amsterdam: Boom.
- Brabant, S., Palmer, C. E., & Gramling, R. (1990). Returning home: An empirical investigation of cross-cultural re-entry. *International Journal of Intercultural Relations*, 14(4), 387–404.
- Cole, N.D. (2011). Managing global talent: solving the spousal adjustment problem, *The International Journal of Human Resource Management*, 22(7), 1504-1530, DOI: 10.1080/09585192.2011.561963
- Cox, B. J. (2004). The role of communication, technology, and cultural identity in repatriation adjustment. *International Journal of Intercultural Relations*, 28(3–4), 201–219.
- Edelkoort, C.C. (2011). *Terug naar huis, de rol van communicatie in het proces van repatriëren*. (Scriptie Master Interculturele Communicatie, Universiteit Utrecht, Utrecht). Via: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/205724> Laatst geraadpleegd op 3 maart 2014.
- Ehlich, K., Rehbein, J., & Thijs, J.D ten (red.). (1993). *Kennis, taal en handelen, analyse van de communicatie in de klas*. Assen: Van Gorcum.
- Eije, J.H. von (2013). *El impacto de la identidad cultural en el choque cultural inverso. Una investigación sobre la adaptación, la identidad cultural y el choque cultural inverso experimentado por médicos y estudiantes de medicina en prácticas en zonas tropicales*. (Scriptie Master Interculturele Communicatie, Universiteit Utrecht, Utrecht). Via: <http://dspace.library.uu.nl/handle/1874/281819> Laatst geraadpleegd op 4 maart 2014.

- Exel, M. van (2011). De eeuw van Shell. Via: [http://www.isgeschiedenis.nl/nieuws/de\\_eeuw\\_van\\_shell/](http://www.isgeschiedenis.nl/nieuws/de_eeuw_van_shell/) Laatste geraadpleegd op 3 maart 2014.
- Geerdink, G. (2008). Onderzoeken vanuit een biografisch perspectief, gebruikmakend van de biografische methode. *Tijdschrift voor lerarenopleiders*, 29(4), 27-34.
- Global Outpost Services. (z.j.a). Our mission. Via: <https://www.globaloutpostservices.com/about>. Laatste geraadpleegd op 15 februari 2014.
- Global Outpost Services. (z.j.). Home. Via: <https://www.globaloutpostservices.com/home/> Laatste geraadpleegd op 15 februari 2014.
- Global Outpost Services. (z.j.). Global Outpost Services. Via: <https://www.globaloutpostservices.com/about/global-outpost-services.dot> Laatste geraadpleegd op 15 februari 2014.
- Global Outpost Services. (z.j.). Outpost Locations. Via: <https://www.globaloutpostservices.com/locations/> Laatste geraadpleegd op 15 februari 2014.
- Global Outpost Services. (2012). *Annual Report 2012*.
- Gullahorn, J. T., & Gullahorn, J. E. (1963). An extension of the U-curve hypothesis. *Journal of Social Issues*, 19(3), 33–47.
- Houtkoop, H. & Koole, T. (2000). *Taal in Actie, hoe mensen communiceren met taal*. Bussum: Coutinho.
- Martin, J. N. (1984). The intercultural reentry: Conceptualization and directions for future research. *International Journal of Intercultural Relations*, 8(2), 115–134.
- Mathews, M. (1990). *Cross-cultural re-entry stress. Analysis of a group intervention using the critical incident technique*. (Thesis Master of Arts, Department of Counselling Psychology, University of British Columbia, Canada). Via: [https://circle.ubc.ca/bitstream/id/14488/ubc\\_1994-0534.pdf](https://circle.ubc.ca/bitstream/id/14488/ubc_1994-0534.pdf) Laatste geraadpleegd op 3 maart 2014.
- Maybarduk, S.M. (2008). An exploration of factors associated with reentry adjustment of U.S. Foreign Service spouses (Thesis (M.S.W.), Smith College School for Social Work, Northampton, Mass., 2008). Via: <http://hdl.handle.net/11020/5911> Laatste geraadpleegd op 3 maart 2014.
- Oberg, K. (1960). Culture shock: Adjustment to new cultural environment. *Practical Anthropologist*, 7, 177–182.
- Outpost The Hague. (2013). *Outpost The Hague Annual Report 2013*.
- Punnett, B. J. (1997). Towards effective management of expatriate spouses. *Journal of World Business*, 32(3), 243–257.

- Rogers, J., & Ward, C. (1993). Expectation-experience discrepancies and psychological adjustment during cross-cultural reentry. *International Journal of Intercultural Relations*, 17(2), 185–196.
- Rosenthal, G. (1993). Reconstruction of Life Stories. Principles of selection in generating stories for narrative biographical interviews. In Josselson, R.E. & Lieblich, A.E. (red). *The narrative study of lives 1*(1), pp. 59-91, Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc..
- Shell. (z.j.a). Shell in een oogopslag. Via: <http://www.shell.nl/nld/aboutshell/who-we-are/at-a-glance-tpkg.html> Laatst geraadpleegd op 2 april 2014.
- Shell. (z.j.b). De geschiedenis van Shell. Via: <http://www.shell.nl/nld/aboutshell/who-we-are/history.html> Laatst geraadpleegd op 3 maart 2014.
- Stroh, L. K., Gregersen, H. B., & Black, J. S. (1998). Closing the gap: Expectations versus reality among expatriates. *Journal of World Business*, 33(2), 111–124.
- Sussman, N. M. (2002). Testing the Cultural Identity Model of the cultural transition cycle: Sojourners return home. *International Journal of Intercultural Relations*, 26(4), 391–408.
- Sussman, N. M. (1986). Re-entry research and training: Methods and implications. *International Journal of Intercultural Relations*, 10(2), 235–254.
- Szkudlarek, B. (2010). Reentry – A review of the literature. *International Journal of Intercultural Relations*, 34, 1-21.
- Thije, J.D. ten (2003). De talige markering van gemeenschappelijke voorkennis. Een analyse van biografische interviews over Trabant-ervaringen. In: Koole, T. & Nortier, J. (red.) *Artikelen van de vierde Sociolinguïstische Conferentie*. Delft: Eburon, pp. 431- 445.
- Van Dale (2013a). *Re-entry*. Via: <http://surfdiensten2.vandale.nl.proxy.library.uu.nl/zoeken/zoeken.do> Laatst geraadpleegd op 13 februari 2014.
- Van Dale (2013b). *Repatriëren*. Via: <http://surfdiensten2.vandale.nl.proxy.library.uu.nl/zoeken/zoeken.do> Laatst geraadpleegd op 13 februari 2014.

## Bijlage 1: transcriptconventies

Gebaseerd op: Houtkoop, H. & Koole, T. (2008). *Taal in Actie, hoe mensen communiceren met taal*. Bussum: Coutinho.

(.5)	geeft een stilte met de duur van het aantal aangegeven seconden weer
(.)	geeft een stilte korter dan 0.3 seconde weer
↑	geeft een lettergreep of woord aan dat op relatief hoge toon uitgesproken wordt
↓	geeft een lettergreep of woord aan dat op relatief lage toon uitgesproken wordt
::	geeft verlenging van de voorgaande klank aan (hoe meer hoe langer)
LUID	een in hoofdletters geschreven woord of deel van een woord geeft aan dat het betreffende luider uitgesproken wordt dan de omringende woorden
*	geeft een zachter uitgesproken uiting of deel van een uiting dan de omringende woorden aan
-	geeft een hoorbaar afgebroken woord of zinsdeel aan
(( ))	geeft een opmerking van de transcribent aan
((inademen))	geeft een duidelijk zwaardere ademhaling van de spreker aan
( )	geeft een niet verstaanbaar tekstdeel aan
tt	geeft een klickend geluid van de tong aan
woo(h)rd	geeft een uiting of deel van een uiting aan dat lachend uitgesproken wordt
.hh	geeft hoorbaar ademen aan
(...)	stukje tekst overgeslagen

Aangezien er bij het transcriberen van de interviews gebruik is gemaakt van het programma EXMARaLDA is overlap niet gemarkeerd. In het transcribeerprogramma wordt dit al duidelijk en is een markering dus overbodig geworden.

Om de anonimiteit van de informanten te bewaken zijn in de citaten een aantal zaken geanonimiseerd. Dit is één van de genomen maatregelen om de identiteit van de informanten verborgen te houden.

[naam]	namen van gezinsleden, ook aanduidingen als 'man' en 'vrouw'
[volk]	een volk of (bevolkings-)groep
[taal]	taal van een volk en/of land
[instelling]	naam van een instelling of instituut
[plaats in Nederland]	plaatsnaam in Nederland
[plaats]	plaatsaanduidingen, zowel landen als steden

Enkel de plaatsaanduiding 'Nederland' is behouden, aangezien alle informanten Nederland als vaderland hebben en er naartoe teruggekeerd zijn. Plaatsnamen binnen Nederland zijn wel vervangen.



## *Bijlage 2: e-mails, verzoek om aanvullende informatie*

Beste,

Een tijdje geleden heb je mij enorm geholpen met mijn Masterscriptie door je verhaal te vertellen. Nogmaals hartelijk bedankt hiervoor. Omdat ik graag zoveel mogelijk ervaringen van je wilde horen en je je verhaal wilde later vertellen heb ik niet de 'feitenvragen' gesteld. Ik hoop dan ook dat je deze voor mij wilt beantwoorden via de e-mail.

- Hoe oud ben je?
- In welke landen jullie postings hebt gehad (van wanneer tot wanneer)?

Naast het verzoek om bovenstaande twee vragen te beantwoorden wil ik je ook om je hulp vragen. Ik ben namelijk nog dringend op zoek naar mensen die ik kan interviewen. Ik ben op zoek naar buitenlandse partners van buitenlandse reprints die een posting in Nederland hebben gehad en nu weer in hun vaderland zijn. Bijvoorbeeld een Britse vrouw die getrouwd is met een Britse man die voor Shell werkt en daarvoor 3,5 jaar in Den Haag hebben gewerkt en gewoond en nu weer terug zijn in Engeland. Mocht je iemand kennen die aan deze 'eisen' voldoet hoor ik dat graag. Uiteraard is het geen probleem als je mijn contactgegevens doorgeeft als jij (of zij) dat liever hebt.

Bij voorbaat dank voor het beantwoorden van de vragen in deze mail en voor de hulp bij het vinden van respondenten.

Met vriendelijke groet,

Beste ,

Een tijdje geleden heb je mij enorm geholpen door mij te vertellen over jouw ervaringen in het buitenland en bij terugkomst in Nederland. Nogmaals bedankt hiervoor.

Inmiddels heb ik alle interviews afgenomen en ben dus echt begonnen met analyseren en schrijven (met bloed zweet en tranen :P). Nu ontbreekt er nog een klein beetje informatie om duidelijk in kaart te brengen hoe divers de groep respondenten is. Daarom wil ik je vragen om de volgende aanvullende vragen te beantwoorden.

- Wat is het hoogste opleidingsniveau dat je hebt genoten?
- Wat was je opleidingsniveau voor vertrek naar het buitenland?
- Heb je in het buitenland tijdens één of meer posting een opleiding gevolgd? Zo ja, welk niveau?
- Heb je sinds je terugkeer nog een opleiding gevolgd? Zo ja, welk niveau?

Mocht je aanvullingen hebben op mijn vragen of deze uitgebreider willen beantwoorden (welk soort opleidingen, training of cursus) is dat natuurlijk van harte welkom.

Nogmaals bedankt voor je medewerking aan mijn scriptie en ik kijk uit naar je antwoord op de aanvullende vragen.

Met vriendelijke groet,

## **Repatriation after a posting in the Netherlands**

I am a student Intercultural Communication at the University of Utrecht. For my Master thesis I am gathering information about re-entry and repatriation processes of partners of repatriates. With my thesis I hope to gain more insight in the process of re-entry of partners of repats and hopefully produce some recommendations that may smoothen the repatriation process.

For my research I would like to interview partners of repatriates who had a posting in the Netherlands and, at this moment, life in their home country again. If you would like to help me with my thesis or have any questions, please contact me at [J.Burks@students.uu.nl](mailto:J.Burks@students.uu.nl).

Naturally, your stories will only be used for my thesis and you will remain anonymous at all times. I would much appreciate to hear from you.

Kind Regards,